

ספר קורא הדורות

הפרק הראשון אמוראים חכמי התלמוד מסרוה לרבנן
סבוראי זל'הה .

4187

4187

כתב רב שריא נאון) בתשובתו טעם למה נקראו רבנן סבוראי מפני שרבינא ורב אשי סוף הוראה ובתר רבינא אימסיקא כדחזא שמואל יחינאה בספריה דארכ הראשון הדוה כתוב ביה אבינא ואשי סוף הוראה ובתר הכי אע"ג דודאי הוראה לא הוות הוה סבוראי דמפרשי דמקרי להוראה ואיקרו אנהו רבנן סבוראי וכל מאי דהוה חלי הוה(פשוה כנון רחומי ורבה ורב יוסף מבי חמים דאמרינן כפרק המביא גט ופקלג וכו' ובי חמים עיר כסביבי נהרדעא ורב רבאי מרוב דמפרש במסכת סנהדרין דף מ"ג דאמר ר' [היוצא לידרזי משקין אוחו קורט של לבונה כרי שחטרף דעתו עליו וכו' וחנא נשים יקרוה שכירושלים היו מתנדבים אוחס משלהם ובעינן ואם אינם מתנדבות משלהן משל מי א"ר רבאי דמן רוב מסתבר' משל צבור משום שנאמר תנו שכר לאוכד וכו' גם רוב עירו של רב רבאי היחה כסביבי ישיבות נהרדעא היא ואמרי רבנן דרב רבאי נאון הוה ואורף שניה טובא עכ"ל . והנה מ"ש הגאון ז"ל דבפרק המביא גט בענין צקלג ומדמנה וסנסנה שנוכרו שם רחומי ורבה ורב יוסף מבי חמים הנה בפ"ק דגטין דף ו' לא נוכרו שם אלא רב נביהה מארגינא ורב אחא מבי חוואה וכן כפי נגמח הדין דף מ"ג בענין משקין אוחו קורט של לבונה לא נוכר שם רב רבאי מרוב אלא בנוסחאות שלנו כתוב כן לא התנדבו נשים יקרוה משל מי הא ודאי מסתברא משל צבור מכיון דכתיב חנו מדידהו ומה שנראה הוא שכנסמחאות הנמרות של הגאון ז"ל היה כתוב שמות החכמים אלא שהיו מרבנן סבוראי וראיתי בס' כריחוח) שכתב שרב נביהה מארגינא היה מרבנן סבוראי ולדידי לא יחכן לומר כן שהרי הכי אמר"ה החם א"ל רב הונא בר נתן לר' אשי מ"ד קינה ודימונה וערערה וכו' אלא ר' נביהה מארגינא אמר בה טעמא וכו' אלא מעתה צקלג ומדמנה וסנסנה הכי נמי א"ל אי הוה ר' נביהה מבי ארגינא הנא הוה אמר בה טעמא א"כ נראה מזה שרב נביהה מבי ארגינא היה בוסן רב אשי ור' הונא ברנתן והיה מהאמוראים ונר' שוהו ר' נביהה מבי כחילל) שכתב בס' הקבלה(שהיה ראש ישיבה בפומבדיתא בשנת מות ר' אשי והיה לראש ישיבה שחי שנים .

וכתב עור הגאון ז"ל) וכמה סברי אקבעו בגמ' דאינון מרבנן כחראי כנון ר' עינא ור' סמונא ונקטינן מן הראשונים בגמ' דקדושין פ' האשה נקנת דחנני) ברישא מנ"הו וכו' עד בכסף מנ"לן כלהו אינד פרוקי וקושיי דמהרצי בגמ' רבנן כחראי סבוראי חרציניהו וקבעניהו עכ"ל וכ"כ הרב העטור באות מ' דף ק"ב מדחקינו רבנן סבוראי בש' חתק"ס"ב למנין שמרות וביומי מר רבנא נאון מפומבדיתא ומר [בא ומר] ר' הונא נאון בסורא נע' ואיהו הוא דאמר כחא ואיהו תני הויא דהאשה נקנת ע"כ וכ"כ הריטב"א ז"ל בריש קדושין דף ג' ע"א קיבלנו מרבנותינו ז"ל רכולה סוגיני עד הכא דבחר הוראה היא ומר' הונא נאון ז"ל מסורא איהו תני לה ואיהו דאמר כחא ובימוהי תקינו חקנחא דמורדה דנהיגי בה נאונים ז"ל עכ"ל . ומ"ש דרב הונא מסורא איהו תני לה נר' שוהו מר הונא שהיה ברור חמישי מרבנן סבוראי וכמ"ש בס' הקבלה(הרור החמישי מר רבא ומר הונא מר הונא בסורא ומר רבא בפומבדיתא .

(א) יוחסין קיד' ב' ח"מ ל"ב . (ב) מלי וקלי כ"ל . (ג) ח"ב ס"ב . (ד) ע"י בינה ל"ג א' חילין ס"ד ב' וזכמנהו דמלי סו דל"ב ב' שמת ל"ל . (ה) ל"ח א' . (ו) יוחסין קיד' ב' ח"מ ל"ב . (ז) נחמ' דלמא נקטת בני דלכס דמתני כ"ל . (ח) ל"ח ב' וע"ל ג' א' סנהה ג' .

וכתב בעל הליכות עולם בריש ספרו ונחחם התלמוד עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע רק רבנן סבוראי שעמדו אחר ר' אשי הוסיפו בו קצת תוספת כאשר מקובל מפי הנאונים ו'ל כנון בריש קדושין ופרין ר' אחאא) בפ"ק דקדושין דף י"ג פריך רב אחאי אטו כלהו נשי דינא זמירי וגם בפרק החולץ דף מ"ז פריך ר' אחאי אימא ככספא ובטבילה קשיא אכל התוס' ו'ל בריש מס' כתובות על מאי דקאמר התם פשיט ר' אחאי הניע זמן ו'לא נישאו אוכלות משלו ככתבי שם ר' אחאי לא אחאי רשכ"ם ר' אחאי ר' אחאי נאון שעשה שאלחות והיה בסוף כל האמוראים ולכך משנה לשונו בכל התלמוד פריך ר' אחאי פשיט ר' אחאי שהרי כאן ר' אשי עונה על דבריו אלא אומר רבינו חס שהיא אמורא וכל אמורא היה תופס לשונו כמו מנהג בה ר' אבהו תהי בה ר' יוחנן לייט עלה אביי עכ"ל .

וכתב עוד רב שרירא נאון) ו'ל דבתר דשכיב ר' סמא בריה דרבא שהיה סוף האמוראים מלך רבה יומי וביומיה סוף הוראה ואסתחיים חלמודא אבך הרא"ב ו'ל בס' הקבלה(ג) כתב סדר רבנן סבוראי הדרו האי רב יומי הוא ראש רבנן סבוראי היה לראש אחר רבינא ל"ח שנה ובשנת כ"ד לגדולתו שהיא ד' אלפים ור"ם ליצירה נחחם התלמוד וכ"כ בסבוראי התלמוד לרבינו שמואל הלוי הנגיד ו'ל רבנן סבוראי שנה דר"ל(ד) ליציר' רבה יומי הוא ראש רבנן סבוראי כסורא ל"ח שנה [עדן] ש' דר'עד ובשנת כ"ד לגדולתו נחחם התלמוד החיסת התלמוד דר"ם ומשם עד שמת רבה יומי י"ד שנה שנת דר'עד ע"כ והנה כלל הדברים שבמי ר' אשי הוחל הש"ס ל'הכתב ובשנת ע"ג לפטירתו נחחם .

עוד כתב ר' שרירא נאון(ה) ו'ל ורובא דרבנן סבוראי שכיבו בשנים מועטות דהכי פירשו הנאונים בספרי וברונים בדברי הימים בשנת תח"ט רוצה לומר למנין שטרות שכיב רבנא סמא בריה דרבנא יהודאי ובשנת תק"י(ו) שכיב ר' אחאי בר ר' הונא ובשנה הדיא שכיב ר' רחומי רבא דמלחי ר' רחומאי ובשנה הדיא(ז) שכיבו ר' שמואל בר יהודה בפומבדיתא ורבינא בר אמוציא ובשנת תח"ט שכיב ר' הונא ריש גלוחא ובשנת תח"כ שכיב ר' אחאי בריה דרבה בר אבהו ובשנת תח"כ שכיבו ר' חננא ומר זוטרא בני חנינא ואשתיר רבה יוסף נאון במתיבתא כמה שנין ובחר הכי רב עינא בסורא ו'ל סימונא בפומבדיתא ובחר הכי רב רבאי מרוב וסן מתיבתא ר' ל'ק) הוה ואמרינן דנאון הוה והויין שני שמד וצרות כסוף מלכות פרסיים ולא כלילן למקבע פשיט עכ"ל ובס' הקבלה(ט) כתב בענין זה הדרד הב' הלמירי רב סימונא ורב עינא ולא הוכרו בשמותיהם כי הישיבות בטלן כמו חמשים שנה אחריות ר' סימונא מפני שנאת מלכי פרס וגורותיהם ע"כ וכ"כ בסבוראי התלמוד לרבינו שמואל הלוי הנגיד ו'ל .

וכתב עוד הנאון ו'לי) ואילין נאונים דהוו במדינתא דילנא בפומבדיתא בחד אילין מילין בסוף מלכות פרסיים משנת ת"ש(י) שנה רוצה לומר למנין שטרות מלך מר בר רב חנין מאשייא ובחריה מלך מר רב מריוקיננו בריה דמרבר דימי סורוני(י) ובימיו מלך בסורא רבמר בר רב הונא ואחריו מר מרי סורוני מלך בנהרדעא מר רב חנינא מן בי נהרא ובימיו יצא שגעוילי לעולם שנת ד' אלפים ושע"ד ליצירה(טו) ואמרי דהוה כסורא אוהו העתה רב חנינא ורב חנא נאון בפומבדיתא ומר רב יצחק נאון אבל הראב"ע ו'ל בפ' רניאל בפסוק וב'אחרית מלכותם לחתם הופשעים יעמוד מלך עז פנים ומבין חידות כתב ויש מהנאונים שאומרים שמלך עז פנים הוא הקדרי שיצא בשנת ד' אלפים ושנ"ד שנה וע"ש . וכתבו עוד הנאון(טו)

(א) עכ"ל הינו ונתתה חכמה החכמה . (ב) יומתין קי"ו ב' נחמ"ח חסר . (ג) ל"ח ח' . (ד) חול' י"ג דר"ל וידוע שחלק זה חס' חנוח התלמוד שלקח הרא"ב רוב דבריו וחבני חסו כחלף נחמנו ובמחנה דר"ג חס"פ לטענות שהיא דר"ל ז"ב"ע . (ה) קי"ו ב' ח"ח ל"ח . (ו) חמ"ו כ"ג . (ז) ביהמ"ן יומת ובשנת תת"ח זה תמוס מי בלל סביב כנר זה החכפר וחדלחר גם נבאלר סביב רבינא וכו' נדלס אנדסת ח"ח ובשנת תת"ח יומר כנסתו ופוחכר לל דק יגוד עס נח"ח ר' שחולל בר דבסו נחקוס ל"ס בר יבוסה ודינעל חן חוללע נחקוס רבינא בר חלולעל וכן בספ"ס (ל"ח ב') וחסננו על זה מנומס . (ח) היינו חסמבדיתא . (ט) ל"ח ב' . (י) יומתין קי"ח ב' ח"ח ל"ח . (יא) חמ"ה סבן סול ביהמ"ן והוא טענת כנר נחמ"ח תת"ח וכן עיקר . (יב) כ"ה ביהמ"ן נחמ"ח הורט ר"ל הונו על דר"ג והוא כנון . (יג) ע"י פוסס י"ב . (יד) ביהמ"ן ד' קוללעל חמ"ח נחמ"ח חמ"ה . (טו) ע"י לקוש"ס חסדיו ל"ח עכ"ל בסוף מולחמו חמ"הון ס"ד . (טז) יומתין קי"ו ב' ח"ח ל"ט .

ג

440

ו'ל ו' הקבלה) שכימו של מר יצחק נאון נברה מלכות ישמעאל על מלכות פרס ונעקרה מלכות פרס מן העולם וכא לכלב עלי אבן אבוטמאל מלך ישמעאל ויצא אליו מר ר' יצחק ראש ישיבה לקראתו והקביל פניו בסכר פנים יפות וכברו ונשאו המלך עלי וכשנעקרה מלכות פרס והלכו נשיו ובנותיו של יוטרד מלך פרס כשבי עמד מלך [ישמעאל] ונתן בה יוטרד לר' בוסתנאי ראש גליות וגיירה היחה לו (לאשה) וכתבו עוד שאחרי מות מר (בר) רב יצחק היו מר רב רבא ומר ר' הונא [מר הונא] כסורא ומר רבא כפוסמדיחא שחקנו כימיו לחת נט לאלתר לאשה דלאו כשמענא דכדלחיה דר' זבידג) וכו' ואתריהם כסורא היה ר' שישנא ונקרא משרשיה בר תחליפא ורב בוסתנאי כפוסמדיחא וכתב רבינו שמואל הלוי הנגיד במכוא תחלמוד כי אלו הם סוף רבנן סבוראי וכ"כ הרמב"ד בספר הקבלה כי אלו הם סוף רבנן סבוראי והם חמשה הרוח ושנתייהם קפ"ז) אבל ר' שרירא נאון ו'ל כתב שאחרי ראשי ישיבה אלו היו כמו עשרים רבנים אחרים ע"ש במקומו כי אין צורך להעתיקם פה ואפילו הנאון עצמו לא היה בקי היטב כסדר אלו החכמים(ה) שכל"כ שמו(ו) ובאילן בני כלהו נאונים דהוו במתא מתסאי לא נהירנא להו שפיר על המדר ואיח בהו תופנתא ונמרחא דנשיאים דמעברין להו ומהדרין להון ומה דבריר לן כבר כתיבנא להו ע"כ ורמיח'י בספר כתיבת יד שטרוב שם ואחר התלמוד נכתב חבור אחד קטן נקרא שמושא רבא והוא מהלכות תפילין וס"ח ומייחסים אותו לאביו ורמא ולרבנן סבוראי(ו) ע"כ . . . וככן נשלם מה שרצינו לכאר כסדר רבנן סבוראי שהיו אחר האמוראים חכמי התלמוד והנה מעתה יאחר שנחבאר סדר רבנן סבוראי לדורותם נבוא לכאר סדר הנאונים לדורותם זה אחר זה כמ"ד .

הפרק השני ורבנן סבוראי מסרוה לנאונים .

הנהגה כפי מה שכתב בחשובת הנאון רב שרירא ו'ל ובמכוא התלמוד לרבינו שמואל הלוי הנגיד ו'ל ובס' הקבלה לרמב"ד ו'ל משמע שהדור הא' מראשי הישיבות של הנאונים(ו) מר (בר) רב חנינא נאון מנהר פקוד היה ראש ישיבה חמש שנים ויש אומרים ח' שנים(ט) ואחריו מר רב נהילאי הלוי מנרש ח"י שנים ואחריו מר רב יעקב הכהן מנרש פקוד ח"י שנים ואחריו מר רב שמואל (כן בנו של) כן בנו של מר רבא נאון של פוסמדיחא סבניו של אמימר כהניו של ר' אשי ח"י שנים ואחריו(ט) רב הונא בני יוסף רמחא מתסאי ואחריו רב חייא מסישוי(י) ואחריו מר ינוקא והוא רבה בר נטרונאי ואחריו רב יהודה נאון ואחריו ר' יוסף נאון ואחריו ר' שמואל בר מרי וכימי רב שמואל זה היה רב שמעון קיירא ולא נסמך לנאון וחבר הלכות גדולות וכן גר' מרבריי הרב בעל המאור ממ"ש בסוף סס"ר"ה שרבינו שמעון קיירא חבר הלכות גדולות לאפוקי ממי שאומר שרב יהודה נאון חבר הלכות גדולות וכתב דר' מנחם מן ורמ' בהקדמת ספרו צידה לדרך שר' שמעון קיירא חבר הלכות גדולות בשנת ר"א אל פ"מ ג' ק"א ליצירה(י) וכ"כ הרשב"ף בספר זוהר הרקיע במצות עשה סי' קכ"ה שרש' קיירא חבר הלכות גדולות והנה אחר רב שמואל בר מרי היה ר' אחא משבחה והוא חבר ספר השאלחות על סדר פרשיות החזרה אבל לא נסמך רב אחא משבחה זה לנאון מפני שנאח ראש גלות שכאוחו הדור שהיה שוואו וסמך הראש גלות לשמש של ר' אחא ושמו רב נטרונאי וכעס רב אחא והלך לו מכבל לא"י ונפטר שם(י) והיה רב נטרונאי לראש כמו י"ג שנה ואחר פטירתו רב שמואל בר מרי היה לראש כפוסמדיחא(י) רב מרי הכהן מנהר פקוד ח"י שנים ואחריו ר' אריא(י)

(ח) ל"ח ב. (כ) ע"י תולדות ר' סאי הפדה ח' . (ג) כתובות ס"ג ב' וי"ג ל' ח' . (ד) קטנן דא בסיפא ליטו חזק ו'ל ותבט . (ה) הנאון ליטו תחלק בין דור הבבולאים ובין דור הגאונים וקורא לראשי ישיבות ח"ף הסאוהוליים גאונים (ועל"כ ב' ב' סטסו ג') והגאונים סאינו בקי בשמותיהם ובסדרם ליטו חזק חסורל ו'לף נט ו'לח דק עבד סנת ח'לף ל'ש' שחשבו א פתחיל כדר הגאונים לטי סה"ק . (ו) יוספין קי"ט ח' ח"ט ל"ט . (ז) ע"י מנרש לר"ש קינן סי' ס"ו . (ח) סימ' במדל לטי רש"ג וכה"ק כפוסמדיחא ועל כסאיהם כלהו ככר סעיר בתולדות ר' כנא הפדה כ"ד . (ט) הי"ל פס סה"ק (וכנ"ל) נמי לר"ג הנגיד . (ס) זה ליטו חסוק ההמנרל סעתיק חס"ק נלי עינן כי רב הונא כר עספ' לא סיס' פחד ח'ל' כנאיהס דק נותן חמד ליה כישנה חלמרת (שמונדיחא לטי רש"ג וסורל לטי סה"ק . (י) כתבנתי רש"ג יט כנאן עבד מר דביל . (יא) וכ"כ בס"ק . (יב) ע"י ספי"ח ח' א' ב' ותולדות ר' נתן סערה ד' וכ"ד . (יג) לטי רש"ג במדל . (יד) ל"כ ב"ס סה"ק ונת' רש"ג ר' חלח .

חצי שנה ואחריו מר רב יהודאי נאון בר מר רב נחמן פומבדיתא שלש שנים ומחצה (ומאור עינים זהה) והוא חבר הלכות פסוקות וכל ררשבא ול בחשוכותיו סי' תקנ' ועוד מחלקא וירבעה קראי מר' פסוקת של ר' יהודאי ומהלכות גדולות והרב אלפסי וכל וכל' החוס' במס' נזיר רף ג' ובה' פסוקות דרב יהודאי בה' גיורג) וכל וכל' בהנ"מ כפי' יא' מה' ירושין שנכתב שם וכן הגירה ר' בה' פסוקות דרב יהודאי נאון מיום הכתיבה וכל וכל' הלכות גדולות בה' רביה פ' כחוכ אקסו ליה למר רב יהודאי נאון והרי בוגר ירשלים וכל ומשם משמע שרב יהודאי נאון לא חבר הלכות גדולות) ואמרו עוד שם שבאותם הימים היה ענין ושאל בנו וכתב בספר הקבלה שענין זה היה חכם בתהלה והוא ובנו היו שרים מרע בית דודא) והכירו בו שמץ פסול ומפני כן לא נסמך לנאון וגם לא סיעהו מן השמים להיות ראש גלות ומפני הטמא שהיתה כלכו והעלהה שרבונו ועמד להסיר את ישראל מעל קבלת החכמים וכל' ונעשה זקן סמרא ע"פ כ"ד וכו' כי אחר דהרבנן גדלדלו הצדוקים ער שעמד ענין הווקם עכ"ל וכתב בעל ס' צידה לדרך שרב יהודאי נאון נפטר ש' ד' אלפים (ותק'כנז) ואחר רב יהודאי נאון היה מר רב אחינאי כהנא בר מר רב הונא ה' שנים ואחריו מר רב מרי הלוי בר רב מרשיא שלש שנים ומחצה ואחריו רב בימי הלוי בר מר רבא מנרר פקוד עשר שנים ומחצה והוא היה עם מר רב הונא מר הלוי תעם מר רב מנשה גאוני פומבדיתא) וכתב כס' הקבלה ובימי גאונים אלו שהיו בפומבדיתא היה כמחא בחסיא) רב יהודאי) לראש בשנת מוח ר' נטרנאי ואחריו ר' חנניא בר מרשיא ג' שנים ומחצה) ואחריו רב מלכיה ואחריו ר' חנינאי בר אברהם ואחריו ר' הונא הלוי בר רב יצחק ואחריו רב מנשה בר יוסף ואחר אלו הגאונים היו בפומבדיתא) רב ישעיה הלוי בר מר אבא ואחריו מר רב יוסף בר מר רב שילא ואחריו מר רב כהנא נאון בר מר רב חנינא נאון ואחריו מר רב אבומאי נאון אחי אביו דמר ר' אברהם נאון ואחריו מר רב יוסף נאון בר יהודה והיה חסיד גדול ומלמד בנשים ואליהו ו"ל עלה אלו כמה פעמים בישיבתו ואחריו מר ר' אברהם בר מר רב שריא ואחריו מר רב יוסף בר מר חיאי ואחריו מר רב יצחק בר מר ר' חנינא ואחריו מר רב יוסף בר מר (ר' מרדכי) והיה בר כריה דמר ר' אבא נאון ואחריו מר ר' פלמי בר מר אביי) ו' שנה ואחריו מר ר' אחאי כהן ששה חרשים ואחרי פטירת ר' אחאי כהן רחיה מחלוקת בין כ' ראשי ישיבות בין ר' מנחם נאון כריה דמר ר' יוסף נאון בר רב ר' חיאי וכו' מר מחתיא נאון ונחלקו הרבנים לכ' כהות חצים היו אחר ר' מנחם וחצים היו אחר ר' מחתיא ועמדו במחלוקת שנה ומחצה ומת ר' מנחם בר ר' יוסף והיה לראש ר' מחתיא עשר שנים ואחריו מר ר' אבא בר מר ר' אמי והוא בן כנו של מר ר' שמואל והיה ראש ישיבה ב' שנים ומחצה ואחריו היה לראש מר ר' צמח נאון בר מר ר' פלמי נאון ט' שנים ואחריו מר ר' האי בר מר רוד שכע שנים ומחצה וכתב הגאון ר' וכלו ק' שנה עמדו במחא מחסיא גאונים מר ר' הילאי בר רב מרי ואחריו מר ר' יעקב הכהן בר מר רב מרדכינ) ואחריו מר רב איבומאי אחוה דמר ר' מרדכי ואחריו מר ר' צדיק בר מר ר' אשי ואחריו ר' הילאי בר מר ר' חנינא ואחריו מר ר' קמו בר מר ר' אשי ואחריו מר ר' מרשיא כהנא בר מר ר' יעקב ועמדו ב' שנים בלא נאון וכתב הכי אסתחיד מר רב כהן צדק נאון בר ר' אבומאי נאון ואחריו מר ר' שר שלום נאון בר ר' כעו ואחריו מר רב נטרנאי נאון בר מר ר' הילאי נאון בר מר ר' מרי ואחריו מר ר' עמרם בר ר' שישנא חי' שנים והוא חבר מר ר' חפלה ושלחו לספרד ואחריו מר ר' נחשון בר (מרדכי) צדוק נאון ואחריו מר ר'

(ח) היה שהגלה בתולדות ר' נתן הערה כ"ד מר' יהודאי חלק י"ג טעם אינו נחמד ויש ליישב בפ"א וכל' . (ג) ע"ל ס"ו ח' . (ג) כתיב שם ר"ה כהנא נכנא וכו' חייא ח"ל ובהלכה פסוקה דר' יהודאי הלכות נדה . (ד) ע"י כ"ח ח"ו ר"ן . (ה) ע"י ונחשון ק"ח ב' הגהת דב"ש . (ו) וכו' בהל' . (ז) לטי טעמו (שהל שנת פה"ק) היה לו לחנך לומר גאוני כוונת אלא שהצחק חתי' דב"ג (נחשון ק"ח ב') בלי ציון . (ח) לטי דב"ג דהנר לטק . (ט) כ"ה"ק יודאי וכו' דב"ג חרזי והוא עיקר והוא אחי ש' ר' יהודאי כהל' הלכות . (י) כ"ה"ק ד' טעם ונחלה שהמחבר רצה לכתוב חשון דב"ג עם פה"ק יר"ש . (יא) חשון חילק ס"הק טעמים עם דב"ג והמחבר נוסף יותר אחר דב"ג והנטיח הפסוקים כנו חסר . (יב) כ"ה"ק יר"ש טעם . (יג) זה הנאון כהנא כחשון ד' קראקא וחתי' רק דר' קינב' ונח"מ כחל .

צמח בר מר ר' חיים אהוי של רב נחשון נאון מן האם ואחריו מר ר' מלכיה חדש ימים ונפטר ואחריו מר (בר) ר' ראוי נאון כריה דמר ר' נחשון נאון ואחריו מר ר' הילא בר ר' נטרנאי נאון ואחריו מר ר' שר שלום בר רב מישראל ואחריו מר ר' יעקב בר ר' נטרנאי ואחריו לא היה חכם וראוי לסמיכה כמתא מחסיה ומסמיה דוד בן זכאי ריש גלותא למר ר' יום טוב בר מר ר' יעקב אף על נב דאורת הוה הואיל ולא יהוה מן רבנן כוליה האי ואחר שנפטר ר' יום טוב שלה דוד בן זכאי ריש גלותא ל' ארץ מצרים והביא משם רבינו סעדיא נאון אלפיומי בר ר' יוסף והיה לראש ישיבה כמתא מחסיה כ' שנים ואחר כך היחה מחלוקת גדולה בין רבינו סעדיא נאון אלפיומי וכין דוד בן זכאי הנשיא ככתוב בחשוכה הנאון רב שרירא ול' ואח"כ הסירו לרוד בן זכאי והעמידו במקומו לנשיא לאחיו יאשיהו בן זכאי להיות ראש גלות ולא עלה כידם לפי שנתחוק דוד בן זכאי במלכותו והסיר את אחיו יאשיהו ובקש להרוג את רבינו סעדיא נאון ונחמא רבינו סעדיא כמו שבע שנים כשביל אימרו המחלוקת של דוד הנשיא ובמחכוכא חבר כל ספריו וכ"כ בס' הקבלה וכרזכ עוד שר' סעדיא נאון משעויה יהודה מכני שלה בן יהודה מורע ר' חנינא ו' דוסא והקים דוד ו' זכאי לר' יוסף בר יעקב בר מרדכיאל) להיחזק נאון כמתא מחסיה ור' כשנים היה ותלמיד קטן היה לנבי מר ר' סעדיא ורב יוסף היה נאון כמתא מחסיה ולכסוף אפי"ם רבינו סעדיא עם דה הנשיא ועשו שלום כינירם ור' יוסף נאון קם ברובתיה י"ד שנה ואח"כ מה דוד בן זכאי ואח"כ נפטר רבינו סעדיא נאון מן המרה השחורה והוא כבן חמשים שנה בשנת ר' אלג'ים ותש"כ ליצירה וכחז עוד כס' הקבלה ואחר שחבר כמה ספרים טובים ועשה טובות גדולות לישראל ורזשיכ חשוכות על הצדקים ועל הכופרים בתורתו ואחר מהם חמיהל כלכי כרא מלכו חורה והעיד ר' סעדיא שהוא ארז מלמדי חינוקות מלמדים אורחם בספרים וכלוחות עד שכא רבינו סעדיא ונצחם ויחר דברי רבינו סעדיא והטובות שעשה לישראל הנם כתובים על ספר הגלוי"ג) ועל אנתי ר' דוסא כנו שכתב ל"כ חסדאי הנשיא בר יצחק נ"ע ואחר פטירת רבינו סעדיא היחה ישיבת מתא מחסיה הולכת חלה עד שכבר ר' יוסף נאון למדינא אלכצרה ומח שם .

וכתב הרב ר' ידעיה הפניני בר אברהם כררשי ככתב ההתנצלות שכתב להרשב"א והיא כחשוכות הרשב"א סי' תי"ח וז"ל כרף ע"כ והיוחר ספורסם כוה הענין מכל נאוני הספרדים(ג) הראשונים ותכמהם שהגיע אלינו שמעם הוא הנאון הגדול רבינו סעדיא ול הפיתומי אשר האיר עיני הדורות אחריו כחכוריו היקרים וממנו אצלנו פי' כס' יצירה ע"ד החכמה עוד ספר אמונתו וזכר בו הדעות כהערוך וראיות רבות כוה הענין והטות הדעות ולשונוה רבים מן התוררה והנביאים אל המושכל כל מה שיוכל זכו ע"ש .

וצריך אני לכבאר שכל מקום שהרא"בע ול מזכיר בפירושו הנאון סתם כמו כ"כ הנאון או פירש הנאון או אמר הנאון וכיוצא דע לך באסרז שכונת דבריו על רבינו סעדיא נאון אלפיומי ול' וכפי' על התורה כפסוק והנחש היה ערום כתב ח"ל ויאמר רבינו סעדיא נאון אחר שהתברר לנו שאין דבור של דעה כ"י אם כדאם לכד נצטרך לומר כי הנחש גם האתון לא דבר רק מלאך דבר כשכילם והשיב עליו כ' שמואל בן חפני והנרה קם ר' שלמה הספרדי בעל השירים השקולים וחכם גדול היה והשיב על ר' שמואל(ד) עכ"ד .

וכתב עוד הנאון(ה) רב שרירא בתשובותיו וכאלו מאה שנים אחרים מלכו כפוסכדיחא אחר מר רב האי נאון בר מר רב דוד היה לראש מר רב קימיי נאון בר מר ר' אחאי

(א) נתי' רש"ג כמוב' ר' יוסף בן יעקב ונבטי"ק ר' יוסף בן מרדכי והמחבר הכיכס כפיסס יתרו . (ב) ע"י מ"פ לר"ג ס"ד כפ"ו . (ג) ע"י חולדות ר' נחום סעדיא כ"ס וכלת סיניר הנאון ז"ל כסקדחתו למחנכת הערוך לר"ג כפדחן סי' ג' . (ד) ע"י רש"ע כמדבר כ"כ כ"ח . (ה) יוחסין קי"ט ב' ח"מ מ"ב .

נאון ואחריו מר ר' יהודה נאון בר מר רב שמואל ריש כלה אבי אביו של ר' שרירא נאון
 ואחריו היה לראש מר בר רב מבשר הכהן נאון בר מר רב קימף נאון והנשיא דוד בן
 זכאי היה קיים למר (בר) רב כהן צדק בר רב יוסף ולפיכך נחלקו לשתי ישיבות ונפטר
 מר בר ר' מבשר נאון ואחו כלה רבנן לרב כהן צדק נאון ונפטר רב כהן צדק נאון ואחריו
 היה מר בר ר' צמה נאון בר מר רב כפנאי ואחריו היה לראש רב חנניא נאון אביו של
 ר' שרירא נאון המשה שנים וחצי ונפטר ואחריו מר רב אהרן הכהן בר מר רב יוסף
 הכהן בן סנמרה(א) והיה פתור עשיר גדול ומפני עשרו הוקם ולא מפני שהוא היה ראוי
 לכך ואחריו מר רב נחמאי בר מר רב כהן צדק ואחריו רב שרירא נאון .

וכתב בספר הקבלה(ג) כי ר' שרירא נאון האריך ימים [כי] כמו מאה שנה היו ימי שני
 חייו וכשראה שהאריך ימים וכנו רב האיי היה ראוי להיות ראש ישיבה שלק עצמו
 וישב בנו על כסאו והוא רב האיי נאון בר ר' שרירא נאון בר רב חנניא נאון בר רב
 יהודאי(נ) נאון בר מר ר' שמואל ריש כלה ורב האיי נאון הרכיז תורה בישראל יותר מכל
 הגאונים ולאורו הלכו דורשי החזרה סמורה שמש עד שבואו והיו ימי חייו ימי שנה ונפטר
 בערב י"ט אדרון של פסח שנת ד' אלפים וחשצ"ח שנה וכבודו לא היה לפניו בכל הגאונים
 והוא דירה סוף הגאונים ומבית דוד היה מורע המלוכה ומבני ורובכל בן שאלתיאל
 והנשיאים וראשי גליות שהיו אחריו וראיתי חתמו חתום על הגליות שהיה שולח ואריה
 חקוק עליו כמו שהיה על דגל סחנה יהודה ועל דגלי סלכי יאודה(ד) ולא רצו הוריו להיות
 ראשי גלות חזרו לנאונות(ה) והוא מורע רבה בר אבהו והלשינו פריצי ישראל ברב שרירא
 ורב האיי וחפסם מלך שמעאל ובנו כל אשר להם ולא השאיר להם שום מחיה ונחלה
 רב שרירא מידו אחת והוא כבן מאה שנה ולא הוסרו מנאונות(ו) ובשנת ד' אלפים וחשצ"ח
 היה רב שרירא לנאון ובשנת ד' אלפים חשנ"ח היה רב האיי לנאון ונאונות(ז) היה שכעים
 שנה רב שרירא שלשים שנה ורב האיי מי שנה דודו דוד חי' בנאונות וכימיו הירח
 ראשי ישיבה כסחא מחסיא חותנו אבי אשתו רב שמואל בן חפני הכהן וגם הוא חבר
 ספרים רבים ונפטר בימי ר' האיי ד' שנים מקדם פטירת רב האיי ועל ר' שמואל
 בן חפני חבר ספר השוחפות וכמ"ש בעל העטור כדף כ"ו וגם חבר ספר המכוי וכמ"ש נ"כ
 בעל העטור כדף ס"ו וכפי הנראה כי רב שמואל בן חפני היה בקי מאד בחכמה הפלוסופיא
 ובספרי חכמות הנגים כי כ"כ עליו רבינו האיי נאון בחשוכה אחת הביארה הרב בעל עין
 יעקב ז"ל במס' חגיגה פ' אין דורשין על ברייתא דר' נכנסו לפירס ח"ל וכשצמח מר רב
 שמואל נאון ז"ל שדרבו לקרות בספרי הנגים שהזמרים אין המראות הללו נראות אלא
 לנביאים וכו' ואנו סוברים כי הק"ב(ה) עושה נסים לצדיקים ונפלאות ומראה להם היכליו
 וכו' וכתב עוד שם ואם תראה שאחתם בני אדם המתעסקים כאותם דברים יאמרו לך כי
 היא דרך סלולה וכוה ישינו ליריעת הכבורא לא רשמע ולא האכה ליה ודע כאמרת
 כי יוכבו לך ולא חספא יראח חמא חזיונות ועגוה וטרהו וקדושה אלא כאותם המתעסקים
 במשנה ובחלמוד עב"ל(ו) ועוד חבר ספר דינים כלשון ערבי וכ"כ מהר"ם אדלשקר במ"ו
 י"ו דף ל' ח"ל וכתב ר' שמואל נאון כספר אלוים אלאחכאם שחבר אותו כלשון ערבי
 וכו' וכתב עוד שם בחשוכה רב שרירא נאון(ז) ואחר פטירת רב רהאי בני ישיבתו הקימו
 לחוקיה ראש גלות בן בנו של דוד בן זכאי והושיבוהו על כסא רב האיי ז"ל ועמד שנתים
 והלשינו בו אל המלך מלשינים ותפסו המלך ואסרו וכו' וברחו ב' בניו לספרד לר' יהושע(י)

(א) ע"י ה' ז' נז"ל ח"ד ס"ט . (ב) ח"ט א' . (ג) בהב"ק איתא יתקם וגם כשתו סס תיבות בר מד
 שחאל ריש כלה . (ד) מאן כהנאו ב' שורה שבס"הן שהמפרים בנמות ראשי גלות . (ה) ע"י יחסי ק"ו ח' ח"ה ל"ו .
 (ו) ע"י יחסי ק"ב ב' ק"ו א' ח"ה ל"ב . (ז) ע"י ח"ה ח' עברעם כסופסופיו על הכתוב ר"כ ח"ב ס"ג ז' ונרדו
 נ"ע . (ח) ע"י חולדות ר' באי סתרה ט"ו ונ"ה ל"ג ח"ד ס"ה . (ט) כהנבר חגיגה כהנא מת' רס"ג מה ס"א
 למות סס וכו' חס"ק ח"ט א' וכבר כתיר סחת בהס"ג ח"ט כ' א' . (י) ז"ל יתקב .

ה

1040

הלוי הנגיד בר ר' שמואל הנגיד ז"ל שהיה אוהב לחוקיהו ראש גלות וראש ישיבה (היא) עמו עד שהיה הנגידה כנרנאדאנ) ונהג ר' יהוסף הנגיד וברח האחר מבני חוקיה לארץ סרקסנאנ) ונשיא אשה שם והוליד בנים ואח"כ נכנסו בני בניו לספרד) ומהם ר' חייא בן אלדאדריה) ואחריו לא נשאר בארץ ספרד אדם מפורסם שהוא מכיח רוד ואחר חוקיה ראש ישיבה וראש גלות פסקו ישיבות הגאונים ונכרת חקם של ישיבות שהיה הולך אליהם מארץ ספרד וארץ המערב ואפריקא ומצרים וארץ הצבי עכ"ל מה שצריך לעניינינו דע שבסוף רב האי"י נאון ז"ל היה מר אברהם נאון וכמ"ש הר"ף ז"ל בפ' הכותב והכי שדר ר' האי"י נאון למר אברהם קבסי ז"ל ע"ש והרב בעל הערוך ערך סח כתב בענין שיתר דקלים ואמרו מטר אברהם נאון שהיה בשנת אלף ק"ס לשטרות שהיה סכיר כשיחת דקלים ע"ש) גם רבינו האי"י נאון ז"ל מלכד הפירושים שפירש על התלמוד עוד כמה שורר כתב שמביאים הפוסקים משמו תוד חבר ס' מקח וממכר וס' משפטי שכתובה וס' מצרנות תוד חבר ר' הקספצור וס' קול ה' כחכ כחכמת הקבלה וספרים אחרים) וכן מצינו שדר"ף ז"ל מכיא כספיו כהלכות במקומות רבים כמה דינים וכמה חרושין אחרים גדולים משם רבינו האי"י נאון ז"ל וכמו שיראה המעיין שם בס' הלכות הר"ף וגם רבינו האי"י ז"ל סדר בקשרה שמע קולי אשר ישמע בקולות ונראה שבכל מקום שכתב הר"ף והנאון אמר אז וכן כתב הנאון היינו רב האי"י נאון וכן נראה מדברי בעל הנגיף בפ"ה מה' ברכות שכתב שם בהנהגה המהחלח בפ' ג' שאכלו ליה הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מומינן עליו וכן פ"י ר' אלפס בשם הגאון דהוא רב האי"י ע"כ וכ"כ רבינו יונה בפ' שלשה שאכלו על מ"ש הר"ף דקטן אפילו כן עשר וכן מ' כשהוא יודע למי מברכין מומינב עליו והכי חוינא לנאון כתב שם רבינו יונה ז"ל וכן פסק רבינו האי"י נאון ז"ל .

וראיתי לשלשל הקבלה) שכתב ז"ל ברור הוזה היו לפי דעתי ב' חכמים גדולים לבעולק על גלות הרבה שבתורה ומעמיהם ונקראו ר' אהרן ב"ר משה משכט אשר ז"ל משה ב"ר רוד משכט נפתלי ע"כ והם גלו מנרולי חכמי בעלי המסורה שיש חלוקים רבים בין בן אשר ובין בן נפתלי ככתוב כמסורה גדולה ז"ל הרמ"בם ז"ל בפ"ח מה' ס"ד וספר שסכננו עליו כדברים אלו הוא ספר הירוע בספרים שהוא כולל כ"ד ספרים שהיה בירושלים מסכה שנים להניה ממנו הספרים ועליו היו הכל סומכים לפי שהניהו בן אשר ודקדק ב' שנים הרבירו והניה פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו ממכרתי בס"ח שכתבתי כהלכתו עכ"ל .

וכתבו רבינו שמואל הלוי הנגיד כמבוא התלמוד והראב"ד בס' הקבלה) כי בימי רב שירא נאון ז"ל קרוב לשנת ר' אלפים תש"ן) הן פתוח הן יריר אירע מעשה שהיו הולכים כספניה מסדינת בארי למדינת סכסחאני) ר' חכמים גדולים הא' היה רבינו חושיאל אביו של רבינו חננאל והב' רבינו משה אבא של ר' חנוך ורבינו חנוך עמו והג' רבינו שמריה בר אלחנן והד' לא נודע שמו מי היה י) והשכאים מכרו את רבינו שמריה בר אלחנן כאלכסנדריא של מצרים ומשם עלה למצרים והיה לראש ז"ל אני הכתוב שמהו רב שמריה שמביאים אותו הפוסקים בספריהם וכותבין הרביר חרושין משמו או גאפשר שאוחו רבינו שמריה שמביאים הפוסקים ובפרט הברדכי היינו רבינו שמריה יורר אחוון שהיה חבירו של רבינו שמחה ותלמידו של רש"י) וכמ"ש לקמיה) וכתבו עוד ב' רבנים

(א) כה"ק ר' אה"ה הי' אכל כיוסחן קט"ב ס' סא וכן פיקד . (ב) ע"י דף וז ע"כ . (ג) ע"י ח"ט לה"ה לכה' זקן קל"ו . (ד) ע"י טהה ג' . (ה) ע"י כ"ב לרש"ל ז' ואבני זקן ס' ח"ט . וע"י ח"ט הח' זקן כהוסמתי על הדיעות ר"כ ח"כ ר' . (ו) ג"ע דמ"י פננאה החמד ומלס לאחד וזה לא יתכן סכור ר' האי"י ג' סולר פר"ק לטורי חלוי כמות הערוך על ג' לנרסה בר טרינא שחלן כפי דמ"י חכנת אק"ם עד אק"ל וכפי כה"ק חשנת אק"ל ע"ד אק"מ לש' . ובכר כיריז כעלמתי ר' נתן הערה כ"ל ואחד שהחמד נחשן אחר ש"ק . (ז) ע"י חולדות ר' סא"י להנלן ע"ד ג"ס לה"ה זקן ת"ו הערה ג' . (ח) ל"א ח' . (ט) ח"א ח' . (י) ככר הכיחזו הכחי כוחן שיש טיגות כעכין זה כה"ק וע"כ מה החיטת אירע כנתת תש"ן כן פחות הן יתור וע"י עמוד ג' הנה"ה ח' . (יא) ע"י חולדות ר"ח ספרים ג' . (יב) לפי הערת הח' לעבדכט סא"ר חנוך תלמו דכרתי אינב חבדחים . (יג) ע"י זקן ח"ט ט"כ לוד ליטעלסטר וב' ל"ג ז"ל . (יד) י"ח ח' ה' ר' שחירי החלוקי הוה בן חרדכי וע"ל ע"כ .

הנוכחים המערכו את רבינו חושאל באפריקא בחוף הים ומשם עלה אל מדינת אלקירואן
 שבארץ המערב ושם הוירד לראש ושם הוליד את רבינו חננאל בנו ומכרו בקורטובה
 את רבינו מעשה ואח רבינו חנוך בנו והמעשי ארך שם והר' משה הריבץ תורה שם בקהל
 קורטובה והעמיד תלמידים רבים ומהם ר' יוסף בר' יצחק בן שטנאש הירוע בן אבירור
 והוא פירש את כל התלמוד כלשון ערבי למלך ישמעאל ששמו אלתיכום) ומפני גדולתו
 וחכמתו בעט ברבינו חנוך הרב ריוושב על כסא אביו ותחלה הקהל סח'ר'וקח גדול אחר
 פטירה ר' חסדאי הנשיא הגדול בר רב יצחק שאלו בימיו אין אדם בעולם שהיה יכול
 לחלוק על הרב רבי חנוך ואח'כ נדו את בן שטנאש והחריכוהו והלך משם בן שטנאש
 בספינה עד שיבחה של ר' האיני גאון ור' האיני היה רוצה לקבלו מפני שהיה שונא לרבי
 הנוך מפני שר' חנמייב שנוכרו לעיל כרחו חק הישיבות עד שבאו הישיבות לירי רלדול
 ואע"פ שלא לו ר' האיני שלא יבא אליו שאם יבא אליו יחוש לגדויו הרב ר' חנוך והלך
 בן שטנאש לרמסקי ומח שם והרמ'כם ו'ל כתב באגרותיו) בסוף חשונה הנה וכן הורד
 רבינו חנוך הספרדי ע"ש גם רבינו ירוחם בנתיב ג' ח'ד כתב ור' חנוך גאון כתב בהשוכה
 שש"צ יכול לעמוד במקום גבוה כדי להשמיע קולו והרב העטור בספרו מזכיר כמה פעמים
 לרבינו משה בר חנוך וגם שם ברך מ' כתב בהשוכה לרבינו ששח בר חנוך גאון ו'ל יחומים
 שבאו לפרוע כתובה וכו' ונר' שהם בניו של רבי חנוך הספרדי הנו' וזה רבינו חנוך
 הריבץ תורה בישראל. והעמיד תלמידים רבים ומגדולי תלמידיו רב שמואל הלוי הנגיד בר
 יוסף הירוע בן נקטיליא מק"ק קורטובה וכ"כ הרי"ק נאח והוכאו דבריו בטמ"ח ס' הקצ"א
 ו'ל קבלנו מהמכים גדולים ובעלי הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם מחכמים גדולים
 שלפניהם כגון רב שמואל הלוי שקבל טר' חנוך גדול שבדור הלכה למעשה שמתפללים חשע
 וכו' ע"כ. ונפטר הר' חנוך בשנת ד' אלפים וחש"ע קודם פטירה ר' האיני גאון ב"ג) שנה
 ואע"פ כן לא השיבו מנחה קהלות מורה ומערב לשיבירי ככל מפני שחכמים אלו הנז'ל
 והעמיד תלמידים רבים ופשט התלמוד בכל הארץ ואחרי כל זאת נספך רב שמואל הלוי
 לנגיד בשנת ד' אלפים וחש"עוד) ליצירה ועשה טובות לישראל בספרד ובארץ המערב ובאפריקא
 ובארץ ספרים ובאיסקליא ועד ישיבת ככל ועד עיר הקדש וכו' והריבץ תורה דרובה וכה
 לר' כהרם כתר רזורה וכתר גדולה וכתר לויה וכתר שם טוב ומעשים טובים על נביהם
 ונפטר בשנת ד' אלפים וחח"טו ועמד על כסאו רבי יהוסף הלוי הנגיד בנו והיה מסלל
 מקום אביו בכל מרות טובתו ויקנאו בו סרני פלשתי' עד שנהרג כיום שבת כ"ט"ה) בטבת
 שנת ד' אלפים וחח"כרו) הוא וקהל גראנטה וכל הבאים מארצות רחוקים לראות תורתו
 וגדולתו ולאחר פטירתו נחפורו ספריו ומחמדיו ופשטו בכל העולם וכן תלמידים שהעמיד
 הם היו רבני ספרד ומנהיגי הדור אחר פטירתו ע"כ ובראוב בס' שבט יהודה השמד
 החמישי בעיר הגדולה בראדה העליון עלילה על ר' יהוסף הלוי ונהרג הוא וכל הקהל
 אחרו יתר על אלה וחק' בתים ומי שלא ראה בכבודם והצלחתם חפארתם לא ראה מעולם
 חפארת כי גדולים היו בחכמה וביראת חטא והתאבלו עליהם הקרובים והרחוקים מפני
 חשיבותם וגם מראה שמא גם עליהם חעבור כוס ונורה ואח היחה וכו' ע"ש במקומו ומצאתי
 כתוב שיש אומרים כי הגאונים נקרא כל אחד מהם כלשון גאון ע"ש שהיה יודע ס' מסכתו
 כמנין חיבת גאון) ע"כ הנה כל אלה הגאונים הנוכחים כאן באחרונה הם היו סוף כל
 הגאונים ודע שכשם שהיו גאונים) בכבל ובכל סביבותיה כמו כן היו באוהו זמן גאונים
 בספרד ובצרפת ובמערב וברומי ובשאר המקומות שהיו בהם ישראל ולגאונים שהיו בכבל קורים
 אותם המוסקים הגאונים הבבליים וכמו שחראה בה"ג בפ"ב מה' ק"ש ו'ל הרמ"כם בהקדמת

א) הוא אלתיכום השני החולץ בקרטובה י"ז שנה מראש כנת תשיב חילין (ופני' דף זה ע"א הגסה ח"ד) וזה החולץ היה
 אורב חמכה ויעש לו אורג ספרים גדול עד חזק ויע' דף רע"ב. סאגיא לר"מ רח"ח. ג) עי' אגרת הכונה הדת'כס כ"ה ג'.
 ג) כה"ק י"ג שנה ב"ה ביחסין (קצ"ו כ') אחרינו הוא ס"ה. ד) כה"ק וביחסין תמ"ט ואלו ל"ל תמ"ז מ' כה"ה
 ו' כה"ה אחי נלקין (ו"א שאלו בן נלקין) אשר הגיד מחובתו תגי' לנולדת. ס) ס"ה ו"ל ט' טבת ז"ל כה"ק
 ח"ד ח' היה שנתו מחוללת תמ"ט. ז) כה"ה וביחסין עי' כה"ד ויחוד עולם וכל"ח להלך. ח) עי'
 ר"ש ועד להכרית ונית ועד מערכת ג'. ט) ע"ל ג' ח' הגסה כ'.

1

1040

4800

ספר היר כל החכמים שעמדו אחר חבור החלמוד ובנו בו ויצא להם שם כחכמתם הם הנקראים נאונים וכל אלו הנאונים שנמצאו בארץ ישראל וכאשר שנער ובספרד ובצרפת למדו דרך החלמוד והוציאו לאור העלמותא וביאריו ענייניו לפי שדרך עמוקה דרכו עד למאד יע"ש במקומו וכתב מהר"ם אלשקאר ז"ל בס"י נ"ד וז"ל כבר כתב רב שרירא נאון וחכמתו הנאונים ופולפוליהם הוא הדבר אשר צוה ה' את משה ואע"פ שאומרים הכי הוא ודאי ואין מביאים ראיה באיזה מקום אין לחוש על דבר קטן או גדול וכל החולק על שום דבר מכל דבריהם כחולק על ה' ועל תורתו ע"כ וכ"כ הרא"ב ז"ל דאין מי שיכול לחלוק על דברי נאון ואפילו שלא יבא ראיה לדבריו והחולק עליו כחולק על החלמוד והאריך כזה עכ"ל ובכן נשלם מה שרצינו לבאר בסדר הנאונים והנה מעתה יאחר שנחבאר סדר הנאונים לדורותם נבא לבאר סדר הרבנים לדורותם והם הפוסקים והמפרשים ושאר חכמי הדורות שכלל דור הדור:

הפ' השלישי והנאונים מסרוה לרבנים והם הפוסקים והמפרשים ושאר חכמי הדורות

1040

4800

דנה אחר פטירת ר' הא"י נאון בן רב שרירא נאון בן רב חנניא נאון בן רב יהודאי נאון בן סר ר' שמואל ריש כלה שהיה סוף הנאונים ונפטר בשנת ד' אלפים חש"צח ליצי' ופטירת ר' שמואל בן חפני הכהן זכ"י אשתו של רב הא"י נאון וגם אחרי פטירת רבינו חנושיאל אביו של רבינו חננאל ואחרי פטירת רבינו תנך הספרדי בן הרב ר' משה שכל אלו השלימים היו ברור אחרון של הנאונים וכמו שכתבתי לעיל אחרי כל זה נמסרו לרבנן במדינת אלקירואן רבינו חננאל בן רבינו חושיאל נסים ברבי יעקב בן שאהון ושניהם קבלו מרבינו חושיאל וקבל רבינו נסים גם בן מרבינו ראוב"ן שהיה אוהבו מאד ושולח לו ספרים בתשובות כל ספקותיו על יד על יד רוב שמואל הלוי הנגיד על יד רב נסים היה שוחה מימיו של רב הא"י ורבי בעל הערך ערך קבל כתב אמר רבינו נסים בר' יעקב ז"ל ראיתי בפירושי רבותיו ובתשובות שאמרו וכו' נר' שהיו רבינו נסים נאון שמביאים החוס' והפוסקים וכו' נר' מדברי הר' ורחמיא הלוי בעל המאורות שכתב בפ"ק דביצה דף ר"פ ע"כ וז"ל ונמצא כשאלה למר רב נסים ז"ל מלפני רבינו הא"י נאון ז"ל למה אמר אדונינו כי בני א"י תופסין ר"ה שני ימים הלא אנו רואים וכולי ע"ש ונ"ל שהיו רבינו נסים ראש ישיבת כבלצ' שחקן וסדר וידיו הגדול שאנו אומרים בתורת תפלה שחריה דיום הנפור' והוא ביאר קצת מסכתות ביאור רחב ונמצא מכתבת יד ביאור מ' עירובין וכו' וחבר ג"כ מגילת סתרים לבאר קצת הלכות ורבינו חננאל פירש כל החלמוד ע"ד שפר"שי וחבר פסקי הלכו על כל החלמוד וכן תראה שמביאים אותו החוס' ושאר הפוסקים חסיד בכלל פטירתם והרשב"א בתשובותיו ס"י חש"נ כתב שר"ח עשה פי' על התורה וגם דרר"ב בס"י קלא' כתב ור"ח ז"ל כתב בפירושי החורה שלוח' וכתב מהר"ם מרטנבורג בתשובותיו ס"י צ"א שר"ח היה תלמיד מרב הא"י נאון שכ"כ שם וחמיהו מאן הוא רבינו נאון דקאמר ר"ח שהרי גלו לנו שלמד לפני רב הא"י וכו' ע"ש ו' ואמרו: שר"ח עשיר גדול היה שהיו בקירואן סוחר' רבים מטילין מלאי לכיסן והיו לו ט' בנות והגיה עשרה אלפים והגבים אחר מותו ודנה היום של שלשה רבנים של רבינו חננאל בן רבינו חושיאל ורבינו נסים בן רבינו יעקב בן שאהון ורבינו שמואל הלוי הנגיד בר יוסף הלוי בן ניקטליא הוא הדור הא' ברכנות וכבר כתבתי

(א) סה"ק מ"ד ח' יוספין קכ"ד כ' קס"ב ח' . (ב) ר' נסים לא היה מיומן דלא ישיב נכל ע"י תולדות ר' נסים פערה י"ט ו' . (ג) חז"ל וזו הנקרא חכמת חננעלי החלמוד חז"לים היום ח' נכונת שבת ועירובין ככ"י ח"י סה"ק נאלדענשאל והכנו חש"מל להדפיס ע"י ח"ע לר"ג ח"ה תל"א . (ד) ע"י תולדות ר' נסים הערה ב"ה ונ" . (ה) תולדות ר"ה הערה כ"ו . (ו) ע"י סה"ק ו' . (ז) סה"ק מ"ד ח' יוספין קכ"ד ב' . (ח) ע"ל ח' ב' .

שרב שמואל הלוי הנגיד ג"כ היה רזלמיר מרבינו הנוך שכ"כ הר"ץ בן גיאת והובאן דבריו בטא"ח סי' תקצ"א וז"ל קבלנו מחכמים גדולים ובעלי הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם מחכמים גדולים שלפניהם כגון רב שמואל הלוי שקבל מרב הנוך גדול שכורו הלכה למעשה שמתפללי' ט' וכי ע"כ ובזמנא) הוה חזר כח התלמוד בספרד והיו שם חמשה רבנים ושמות כלם יצחק שנים ספרדים ושלישי קרוב לזמן ושנים באו מארץ אחרת ואלו הם שנים הספרדים ר' יצחק בר' ברוד והר"יאג דהיינו ר' יצחק בר' יאודה בן גיאת הרב סמרינת אליסנה ור' יצחק בר' ר' יעקב בר' ברוך בן אלבלאלי מק"ק קורטובה והוא הידך וקנו אביו אמו של הר"אב"ד בעל ספר הקבלה והוא חבר ספר גדול וקרא שמו קופת הרוכלים ופי' מהלכות קשות שבתלמוד הרבה מאד ועשה טובות גדולות לישראל וכמ"ש שם בס' הקבלה והאר"ך מעט בענייני זר' יצחק בר' יהודה הרב בן גיאת מגדולי מדינת אליסנה(ג) גם הוא היה אוהב חורה וזרש חכמה מימיו והנגידים השנים רב שמואל גרבי יוסף בנו היו מנשאים ומכבדים אותו וכשנגורה גורה על ר' יהוסף הנגיד(ג) ברח ר' עוריא בנו לר' יצחק זה הרב בן גיאת וזכר הרב חסד אבותיו וכברו ונישאו ורצה להקישו לראש על קהל אליסנה ושאר קהלות ספרד והוא עורנו נער וכי' ונפטר ר' עוריא הלוי ונסמך ר' יצחק בר' יהודה ברבנות וכי' ור' יצחק בר' יהודה הרב בן גיאת זה מוסף על חזרתו ועל חכמתו היה פיימן גדול ויודע בחכמ' יונית והרכיז תורה הרבה והעמיד תלמידים גדולים ומגדולי תלמידיו היה ר' יוסף הרי"ן בר' יעקב בן סהל חכם גדול ופיימן גדול וירא שמים ונסמך כריינות קורטובה ושפט את ישראל י"א שנה ומתלמידיו ר' יצחק ברבי ברוך רבי יוסי בר' צדיק בן צריקה) חכם גדול ופיימן וירא שמים ונסמך כריינות קורטובה ושפט את ישראל י"א שנה והזכירו הרמ"בם ז"ל באגרות(ד) באגרת ששלח להרב שמואל ז' תכון ז"ל ע"ש: והר" מה' רבנים הגדל הוא רבי יצחק בר' ראובן אל ברנלוני בא מברנלונאו) למדינת ראניא וישב שם ושפט אותם עד יום מותו והיה פיימן וחבר אזהרות על כל המצות ושם כתוב שמו ושם אביו בראשי תיבות וחבר פי' בפרקים ס"ב כחוכות ועוד הה' גדול מכלם הר"ף דהיינו רבינו יצחק בר' יעקב בן אלפסי ז' קלעתו ממא' ורע שור"ף קבל מהרב רבינו נסים בר' יעקב וגם היה תלמידו של ר"ח וכן מוכח בתשובת הר"ף שהביא הרש"בא בתשובתו סי' אק"ד ז"ל שאלה שנסאלה לפני הרב אלפסי ז"ל וירנו המורה רבינו אם צריך עם האדרכתא הכרוה או לא מפני שראינו לר"ח ז"ל שאמר סדר הדין כך הוא וכי' והשיב האדרכתא היא כמו שפירשו רבינו ז"ל וכי' ע"ש וכן הר"ף ז"ל בחבורו הגדל מביא לרבינו חננאל בשכת פ' הכית דף קס"ב ע"ב וקס"ג ע"א וגם כריש פ' הוהב דף פ"ו ע"א וגם בסוף פ' השוכר את האומנים דף קט"ו ע"ש ועוד ראייתו בקצת מקומות שאומר הר"ף ומפרשי לה רבנן כותבין חוס' פ"ח והוא הפי' עצמו שכתב הר"ף בשם רבנן):

אך ראיתי להרב מגדל עוז ז"ל שכתב בסוף פ"ב דברכות כי הר"ף היה תלמיד הרי"ן גיאת שכ"כ שם לא נניח דבריו קבלה ותלמוד עריך ופי' מוסכם מימי הגאונים ור"ץ ז' גיאת ורבינו יצחק אלפסי תלמידו ורבינו יוסף הלוי ז' מינאש תלמידו ורבינו משה תלמידו ע"ש וכ"כ כריש פרק ח' מה' שביהרז י"ט ואני אומר וכי' ור"מ ז"ל פסק ועמד בשנת רבוריו רבינו יצחק בר' יהודה ז' גיאת ותלמידו ר"י אלפס ותלמידו רבינו יוסף הלוי ז' מינאש רבי של רבינו משה ז"ל ויפה עשה שחייב אדם לומר כלשון רבו ע"כ ולא יתכן לומר כן בשום פנים כפי מה שכתבנו שבא כחוב כמבוא התלמוד ובס' הקבלה ששניהם הרי"ן בן גיאת

(א) ספ"ק ח"ד ח' יחסין קפ"ו ב' קס"ב ח' . (ב) פי' דיל ריבליניעויע פלעגאל וכי' להי"תו רכ"ה ועי' . (ג) ע"ל ח"ב ב' . (ד) ע"ל ח' . (ה) ע"ל ח"ד רפ"ט . (ו) ע"ל אולת חזת סבדל אלל הפדחוסים עי' ח"ט לכה' זוכן קל"ו לחינן מנין ח"ט לבי' עש"ט חס' יסקים בלו חולין אחרת . ועי' גם חזקת ר' הא"י סנירה כ"ג . (ז) עי' חזקת ר"ח הפדס כ' .

1

1088

4848

והר"י אלפס היו חברים ואדרכתא מוכח משם שהר"ף היה גדול יותר מהר"י ויניח וכתבו
 עוד שם א) שהלשינוהו להר"ף למלכות וברח משם ונכנס בספרד. בשנת ד' אלפים חת"מ
 וכברו ונשאו רבי יוסף הנשיא בר' מאיר בן שרהמיקש ונכנס למדינת קורטובא ועמד שם
 מעט ואח"כ הלך למדינת אליסנה ועמד שם עד יום מותו ונפטר בניסן שנת ד' אלפים
 וח"ס'ג והוא כבן צ' שנה והוא העמיד תלמידים רבים ויצא טבעו בכל העולם וחבר הלכות
 כמו תלמוד קטן ומימי ר' האי לא נמצא כמוהו בחכמה לכ' הרא"ב בס' הקבלה וכתב
 בהקדמת ס' צידה לדרך שאמר עליו רבינו יצחק בעל התוספות שילאה בן אדם לחבר
 חבור כמוהו וזלתי ששכינה היתה שורה עליו וכסוף ספרי הר"ף טרפוס סביניטה ממאורות
 כחוב נגנו ארון הקדש הרב הגדול ראש גולת אריאל רבינו יצחק אלפאסי ו'ל ביום שבת
 י"א יום לירח אייר) בעיר אליסנה שנה ד' אלפים חת"ס לצי" וראיתי בסוף ס' ס'
 דק חטים בהנהות הר"ף ומפרישו) שנחב שם שכסוף ס' הר"ף יש ה' חרוים שנחנקו
 על קברו וצריכים להיות ששה חסר חרוו אחד בין חרוו ו'ל וכתב עוד ואחר אלו החרוים
 היה כתוב זה הלשון נקבר בקבר זה ראש הראשים . ואלוף הקדושים . ומחכים הישישים .
 חכם חרשים . וקדש הקדשים . הגור הצפית . האוח והטופת . יחיד העולם ופלאו .
 ממורת שמש עד פלאו . הר החורה . מקור הבינות . ושמעו הולך בכל המדינות . הרב
 הגדול . מחסה עוז ומגדול . אלופנו ורחמ. אפינו . כוכב נשפנו . ואור עפעפינו . הצדיק
 העניו . אשר כמוהו לא היה לפניו הרב ר' יצחק [כהן] אלפאסי ז'ל נ"ע . נכסף אל קדושו .
 ושבח אל אלהים נפשו יום שלישי בשבת עשרה ימי לירח אייר) שנ' ד' אלפים חת"ס
 לצי" יום עברה היום ההוא יום צרה יום חשך ואפילה יום ענן וערפל יום קדרו שחקים
 ואורות ושק הושר כמותם הנוככים אפלו והנבעות התקלקלו וכל ישראל נבהלו עלה
 לישיבה עליונה למנוחה עליונה וקן ושבע ימים לזבש מלבוש טהלים ושם גדול כשם
 הגדולים לחת לו מהלכים בן השרפים והמלאכים כבחר עליון היה מגורו . ובכל שדי
 ישב נכונו ויו השכינה ילך נכונו תורתו תהא מכסתו . ובהקיצו היא חשיחו יעמוד לגורלו
 וכבניו בית זבולו יעלה דרך גבולו ל"ר והרב ר' יהודה הלוי ראש (המסדרים) המשוררים
 ז'ל חקק על קברו אלו היג' שורות . הרים ביום סיני לך רעשו . כי מלאכי האל כך
 פנשו . ויכתבו תורה בלוחות לך וצני כתרית לך חבשו . לא עפרו כח נכונים לעמוד
 לולי חבנות ממך דרשו :

וכתב עוד הרא"ב בס' הקבלה) שהיתה מחלוקת בין רב יצחק בן אלבאליא ובין רבי
 יצחק אלפסי וכן היתה מחלוק' בין ר' יצחק בר יהודה בן ניאת ובין ר' יצחק אלפסי
 וכתב מה"ם מרטנבורק ז'ל בחשבויותיו ס' ק"נה שהר"ף בעל השערים הוא בן בנו של
 ר' אלפס וכתב עוד שם בס' רי"ט כהנה ז'ל שוב כבלנו שאותו שיער השערים היה שמו
 ר' יצחק בר ארוב שרבינו האלפסי שעשה החבור היה שמו ר' יצחק בר יעקב והיה יבני
 אביו של בעל השערים וכ"כ בה"גמ בחשובו דשייכי לס' משפטים ס' מ"א ונ"ה ע"ש בכסופו'
 הגזורים ובכ"ן אין כאן קושיא מ"ש בב"י בה"מ ס' קע"ו ס"ח שהר"ף סותר דבריו מ"ש
 בשערים בה"לכות כיון שהר"ף לחוד ובעל השערים לחוד והנה חמשה רבנים הם
 הדור השני ברבנות וגם כו"מ רבנים אלו היה רב יצחק בר משה בן סכני מקהל דאג"צ
 והלך מדאג"צ לראש מרח ונסמך שם נאון והושם על כסא רב האי ו'ל וגם כו"מ ההוא
 בא חכם גדול מצרפת לקורטובא ושמו ר' פריגורס ונוכר זה הרב בה"גמ פ"א מה' גרושין

6) סה"ק מ"ה א' יחסין קכ"ח ב' קכ"ב א' . 7) כ"ה כספ"ק מ"ה א' ונוחסין קכ"ח ב' אלל ביסוד עולם (יחסין
 קכ"ב א') ובהקדמת ז"רה לדרך מה' פנימאל חובבת שמדומה לפניהם כס"ק היעצם ועי' הנהג' ג' ו' . 8) וכ"כ
 ב"ד ועי' הנהג' ד' . 9) כה"ג ח"א י"ד ב' הציג על המחבר כנגדו שחנתי דברים מתחלפס ולא יעיר שהרי לעיל
 כתב ביום שבת י"א חייז ואלן ביום ג' י"ד חייז ונזאת שמיס לא יכנו שהרי ב"ג מתכ"ג לא היה י"א חייז בשבת ולא
 י"ד חייז ביום ג' ונכתב"ן ח"א מ' ע"ב י"ד בין והוא כמין . עי' אבני וכוון לריואל ע"כ . חייז . אנהלענן ח"ב פ"א
 ועי' כ"ה ח"ז ר"כ . 10) מ"ה ב' . 11) עי' סה"ג ח"א ג' .

וכ"כ שם וכן פסק בירושלמי ההחולץ ולא כאשר נחוב בספר רבי פריגורס ע"כ וכתב בעל
 שלשלה הקבלה שבדור הזה היה ר' יהודה בר דוד פאסי הנק' ר' יהודה חיינו ורואה
 המדקדק הא' שהעמיד לשון הקדש על כוריו אחר-שנשכח ככל הגולה(6) ומביא אותו הרא"ב
 בפירושו ובפ"י קהלת בפסוק שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ וכי כתב דע
 שאין לך בלשון הקדש אות מתהפך ומתחלף ומובלע ונוסף ונעדר כי אם אותיות אד"ו כאשר
 פירש רבי יהודה בר' דוד בעל הדקדוק ו"ל וגם הזכירו בפ' ופירש האבינוה וגם מכיאים
 אותו כל דמדקדקים כספריהם גם הר"ן ו"ל על מה ששאלוהו מהו פ"י קול לו קול אליו
 כתב כבר הודיענו השר הא' בדקדוק והוא ר' יהודה חיינו ו"ל כי אותיו הנשטימה ג' והן
 או"י ונקראו אותיות הנשימה וכי וכמ"ש מה"ר"ם אלאשקאר ו"ל כתשובותיו סי' צ"ג גם בדור
 דהוא היה ר' מרינוס בן נגאח המדקדק הספרדי שמוכיר הרא"ב בעמקומות רבים ובי'
 מדקדקים אלו(7) הזכירם רד"ק בהקדמתו לספר מכלול ו"ל ואמנם קדמונו והזהירונו עליו
 והורונו התיבתו החכמים אשר היו לפנינו וראש היצורים ומישיב הלשון(8) חתכם ר' יהודה
 פאסי המכונה חיוג מצאו כוונת מהות כפי אנשי' ונשחת כלשונותם ויחבר כ' ספרים
 מפורסם כספריים ספר בעלי הרשינו וספר בעלי הכפל נחתי' לשון למדתי פוקחי עינים ודוח
 ולשון עלנים חמהר לדבר צחות ואחריו החזיק הח' רבי יונה אשר מלאו לבו לכתוב ספרי'
 רבים ולהאריך בדקדוק הלשון ובענינו על כל אשר לפניו מאשר ראינו אנחנו וכי עכ"ל
 וכתב בעל שלשלה הקבלה(7) שרבינו יונה זה היה רבו של רבינו יעקב בר יקר רבו של
 רש"י וגם כדור ההוא היה רבינו משה הכהן בן ניקטלי' ומדקדק ומשורר גדול ומביאו הרא"ב
 ו"ל בפירושו במקומות רבים גם בדור ההוא היה הרב ר' שלמה בן יהודה בן נבירול
 נפדינת סרקסטא חכם גדול ותוכן כפי מאד בחכמת החכונה ופילוסוף אלהי ומדקדק ומשורר
 נפלא כמו שנראה חכמתו הנפלאה מכתר מלכות ואזהר' שחבר ובתחלת האזהרות רמזו שמו
 ושם אכיו באומרו . ש"מור ל"כי מ"ענרה . היה כ"מאד נ"ענה . ירא הא"ל ו"מנה .
 ר"כריו ה"שרים . ר"ת שלמה בן יהודה . ונוסף על זה חבר עוד כמה פיוטים רבים
 ועוד חבר ס' תקון מדו' הנפש כלשון ערב שנת ד' אלפים תת"ה(9) והעתיקו בל"הק ה"ר יאודה
 ו' תבון שנת ד' אלפים תתק"כ וכתב בעל שלשלה חקבלה שקבל מחכמי הדור שחבר
 אחר לבש קנארו מרוב חכמתו והרגו וקברו בן שלו אצל תאנה אחת והתאנה חנטה פניה
 קודם וזמרה ועשה תאנים גדולים ויפים וכי וצוה המלך ויתלו את החונר על התאנה .
 והנה ראיחי להעתיק כאן קצת דברים שכתב הרא"ב ע"ל בס' מאונים שכתב על הדקדוק
 מפני שמוכיר שם שמות המדקדקים הגדולים ו"ל(10) . ואלה שמות זקני לשון הקדש הגאון
 רבינו סעדיא אלפיו"מי שכא מפיחתם ראש המדברים בכל מקום אגר ספר האגרון וספר
 לשון עברית וספר צחות וחקם ירושלמי לא ידענו שמו גם הוא תקן בדקדוק הלשון ח'
 ספרים כספריים ויקרי ור' ארונים בן חמים הבבלי עשרה ספר מעורב מלשון עבר וערב
 ור' יהודה בן קריש ממדינת חאזרת: כתב ספר היחס וקרא שמו אב ואם וראוי לנהוג בו
 כבוד ור' מנחם בן סרוק ספרדי גם הוא חבר ס' מחברת ומצאו בו דברים נכוחים ור'
 ארונים הלוי בן לברט המערבי ממדינת פאס גם הוא משיב דברים נכוחים ור' יהודה בר'
 דוד המערבי ממדינת פאס הנקרא חיוג חכם גדול חכם תרשי הלשון רב על חושבי מחשבו'
 ומחשבתו הולידה ד' ספרים והם ס' הגזח וס' הכפל וס' הנקוד וס' הרקחה והילדים אלה
 ארבעת: נתן בהם האלהי' חכמה ואדונינו רב האי גאון אסף ספר המאסף מלא חכמה
 וכליל יופי ור' יונה הרופא בן נגאח ממדינת קורד' ובא השלים ספרים שבעה והשביעי ספר
 השרשים וכלו מחברים ור"ש בן נבירול ממדינת מאל'קה ארג מחברת שירה שקולה ולי

(6) ל'גן סה"ק מ"ל כ' (ג) ע"ג בייסדענגט ומ' להחכים דוקנים ונזולל . (7) המורים ומישיבי כ"ס בל' קונס' .
 (8) ל"ח ב' . (9) כענר ס"י סהול ד' ירושה די טרינטא כחוב תת"ה ואלו גם כאן ל"ל ב' ואלה ה"ס ס' דוקנים
 ספרדינויליג' ע"ד ויחי' דוח רעל . ספרותו הי' וליגומים דבימת כ"י בעיר לייסלי' ד' ר"ס"ח ור"ע בל"ח ח"ד ס' .
 (10) ע' הקדמת הנאון ס"ר למחברת הערוך ל"ס סרוק .

ח

1050

ישקל כסף מחירה והיא ח' חרוזים ורב שמואל הנגיד ממדינת קורטובא חקק ספר העשר והוא גדול מכל הספרים הנזכרים ואין למעלה ממנו ור' משה הכהן ספרדי הנק' בן גיקטליא ממדינת קורטובא ביאר ספרי הדקדוק גם הוסיף עניינים לא ידועם הקדמונים גם הוא חבר ס' זכרים ונקבות ורבי דוד הרדין בן הגר ספרדי ממדינת גראנדה גם הוא נלהא אליהם ונמלך עליו לבו וחבר ס' המלכים ור' יהודה הנקרא בן בלעם ספרדי ממדינת טולטולה אסף ספרים קטנים ור' יצחק הנקרא בן יטוש ספרדי ממדינת טולטולה עשה ספר הצרופים ורבי לוי הנקרא בן אלחנאן ספרדי ממדינת סרקסטא חקן ספר המפתח וכל אלה הספרים הם בלשון ההגריאיים לכר מהמחברות והשירה והאגרון ע"כ .

ג בדור ההוא של הרבנים הנזכרים לעיל היו ר' אהוב הנשיא בר מאיר הנשיא בן שרקחיקאשא ר' משה בר יעקב ו' עוראצ) חכם גדול ומשורר ובקי בחכמ' יזנית וחבר ספר ערוגת הבושם וגם רבינו חננאל פרומיג) היה בזמן הזה וגם רבינו משה מפויאהל) וגם רבינו קלונימוס איש רוסיא) והיה בזמן רבינו יעקב בר יקר כדמוכה במרדכי סוף פ' גיר הנשה וגם בזמן ההוא היה רבי יצחק הישראלי חכם בכל החכמות ואמרו שחיה יותר ממאה שנה ולא נשא אשה והרמ"ב ז"ל באגרותיו) באגרת שכתב להרב רבי שמואל אבן חבון ז"ל כרזב שר' יצחק הישראלי היה רופא וכתב עוד שחבר ס' הנבולים וספר היסודות ע"ש . **ג** בדור ההוא היו רבוחיו של רש"י רבינו יעקב בר' יקר וכשאומר רש"י מורי הוקן היינו רבינו יעקב בר' יקר שהיה רבו הוקן וגם היה רבו רבינו יצחק בר יהודה הלוי) וכ"כ בס' התרומה ס' קפ"ד וב"כ רש"י בניטין פ' הניזקין דף ג"ט ע"ב כך אמר מורי הוקן ומורי רבינו יצחק בר יהודה וכן סידר ר' עמרם אבל מחלמידי מורי ר"י הלוי שמעתי משמו וכו' וכן בסוכה דף ל"ה ע"ב פרש"י ז"ל מורי הוקן רבינו יעקב אבל רבינו יצחק הלוי היה מפרש וכו' וכתבו שם החוס' בדבור המחילי נמלה בזכותו כסוף הדבור וכשם רבינו גרשום מאור הגולה פ' בערוך כפ' רבינו יצחק בר יהודה הלוי ובחולין דף מ"ו ע"ב כתב רש"י מעשה בא לירי משאלתי אח פ' רבינו יעקב בר' יקר והתירה לי לאכול והחוס' כתב שבבת פ' במה דבמה דף נ"ד ע"ב כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו שלמה שמעט מר' אליעזר רבו ונראה שהרב ר' יהודה בר יקרא) שמביאים הפוסקים הוא אחיו של הרב ר' יעקב בר יקר רבו של רש"י וכתב הרשב"א בחשוכה ס' תק"נ ז"ל ואשר אמרת לפרש לך מה שאמרו בירושלמי חמיה אני במה אתה שואלני בפ' ירושלמי ואחם יש לכם אב למקרא ולפירושו הרב הגדול ר' יאודה בר' יקר ז"ל ועוד שאני רואה אהך רגיל ובקי בו וכו' ומשמע מדבריו שהוא פ' הירושלמי וכתוב בס' חסידים ס' קכ"ח מעשה ברבי יעקב בר יקר שהיה מדבריו בוקנו לפני ארון הקדש וכשהיו הקהל הולכים לפני המלך או לפני השלטון או חולץ מנעליו ואמר אני עני הם כנסת שלמה ואני ברחמים ובחנתונים נמצא הם בשלחם ואני בשלי וכן נהגו הקהל אחריו . **ג** בזמן ההוא היה רג"מ רדיינו רבינו גרשום מאור הגולה צרפתי והוא חקן כמה תקנות טובות ונחפשו ככל ישראל וכתב בעל שלשלת הקבלה) כי רבינו שמשון בר יצחק ורבינו יהודה הגדול ראש הגהרנים לקדושת ה' ורבינו ר' אריה הכהן בעל ספר רדינין היו רמלמידי רבינו גרשום וכן נראה במרדכי דמציעא פ"א שכתב שם וכן מצאחי בס' הדינים שכתב רבינו יהודה הכהן לפני רבינו גרשום וכן רבי יצחק בר יהודה קבל מרג"מ) כנראה בהג"מ פ"ח מה' חמץ ומצה ועיין בחש"י מהיר"ם אלאשקאר ס' ב"ח ול"א) וראיתי) בס' בניטין ואב ס' ה"ל ור"ל ז"ל והש"ת אגדה לירי שחבר אהת שייך על הגדון וכו' אמר מרי אבא רבינו יהודה בר קלונימוס בשם מרנא רבינו יהודה החסיד בשם אביו ר' שמואל החסיד שאמר בשם אביו רבינו קלונימוס דזוקן בן רבינו

א) כנסת ח"ס א' גרים שמתוקם וע"ל ז' א' וס' ח"ו ב' ונחמין ק"ל ב' שמתוקם ונחמין ק"ח ב' שמתוקם .
 ב) ע"י ס' ח"ה בן עורא לפ"ה דוקעם ודח"ו דס"ה . ג) ע"י תולדות ר"ח פינדה ח' . ד) ע"י תולדות ר' נתן פינדה ח"א וע"ל י"ז א' פינדה כ"ז . ה) ע"ל ט' ב' . ו) ע"ל א' וי"ב ב' . ז) ע"י דף זה ע"ב פינדה ח' .
 ח) ע"ה ח"א ח"ד י' . ט) ח"א א' וס' אומל' ד' שחיתן ובג"ל . י) ח"ל ד"ו אלאשק' ס' כ"ח וס' כ"ה לירי שלמה ותשובה בניטין זה בס' דיען שאמר ר' יהודה תלמידי של רג"מ ע"ב וכו"ל בזה כתב בס' ז"ל .

יצחק (שארע כמנצא כראש השנה ברית מילה ושאלו לקדושים אשר כארץ החיים המה רבינו גרשום ורבינו שלמה בן יצחקי ורבינו יהודה הכהן בעל הדינין ורבינו יהודה הגדול ראש הנהרגים ושאר בני הישיבה הקדושה והודו כלם למול את דגער אחר קריאת התורה).
ג בומן ההוא היה ר' משה הדרשן) מנרבונה ומביאו רש"י בפי' התורה במקומות רבים שאומר כמה תרשין טובים מיסורו של ר' משה הדרשן וגם בומן ההוא היה רבינו שלמה בר לוי ממנוצא אבן אחרות של ר' משה הדרשן ומביאו רש"י בפי' דברי הימים ב' סי' כ' כפסוק בן אשה מן בנות דן ע"ש) ור' משה הדרשן היה רבו של ר' נתן בעל הערוך וכן מוכח כך בספרו בערך נגד כתב פ"ח ז"ל וכו' ואני קבלתי מר' משה הדרשן מעיר נרבונא כך וכו' ובערך פרק כרוב ור' משה בן יעקב בר משה בר אבון מן נרבונא היה מפרש אפוראי וכו' גם בערך צדק כתב כך קבלנו מר' משה הדרשן וכן בערך קצר כתב זה פ"ח ור' משה הדרשן מנרבונא שנה לנו בקצרה וכו' ובערך חלק דף ס"ב ע"ב משמע משם שגם היה תלמיד מרנ"מה שכ"כ שם פ"ח ורבי גרשון ז"ל וכו' ועוד אמ' לן חלוקת נפש שמתחלק וכו' וגם בערך גב דף ל' ע"ב כתב זה פירש רבינו גרשום ובערך קף מוכיח לאבין שכתב ואביו רבינו יחיאל פ"י קפא תולעת וכן פ"ח קפא תולעת וגם מביא לאחיו הר' דניאל שם בספרו בכמה מקומות) ובערך דל הא' כתב זה פ"י ר' משולם בר משה בר יחיאל מעיר מנצא ובערך סעד מביא רבינו משולם בר קלנימוס) ע"ש כל זה בס' ר' גרשון בעל הערוך ז"ל. **ו**כתב בעל ס' יחסין) שבשנת ד' אלפים תת"ל נפטרו רבויו של רש"י ר' יעקב בר יקר ורבי יצחק בר אשר סגן לויה ור' שלמה בן גבירול ורנ"סה צרפתי וכפי מה שכתבתי לעיל כמסך נרארו שרבינו יצחק בר אשר סגן לויה [לא] דזירה רבו של רש"י אלא רבינו יצחק בר יחודרדו הלוי סגן לויה והאפשר שגם רבינו יצחק בר אשר סגן לויה היה רבו של רש"י ג"כ) וכתב עוד בס' יחסין ומגדולי תלמידיו רבי משה הדרשן ר' משה העניו ור' זשק בר יוסף בן מרנ"ט) ור' לוי בן אחיו של ר' יצחק והגרזיל שכלכל ר' אברהם בר זשק הנקרא הרא"ב ר"ל הרב אב ב"ד הוא חבר ספר האשכול ועוד חבר ס' הכרית בתחמת הקבלה) והר"ה הר"י רב ורח"א הלוי בר יצחק מלוגיל בעל המאורורו שהשיג על הר"ף בכל ספריו והוא היה בן י"ט שנה וכמו שהעיד עליו אביו ע"ש בתחלת ספר הר"ף בחרו"י שעשה אביו וגם הוא חבר ס' הצבאי) וגם מתלמידיו של ר' משה הדרשן היו הרב רבי משולם בר יעקב והר' שמואל בר משה(י) והר' שמואל בר דוד והר' משה בר יהודה(י) וזרבי ר' יונה הכהן בר דוד(י) והר' שלמה ובומן הוה היה ג"כ הנשיא הרב ר' יהודה בר ברולי מברצלונא שחבר ס' העמים והתוספות צביאים אורזו בברכות סוף פ"ב שכתבו שם ורח"י בס' העמים שחבר הרב ר' יהודה בר ברולי מברצלונא ששמע שהיה עמוד של אש יורד מן השמים עליהם בכלה של אלול ובכלה של אדר וגם בעירובין ע' המוציא תפילין ק"ד כתבו ורב אלפס והר' ר' יהודה בר ברולי פסקו בר' וב' וכתב בעל שלשלת הקבלה(ט) ז"ל שזה ר' יהודה בר ברולי הוא הרב הנשיא אל ברצלוני הגוי בפוסקים ושכ"כ בשאלות של הרשב"ץ סי' ו'ט) וכ"כ בתשו' הרשב"א סי' קנ"ג והרב דב' יהודה בר ברולי ברצלוני ז"ל כתב וכו' וכ"כ בס' אברהם ז"ל וכ"כ הר"ן ז"ל בפ"ג דריה דף שחל להיות נכשת ובו' והר"י בעל המורים ז"ל מביא כמה דברים וחידושים משמו ובפרטות במתנהם. **ג** בומן הוה היה הרב ר' יוסף פלאטין) ורבינו ורח"א הלוי בעל המאורות היה

א) ע"ל י"ד ב' . ב) ע"י תולדות ד' נתן פיעה ב' ועשרת קנים ח"ה ס"ה מק"מ . ג) ע"י ג"ס לה' לוח נוכ דל"י ואל"ן . ד) וגם מביאו דה"א ד' ל"א וע"י מ"ט לה' לוח נוכ ס"ה . ה) ע"י תולדות ר' נתן פיעה ב' וי' וה' לוח נוכ בהוספות על התוספות ל"ב ח"ב י"א . ו) ע"י ג"ס לה' לוח נוכ ס"ה סנהא ולדוקנדגין לור ג"ה סנהא דער יודען לה' סנהא פירשט דף ס' וכו' י"ד ב' . ז) ק"ל ב' . ח) כאן טעה להחבר כמו שגדע למעיים וכו' טעה גם ליעל דף ו' ע"א ע"י ע"י ח"ה י"ד ב' ח' ור"י לה' לוח נוכ י"ג . ט) ע"ל י"ג ב' . י) ע"י ח"ה לוח נוכ ב"ה ל"א ח"ב ס"ה . יא) והוא נדפס בקנין תמות ימים וגם כפי ענינו שקלחו מק"מ ור"ה שהל"ח והר"ה היו תלמידי ר"ח סדרן זה אינו מבוזבז מלמד המורים וכו' יש לתמוס על מ"ש בשו"ע ע"ס ס' יחסין ותלמידים אחרים של סדרן . יב) ע"י אבן כהסמט הנ"ל ח"ב י"ד . יג) לוח ח"ה ל"א ח"ב ס"ה וע"י ח"ה דר"ס ס"ה ע"ס . יד) ע"ל י"ב ב' סנהא י"ד . טו) י"ט ב' . טז) לוח ח"ה ל"א ח"ב ס"ה וכתובים דר"ס ס"ה בן בנלאה ונראה שהוה הוא .

שואל ממנו שאלות וספקות במ"ש כמ' בעל התרומה שער כ"ט ע"ש . גם בדרך ההוא
 היא רש"י ע"ה דהיינו רבינו שלמה (בן) יצחקי בן הרב החסיד ר' (החסיד) יצחק מטרויש
 צרפתי שפירש כל התורה כולה למאה ועד סוף הן תורה שבכתב הן תורה שבעל פה וגם
 כתב ספר הפרדס מדיניו והרכה תשובות שהשיב לשואלים מאתו) והוא נקרא אדון ראש
 המפרשים בכל מקום מפני שגדליה אור תורתו ומעלת חכמתו מאד בפירושי התורה בין
 בתורה שבכתב בין בתורה שבעל פה כאשר הוא מפורסם וידוע לכל והאיר עיני כל ישראל וע"פ
 תורתו וחכמתו העולם עומד והראב"ע מביא אותו בפירושי התורה בהרבה מקומות
 ומכבד אותו כאשר יראה המעיין שם בפירושי הראב"ע שאומר ורבינו שלמה פירש
 וכן רבינו שלמה יאמר ובמסכת ע"ז דף ע"ה ע"א (אמר) פרש"י בשם אביו רבינו יצחק
 פי' אחר כהלכה ע"ש) . וכחכ בעל ס' צידה לדרך כהקדמתו על ענין רש"י וקודם זמן
 רבינו שלמה החייר הגדול מעיר טרויש היו לומדים בפירושי ר"מ והיו ארוכים מאד ושרתה
 רוח הקדש על רבינו שלמה ונברה ידו בחלמוד וחרב פירושים אל' הבבלי כלשון צח
 וקצר אשר לפניו לא קם כמוהו ולאמלא הוא נשחתה דרך הבבלי מ ישראל וכתב
 בעל ס' יוחסין) כי נפטר רש"י ורבינו שמתה חלמידו שעשה מחזור ויטרי שנת ד' אלפים
 ותת"ס ה) ב' שנים אחר פטירת דר"ף והיו ימי חי' של רש"י ע"ה שנים ובתשובת מהר"ם
 מטרנבורק סימן קמ"ח נראה שרבינו יוסף טוב עלם) בן רבינו שמואל היה חבירו של רבינו
 שמחה בר שמואל חלמיד רש"י ולכן מוכרח לאמר שהיה בזמן רש"י כיון שרש"י ורבינו
 שמתה חלמידו נפטרו בשנה אחת וכס' יוחסין) כרוב שרבינו יוסף טוב עלם היה בזמן
 רב יהודה הלוי והראב"ע ולפי האמת הכל דבר אחד לפי שרבינו אברהם בן עזרא מביא
 בפ' התורה לרש"י בכמה מקומות שאומר ורבינו שלמה פי' היינו רש"י ול' דוע שרבינו
 יוסף טוב עלם חבר ס' שו"ת וסדר תנאים ואמוראים) וכמ"ש מהר"י קולון בשרש ק"ע בשם
 הסמ"ג ע"ש ובאוחה שנה עצמה שנפטר רש"י נפטר הר"א בר חייא ההוכנף) והר"ה בעל
 המאור מביא אותו כפי' אם אינם מכירין שכ"כ שם והמצא דבר זה מפורש בצורה העשויה
 לו בספר חכמת הכוכבים שחבר הנשיא ר' אברהם בר' חייא הספרדי ול' בש"ג מן הת"א .

ורבינו נתן בעל הערוך ראש ישיבת רומי נפטר שנת ד' אלפים ותת"ס שנה אחת אחר
 פטירת רש"י ואע"פ שרש"י מביא בהרבה מקומות בחלמוד ראייה מדברי בעל הערוך
 שצריך לומר שהרב הערוך היה זקן יותר מרש"י וגם נחפשט ספרו בעולם כעודו חי ולכן
 מביא מדבריו שכתב בספרו ראייה לפי' ההלכה ויש ראייה לענין זה שהרי הרב בעל הערוך
 כתב בערך ער ווסס ראובן שהוציא שטר על שמעון בניסן כש' חש"צ חט) ר"ל כשנת ד'
 אלפים חש"צ שנה שלה ממנו כך וכך ממון וזמן השטר כאחד בניסן ש' חש"צ וכי'
 ועדים הכתובים בשטר לוי ויהודה ובאו בניסן שנת חש"צ וקיימו חתימתן ובאו עדים
 והויסום וכי' מכל זה נראה שהיה בזמן ההוא ורש"י היה בזמן ההוא בן ז' או ח' שנים
 וכפי הגמרא שרב נתן בעל הערוך האריך ימים רבים שהרי הוא נפטר שנת ד' אלפים
 תת"ס שנים וכשנת ד' אלפים חש"צ כבר היה גדול בשנים ובחכמה כדמוכה שם ערך
 ער זוטם שאן היה מחבר ס' הערוך ורש"י היה שואל מהרב הערוך שכ"כ בס' בניסן זאב
 סי' רל"ד וז"ל) אני הצעיר מצאתי ססך לדבר כחשוכה הגאונים ר' אליעזר בר יודורדי
 ורבינו קלונימוס איש רומי ושאלו דבר זה בק"ק גרמנצא והוציאו חותם ערות קדש והראו
 שבך נשאלה שאלה זו ברומי וכתוב בה ששאל הגאון רבינו שלמה יצחקי מן סרנא הגאון
 רבינו נתן בעל הערוך ומן מר רבנא דניאל אחיו ומן מר רבנא אברהם אחיו והשיבו

ה) ע"י ח"ט לח"ה זקן ש"פ זקל חתובותו בח"ו . ז) כרש"י סס סס אבין לא נכל לכן נראה שכתב אור
 לחומר . ג) קל"א ח' . ד) ע"י די דובסי דשית כ"י סי' קנ"ה . ה) ע"י רל"ב ע"ט די סה"ג ח"א ו"ד י"ג ג"ס
 לח"ה זקן ש"ן תנה ח' . ו) ק"ל ב' . ז) ע"י זקן ח"ט ש"ב זור ליטעלשור ק"ע . ח) ע"י די דובסי
 דשית כ"י ח"ק"ס ונ"ל י"ב ב' . ט) ע"י מלכות ד' כתי' הינה ח' . י) ע"ל ח' ב' סנה"ב ונ"ע נל"א ח"ל ס"ל .

שכבר נשאלה שאלה זו בישיבת מרנא הנאון ר' אברהם והשיב שמנהג כשר הוא וכי ע"כ ודע שרש"י ז"ל לא היו לו בנים וזכרים כ"א ב' בנות(א) הא' נשואה לרבינו מאיר בר שמואל מרומנו שבצפת ודאזוח נשואה לר"בן תלמידו הדיינו רבינו יהודה בר גרין וכמ"ש התוספות ככמה מקומות וגם כדמוכה בס' התרומה סי' ס' .

ג בדור רהוא היה הרב ר' אברהם בר מאיר הכהן שרש"י היה משיב לו תשובות ככתוב בס' תמים דעים סי' קל"ח וגם רבינו ברוך ממנהגה רבינו שמואל שחבר ס' החכמה כפי הנראה היום בוסן רש"י כמו שנה' במדרכי במקומות רבים שרבינו שמואל ורבינו שמחה תלמידי רש"י היו שואלים ממנו וגם רבינו משולם היה מקשה לרבינו ברוך בס' החכמה ג' .

ג בדור ההוא היה ר' אלעזר בר משה ומכיוא רש"י בדברי הימים ב' סי' כ"ז ביוחס בן עזיהו וז"ל ככל אשר עשה עזיהו אביו הטובות שעשה אביו וז"ש רש"י במ' סוכה אלמלא יהיה אברהם אבינו ע"ה וכי ואם היה יוחס בן עזיהו עמי היינו מקבלים עלינו מא"א ועד סוף הרוחות שבכל המלכים שלפניו ושל אחרייו מצינו בהם חטא חוק מיוחס דוד רק בדבר אוריה החתי שלמה נשיו המו אחת לבבו רחבעם עוב את תורת ה' אביר וילך בכל חטאת אביו אסא הוציא כסף וזהב מאוצרות בית ה' ונתן את הנביא בית המהפכת יהושפט נתחבר לרשע יהורם הרג את אחיו אחזיהו אמו יעצרו להרשע יואש הרג זכריה ונעשה קדש אמציה השתחרר לפסילי שעיר עזיהו נכנס להיכל להקטיר אתו הלך בדרבני מלכי ישראל וגם עשה מצבות לבעלים חוקיה גבה לבו ויהי עריו קצף ועל שלשה לא הורו לו מנשה עשה הרע בעיני ה' יאשיהו לא שמע דברי רבו מפי אלהים צדקיה עשה הרע בעיני ה' ולא ננע מפני ירמיה אבל יוחס לא נמצא בו שום דופי כך אל' ר' אלעזר בר משה עכ"ל ג' .

ג בדור ההוא היה הר"ב ר' יהודה בר קלונימוס בר יצחק(ד) אביו של רבינו אלעזר בעל הרוקח והוא היה שואל מרבינו אפרים בר יצחק שהיה תלמידו של הר"ף(ה) ככתוב בחשבת הרשב"א סי' אלף ק"א וכ"כ מהר"ם מרקנאטי בפסקיו סימן נ"ח שאל רבינו יהודה בר קלונימוס אביו של הרב רב אלעזר מגארמיוא את רבינו אפרים וזה רבינו אפרים בר יצחק מרנשבורק צרפתי עשה השנות על דברי הר"ף רבו וגם על הר"ה וגם בוסן רש"י הדין רבינו קלונימוס שהיה בקי בכל התלמוד וכמ"ש רש"י בפ' אין צדין דף כ"ד ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בדבר הזה וכי ולאחר פטירתו של ר' שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אוסר וכי ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר וכי ובחשבת רנ"מה מצאתי כתוב כמחתי גם עתה בא אלני מכתב מגארמיוא(ו) שבא לשם אדם גדול וקן ויושב בישיבה מן רומא ושמו רבי קלונימוס ודין בכל החלמוד והורה כן ונהלק עליהם ע"כ ונ"ל שרבינו קלונימוס זה שהוקיר רש"י רבינו רבינו קלונימוס וקנו של בעל הרוקח וזה רבינו קלונימוס איש רומי שהיה בוסן רבותיו של רש"י שכתבתי לעיל ג' .

ג בדור ההוא היה רבינו מאיר הלוי אבן מינאש אביו של רבינו יוסף הלוי וגם רבינו מיימון הדיון אביו של הרמב"ם וגם ר' יאודה הלוי בר שמואל הלוי הספרדי משורר גדול והוא יסד מי כמך ובסדר אחר כל אלה הדברים ב"ת נרמזו שמו ושם אביו ז"ני יהודה הלוי הקטן בר שמואל הלוי וכן בסדר אכלו רעים(ס) ר"ח אני יהודה והיה פייטן גדול וכמו שראינו כמה פיוטים נאים ומשובחים שתיקן . ואני הכותב ראיתי ספר מכתבת יד

(א) רש"י היו לו ג' בנות והבטיות הם ר' חטתיה ב"י זונן ח"ע דפ"ב . (ב) ע"י סה"ג ח"א ב' ה' וז"ב ב' י"א וז"כ דברי מחבר ז"ב וע"י הגהה ו' . (ג) ידוע שפי' ל"ה אינו חד"שי כ"א חלוצי וחמנו בחד' א"ב גם ר' אלעזר בן משה אינו בן גרין של רש"י וע"י כ"ח ח"ה דל"ג . (ד) ע"י י"ד ב' הגהה ר"ב . (ה) ע"י זונן ז"ב לטעוראשור ח"ט וז"ב ר' אפרים תלמידו של הר"ף כנראה חסד החמט ע"י ועד לחמט ח' ד' וז"כ חכמי החכמה עלנו לקחו י"ד ב' . (ו) כדש"י סג נהמ"ס וע"י כ"ח ח"ז ע"י ע"א הגהה . (ז) ח' ב' וז"ב ע"י י"ד ב' . (ח) אלה הסדרים נמלכו שלמס יחד נחמדו ספרים לבנת ס' וכו' .

7

1140

לר' יהודה הלוי של שירים וחושבנות והלצות שהיה שולח לחכמים גדולים שבמונו וגם כחוב שם שפר כמה מי כמדך בעניינים אחרים ואופנים אחרים שהדברים ההם משמחים (אלהים ואנשים) וכחב כעל ס' יוחסיו) שרבי יהודה הלוי ור' אבהם נ' עורא היו בני ב' אחיות וכן חמשים שנה היה ר' יהודה הלוי בלכתו לארץ ישראל כאשר כתב בפיוטיו) והוא חבר ספר הכוזרי שיעקר יסודו הוא מהחכם החבר ר' יצחק הסגנרי שהיה ויכוהו עם המלך הכוזרי שנחגייר הוא ועם רב עמו על ידי החכם החבר ר' יצחק הסגנרי וזר היה שנחיסר (על ידו) זה הספר בשנת ד' אלפים וח'ק לבריאה בחלחל זמן הגאונים ואחר ח' שנה בא ר' יהודה הלוי וחבר ספר זה כלשון ערב ואחריו יצאה העתקתו על ידי שני חכמים שהעתיקו מלשון ערב ללשון הקדש האחר ר' יהודה בר יצחק בן קרדיאל אשר העתיקו ראשונה והשני ר' יהודה בר שאול ו' חבון מרמון ספרד שהעתיק ס' חובת הלכות והוא אביו של הר' שמואל אבן חבון שהעתיק ס' המורה ופ' המשנה להרמ' (כסל) ואחר זמן בא ר' יהודה מוסקאטו ועשה פ' לס' הנו' ויטמו שיראה המעיין שם בפתיחת ספר הכוזרי . ואני הכוחב שמעתי מפי זקנים ור' לי' ימים רבים כי הרא"ב היה חתנו של ר' יהודה הלוי שר' יהודה לא היו לו בנים כי אם בת אחת יחידה והיה עשיר גדול ונחנה להרא"ב לאשה (וכ"כ בפתיחת ס' הכוזרי) ואח"כ ראינו כס' שלשלת הקבלה שמביא שם המעשה כאורך ע"ש וכחב עור שם שקבל מוקן אחד שבהגיע ר' יהודה הלוי אל שרי ירושלים קרע את בגדיו והלך בקרסוליו על הארץ לקיים מה שנאמר כי רצו עבדך את אבניה ואת עפרה יחוננו והיה יומר הקינה שחבר האומרת ציו הלא חשאתי לשלום [אסירך] איה ידריך ורשי שלומך והם יתר ערדך וישמעאל אחד לבש קנאה עליו מרוב דביקותו והלך עליו כסוס וירמסוהו וימחהו) עכ"ל .

ג) ברור (ההוא) היה רבינו בחיי הדיון בן בקודה והוא רבינו בחיי הוקן הספרדי שחבר ס' חובת הלכות כלשון ערבי והעתיקו מלשון ערבי גאל לשון הקדש ר' יהודה בן חבון וכמו שנאמר בעור לקמן וחבר עוד ס' כר הקמת) וגר' שנס בומג' ההם היה הר' ר' יצחק בן מל' כצוד שמביא אותו הר"ה כעל המאורות קצת מקומות וגם נזכר הר' יצחק בן מל' כצוד בהנמ"י בפ"ו סו' ברכותט) .

ואחריו שנפטר הר"ף רש"י וכל אלו הרכנים שנו' קמו רבינו יהוסף הלוי בן ר"מ הלוי אבן מינאש והוא היה מנדלי חלמיהו של רבינו יצחק אלפאסי וכחב הראב"ד בס' הקבלה) שגור' באור ד' אלפים משנת ר' אלפים תת"ל יצ"ו והיה ר' מאיר אבן חלמיד חכם ונשוא פנים והיה ר' יוסף הכורתי) ממדינת גראנטה מלפני המלך וכו' ומנערוהו של ר' יוסף הלוי היה מכיר בו רב יצחק בר כרוך שאדם גדול היה והיה משתדל לר' מאיר ללמדו ביום ובלילה וכו' וכשנכנס רב יצחק בן אלפאסי בספרד ונחישב באלישנה הלך ר' יוסף הלוי [אלין] ממדינת אישכיליא והוא עורנו נער כח י"ב שנה ועמד לפניו כמו י"ד שנה ללמוד וימס ויליה והיה לו ר' יצחק לבן והגדילו בחכמה וסמכו עורם פטירתו וכחב לו ספר שאפילו בדורו של משה לא אשכח כותיה וכו' והוא חכם ונכוני) ואחר פטירתו ר' יצחק ישב ר' יוסף הלוי על כסאו ל"ה שנה שהם משנת ר' אלפים תת"ס עד שנת ד' אלפים תתק"א ובכלם חורחו אומנותו ומכעו יצא מספרד עד מצרים וכל הארצות וכו' וכן רמב"ם חלמיהו משבחו מאד בהקדמת פ' המשנה קרוב לסופו כחב שם על בנין הגאונים שכל אחד ואחד מהם חבר חלכות פסוקות מהם כלשון ערבי ומהם בלה"ק כנון הלכות גדולות והלכות קטועות והלכות פסוקות והלכות רב אחא משבחה ווולחם וההלכות אשר עשה הרב הגדול רבינו יצחק ז"ל הספיקו בעד כל החכמים ההם וכו' וקצתני כל אשר בא

א) ע"י בכ"י לרש"י ד' ור"ח רס"ו . ב) ק"ל ב' . ג) פ"י תנה ו' . ד) ע"ל י"ב ח' תנה ד' . ה) כדלה שהסופר על ר' מוסקאטו ז"ל כי ר"ח אינו תחיל אלף ח"ט כיוחסין ונראה שיש שנוס הדפוס כן . ו) כל הספר הזה אינו שוקר ע"י בכ"י לרש"י ו"ח ו"ד . ז) ע"י תולדות ר' נתן הכהן ח' וזכר לו ל' טפראטור קב"ס וקב"ל . ח) ע"י סה"ג ח"א כ' ה' ולקחן כ"ד ב' טכני מתחבר מותרים וז"ל והחלדון עיקר . ט) ע"י סה"ג ח"א י' ו"ל וזכר בהוספתו על חסידות ר"ב ח"ב כ"ח ולקחן י"א ח' תנה י"ג . י) ח"ה ח' . י"א) ז"ל גזית . י"ב) ז"ל קב"ה חכ"ה ע"י ששמיט המתבר עיקר דבדני של ספ"ק ע"כ .

לידי מפירושי א"א ז"ל וזולתו עד רבינו יוסף הלוי כי לב האיש ההוא בתלמוד סביעה למי שיסתכל בדבריו ועומק שכלו בעיון עד אשר כמעט נאמר בו וכמהו לא היה לפניו. מלך כמהנו חרין ואספתי גם כן מרה שמצאתי לו מן ההלכות בפירושו לנפשו ע"ש. ועוד עשה הר"י מינאש פ"י למסכתו רבוה וחסוכות שאלות רבות (א) וחברו היה רב ברוך בר רב יצחק בן אלבאלא ונולדו בשנה אחת ובחרש שנה אחת זרב ברוך זה קבל מאביו רב יצחק וגם מהר"ף והוא היה דודו של הרואב"ד בעל ספר הקבלה אחי אמו גם רבו שכל שם וכשמה ר' יצחק בן אלפאסי ז"ל טבעם של אלו ר' יהוסף הלוי ורב ברוך בר יצחק היה פושט והורדך בכל הארץ והיה רב ברוך ודין יודע חכמה יונית מוסף על תורה ועל חכמתו והעמיד תלמידים רבים ואני הקטן שבכלם תפטר בסוף גלות שנת ר' אלפים תת"פ והארץ ימים אחריו ר' יוסף הלוי כמו מ"ז שנה ואין לו שני בכל העולם ודורו הוא הדור הג' ברכנות ע"כ דברי הראב"ד נמצא כפי דבריו ז"ל שרב ברוך בר רב יצחק בן אלבאלא די מ"ט שנה ורב יהוסף הלוי בן מינאש ס"ד שנה דהו ימי חייו וכתב עוד שם ולאחר פטירת רב יוסף הלוי היה שמש העולם מן רישיות של חכמה מפני חרב השמירה של בן תמורה ושינא לעולם בשנת ר' אלפים תת"ק (ב) גור להוציא ישראל מן הכלל ואמר לנו גזכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ומפני זה לא יכלו בניו של ר' יוסף להשיב ישיבות אלא גלו בראש גולים למדינת מוליטולא וחיו משתדלים להעמיד תלמידים כפי חכם והקב"ה הסכים על ידם וכי וענין חרב בן תמורה עיי' בספר שבט יהודה בשמר הרביעי כי שם מפורש הענין.

ובדור ההוא של ר' יוסף הלוי ורב ברוך בר יצחק כבר כתבתי שהיה הראב"ד רה"מ והוא רבינו אברהם הלוי בר דוד שחבר ס' הקבלה והוא הספר שהעקרוי סמ"ג כמה דברים ותדושים רבים ולפי דעתי כי זהו הראב"ד שעשה פ"י על ספר יציר"ג. המיוחס לאברהם אבינו ע"ה ונה הרב תקדוש קדש את השם כרכים חיינו שנהרג במוליטולא על קדושת ה' וכן מפורש בספר שבט יהודה בשמר ה' שזה רבינו אברהם הלוי נתלה על קדושת ה' כי מלך ספר רצה לאונסו שימיר דתו וירא כי לא יכול לו וצוה שיתלוה ה' יקום דמו אמר).

גם ברוך ההוא היה הראב"ע והוא הרב ר' אברהם ז' עורא בר מאיר הספרדי חכם שלם בכל החכמה וכמו שנראה מפירושי שפירש על כ"ד ספרים מורה מדבריו היותו חכם גדול בכל מיני החכמה בקבלה ובחכמה ובפלוסופיה ובמספר ובדקדוק ומשורר גדול (ס) ומשמע מתך דבריו בפירושו כי הלך לשוט בכל המדינות וברוב הישוב ונמצא כתוב באגרות הרמב"ם שצוה לינו החסיד הר' אברהם מייסון ז"ל שיחזק בספרי הראב"ע וילמד בהם חמיד וכ"ש שם ברש"י ה' הגזנות ו"ל (ז) ודע בני אברהם ירחמן האל ית' וכו' והאמת גהנכן הוא מרה שביאר בו החכם הראב"ע ז"ל ואמרו לי עליו שהוא עשה חבור כפי התורה וגלה בו מרות עמוקה ועצומות לא יכנס אלא מי שהוא כמדרינו והם השרידיים אשר ה' קורא והוא ז"ל דבר כפי ויגלה המשפטים מאמר נכבד על השמש ועל הירח והרבים נעימים אף ראוי שייכנס כל אדם וכו' וכתב עוד שם ואחה בני הנאמן לי אני מצוה לך שלא תענין בפירושים ובחבורים ולא חטרה שכלך אלא בפירושי ובחבורי וספריו כי הם מוכים מאד ומעוילים לכל מי שיקרא בהם השתכלות רבה ויפה כשכלך ובעיון דק ושהם (אינם) כשאר החבורים כי דבר כפי כמו אברהם אבינו ע"ה ברוחו כל מה שתקרא מדבריו וברמים אשר ידבר בהם עיון בהם עיון יפה והסתכל בהם השתכלות רבה בשכלך ובעיון נקי כי החכם הזה הנז' לא היה מתפחד משום אדם ולא היה נושא פנים לשום בריה והוא היה

(א) עיי' ספ"ג ח"א י"ד ד' ועל כתובים י"ד ד' ובסוף כ"ו ומקובל לכפסו עוד מחזקתי. (ב) ובסוף זה אינו חסון שבסוף ו ככר חת בן תמורה עיי' חייכוהאל וכו' לה' נצדכער כ"ב כהנה. (ג) זה אינו דק ייחבן אותו להר"ל כד הענין וס' זה לא יתכן עיי' נזקן ח"א לל"ג ח"ב ט"ב. (ד) ובסיגתקה חקש של די חובסי השמונה החסונים עיי' ח"ב לל"ג ח"ד ת"ג. (ה) עיי' דל רעב. סגנואל להר"ח ח"א. (ו) ב' ונדמסוים י' כמיים לא חתמים.

יא

1160

4920

שט בארצות הים במקום אחר ולמחר במקום אחר עם שהיה משרח למלכים נ'כ עכ"ל
ועוד נחוב שם לספר בשבחו) ע"ש . וכתוב בסוף ס' קהלת שנשלם פירושו שנת ד'
אלפים וחשע מאות וכסוף דניאל כתוב נשלם ספר דניאל בסוף מרחשון שנת ד'
אלפים תתק"ו בעיר הודוס והודות לה' לברו שעור ברוב חסדו את אברהם עברו הוא
המחבר הוא הסופר ע"כ וכתב בעל ס' יוחסיו(נ) ז"ל כי הראב"ע נפטר שנת תתק"ח
באלקאהורה ולא יחקן לומר כן כפי מ"ש בסוף פירושו למ' דניאל שזכר בסמוך וכתב עוד
וי"א כי נפטר שנת תתקכ"ח והוא קבור בא"י וי"א שנת תתקנ"ח והוא קבור בא"י וי"א
שנת תתקנ"ד ר"ח אדר יום ב' בן ע"ה שנה י"א שנה קודם פטירת הרמב"ם ז"ל ע"כ וכן
נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב באגרת לבנו החסיד רבינו אברהם שנכתבי בסמוך דמשמע
כפירושו כי הראב"ע נפטר קודם הרמב"ם ושמעתי מפי וקנים שהראב"ע אמר בשעת פטירתו
ואברהם בן ע"ה שנה בצאתו מחרן אף של עולם . גם ברור ההוא היו רבינו שמעיה(ג)
תלמיד רש"י שפירש מסכת מדות ורבינו שמשון(ד) תלמידו של רש"י והובא בהג"מ פ"ו מהל'
תפלה והר"י נתן המכריזה(ה) תלמיד לרש"י וגם ר' חייא ראודיו(ו) מיחס . ורע דנד שבא מבבל
לספרד ונפטר שנת תתק"ד וגם ר' יהודה בן תבון מרומן ספרד ראש המעתיקים(ז)
שהעתיק ס' חובת הלבבות וס' הכוזב וס' תקון מדות הנפש והוא אביו של ר' שמואל
אבן תבון וגם ר' בנימן בעל המסעות היה בוטן הנה ואומר שם כספרו כי באורז וכן
היה נכרכנא הרב ר' קלונימוס בן הנשיא הגדול ר' טודרוס ז"ל והוא מורע בית דוד וגם
הרב ר' אברהם ראש ישיבה ובלגול היה ר' (משה) משולם וחמשה בניו חכמים גדולים
ועשרים ר' יוסף ור' יצחק ור' יצחק ור' אהרן ור' אשר וגם הרב ר' משה גיטו ור'
שמואל התון ור' שלמה הכהן ור' ירוודר הרופא אבן תבון הספרדי(י) והוא המעתיק
שהזכרנו בסמוך ויש עוד רבינו משולם בר משה ומביא אתו הרא"ש בפסקיו בסוף סועד
קטן ובעל הטור באורח חיים ס' ת"כ וק"ד סימן ת"א ואולי זהו עצמו שהוזכר בעל מסעות
בניסיון(ט).

גם ברור ההוא היה הראב"ד דהיינו הרב ר' אברהם בר דוד שבפסקיו רייש שהשיג על
ס' היר להרמב"ם ועל דברי הר"ף ועל דברי בעל המאורות נכתוב בס' חמים רעים(י)
והוא עשה שטות רבות על(תלמודית) וחשובות שאלות(י) וס' בעלי הנפש עבודי חבר ספר
גדול כמו ס' הרמב"ם סדינין וכקצת מקומות מהשגותיו אומר ואני כתבתי בתבונה כך וכן
או נאני לא כתבתי כן בתבונה ולפעמים מכיא דבריו שכתב בספרו וכמו שיראה המעיין שם
בהשגותיו(י) חבר גם כן ס' תורת כהנים(י) ומצינו שהראב"ד נשמוכיר לרש"י אומר פי'
הצרפתי(טו) ולבעלי החומ' קורא הצרפתים החדשים(טו) נכתוב שם בס' חמים רעים סימן
ר"ס ושם בספר הנוכרי(י) משמע כהריא שהראב"ד היה תלמיד מרכינו משולם וכמו שיראה
המעין שם ועוד שם במפתחות ס' ו' אמר שרבו היה דר' ר' משה בר יהודה(י) וגם
הרב ר' שלחיה היה משיב להראב"ד שם בסימן ח' ע"ש ועוד שם משמע שהראב"ד והר"ה
בעל המאורות היו ברור אחר(י) שכ"כ שם בס' רמ"א רף ס"ח ע"כ על מ"ש הר"ה ויש
מפרשים ההוא דאמר נ' קטומים כשירה וכי כתוב א"א ולמה כסה מי הוא המפרש וכבר
נודע מכמה שנים כי אני הוא המפרש ומתוך הירושלמי נחברר לי וכבר הכל מחובר יפה

א) ס"ג ב' וכתנחנח הכותבו בעבור שחפזו נגזרת חמ"ו דמ"ט . ב) ק"ל ח' א' . ג) ז' וזנן ח"ע כ"ג . ד) ח"א ח' א'
ה) ס' ר' שמעון . ו) ז' וזנן ח"ע ס"ג ג"ס כ"ז וגי' ח"ח א' . ז) ע"ל ח' א' הנחה ה' . ח) ח"ע לרמ"א ח"ד
ט"ז . י) ע"ל ח"ע ו' ועל כל אלו החכמים ע"י ז' וזנן כ"ז
כ) ז' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א'
כ) ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א'
כ) ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א'
כ) ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א' ח"א ח' א'

יפה בחבור ה' לולב שחברתי ועוד שם כס' רמ"ה דף ע"ו ע"ב על מ"ש הר"ה ויש מחכמי
 הר"ר שאמר שלא אטר רב אלא כחנור כתב א"א אני כחכבתי וה בחבורי לפני הרב
 ר' משולם ו"ל ומראיות המאורות וכחוב כספר מסעות בנימן שהוא הלך לעירו של הראב"ד
 וראה אותו ואח שיבתו ושהיה עשיר גדול ושהיו באים מראק מרחק אליו כדי ללמוד תורה
 ומצאים מנחה כביתו והוא מלמדם ומי שאין לו להוציא הווי מוציא להם משלו וממנו
 לכל צרכיהם וגם מצינו להרמב"ם ו"ל באנרותיו באגרת שכתב לה"ר שמואל ן' חבון כתב
 (שא) ו"ל וכשא אצלנו היקר ונכבד החכם כבוד ר' מאיר הלמידו של הראב"ד ו"ל הרב
 הגדול שבפסקיריש יע"ו גם היה לומד אצל החכם הראב"ע ו"ל וכו' ע"ש במקומו .
והנה כבר כתבנו שמעלת הראב"ד ו"ל גדלה מאד תורה וגדולה במקום אחר שהיה רב
 גדול מופלג בחכמה ומוכהק ככל חרדי החלמוד ככלי וירושלמי והוספות ומדרשות
 הגרות וספרא וספרי ומכילתא וכל שאר ספרי רז"ל והרשב"א ו"ל כתב עליו בחשובה שאפילו
 היה מחמיר והראב"ד מכל היה כמכילתא רעהו מפני רעה הראב"ד ומחמת רוב חכמתו
 השיג על הרמב"ם ו"ל בס' היר הנקרא ס' משנה תורה מראשו ועד סופו וכוונתו בלי
 ספק כי לא נעלם מעיני הראב"ד גדול חכמת הרמב"ם ו"ל היותו רב גדול מופלג ובקי בכל
 החכמות עשיר ידות עד שהווי בעצמו דעיד על הרמב"ם דיווחו בקי יותר ממנו בחכמת
 החכונה ועבור חרשים ושנים וכמ"ש בפ"ו מה' קדוש החדש א"א מפני שהמחבר הוה חספאר
 מאד בחכמה זו ואני איני מאנשה כי גם רבותי לא הניעו אליה לכן לא נכסתי לבדוק
 אחר דבריו וכו' ע"ש במקומנו) ס"ם השיג עליו בכמה דברים רבים מספרו וכמה פעמים
 כתב עליו דברים קשים כגידים וסבת הדבר הווי מפני היות הראב"ד גדול בשנים יותר
 מהרמב"ם וגם היותו עשיר גדול כנו' כספר מסעות ר' בנימן ועשיר יענה עוות ועכו' ל"א
 היתה כונת הראב"ד ו"ל ח"ו מפני שנאה לו קנאה או למעט כבוד הרמב"ם כי הנה לפי
 האמת גדול הוא וכוונתו גדול במקומו מנח אלא כונתו היה להשיג עליו בכל מה שהשיג
 מפני הירדות הבאים שלא יקבוע הלכה כן ככל אותם הרברי' ויהיו סבורים שהדינים ההם
 בלתי מחלוקת הם אמורים רק ידעו באמת כי באותם הדינים יש מחלוקת ואינם כמו שפסק
 הוא ז"ל(ג) . [ג] בזמן הראב"ד היה הרא"ש מלוניל כדמזכר בס' בעל החיובות שער י"ד
 ס"א והיה בזמן אשר בעלי החספוט וכמ"ש בפ' מרובה דף ס"ד שא"ל הרא"ש מלוניל יאז ר"י
 וכו' והוה רבינו אשך ר' הרב משולם מלוניל שראה ר' בנימן בעל החספוט שני'ולד) וכתב
 בעל ס' יוחסין(ה) ו"ל ונפטר (הרב הגדול וכו') הרב הגדול הראב"ד בפושקיריש בע"ש כחנוכה
 שנת ר' אלפים התקנ"ט) ולפי זה נמצא שנפטר קודם פטירת הרמב"ם ששה שנים וכמ"ש
 לקמן הראב"ד היה לו בן חכם וחסיד ומקובל גדול ושמו ר' יצחק בן אברהם וי"א שהיה
 סגי והוה נהור וכוונתו גדול עוז כסוף פ"ג מה' תפילין שכתב שם וכן נהגו רבותינו
 האחרונים נ"ע שלמדו חכמה הרשב"א ור"יבש מפי הרב החסיד ר' יצחק בן הראב"ד(ג) ו"ל
 ע"פ רבינו הגדול הרמב"ן ו"ל ונזכר ר' בן הראב"ד בס' הרך אמונה לה"ר מאיר בן נכאי
 שכתב שם מצינו להרב המקובל ר' עוריאל תשובת שאלה זו שקבל מפי הרב הגדול המקובל
 החסיד ר' סגי נהור ו"ל בן הראב"ד ו"ל שהיה שלישי לאליהו ו"ל ווה ה"ר עוריאלת) חבר
 ס' המלוים ואינו של ה"ר עוריאל שהוא ה"ר מנחם חבר ספר אורים ותומים וה"ר יאודה
 חייט ו"ל בס' מערכת האלהות כפי"ד דף קצ"ה ע"ב כתב וו"ל ויש לתרץ עם מה שפירש
 הכרייתא הוא החסיד ר' סגי נהור בן הראב"ד ו"ל שהיה רביעי לאליהו ו"ל וו"ל החלח
 ההיות אחת וכו' וכדבריו שם משמע שהיה מקובל גדול ע"ש .

ג בזמן ההוא היה הרמב"ם והוא הרב ר' משה בר מיימון מקורטובא והוא לך
 דברי הרמב"ם בפ"א מה' שחיטה יש מקומות שמהנהגם אס מפאו מירכא מן האון וכו'
 שאוסרין אותה ואכא מארי מן האוסרין ואני מן המתירין והרמב"ם ברח מספרדט) ומארץ

(א) י"ד . ב' . (ב) ו"א כונת הראב"ד כמ"ל החסיד . (ג) יני' כ"ו הראב"ד בלחמת ספר היר וספי' וספי' ח"א ח' ח'
 ס' ח"ג לנ"ג ח"ג חק"מ . (ד) ע"י דף זה ע"ל הנהח ח' וני' ח"ד ס' ח"ק . (ה) קל"ג ח' . (ו) נכס"ג ח"א
 ח' ע' חק"מ והכ"י החסיד עיקר . (ז) ע"י ספי' ח"ג כה וני' ח' ח"ג 1815 לנ"ג ח' דפי' וספי' . (ח) ע"י
 וני' ח"ד ח"ג כה ח' ח' ו"ל ח' ח' כה ח' ח' . (ט) ע"י ח"ג ח"ד ח"ג ח' ח' קט"ו .

יב
1180

מערב מפני אימת המלשנים והישמעאלים וכו' לו לארץ מצרים הנקראת אל קאהרה ובהיותו
 כן כ'ג שנה החזיל לחבר פ"ה המשנה והשלימו שבבע שנים בהיותו בן שלשים(ט) שנה ולכ
 הוא בעצמו בסוף פ"ה המשניות וז"ל כבר השלמנו החבור הזה כמי מה שהבטחנו (וכו') ובמה
 שגזר ה' עלינו מן הגלות והגדוד בארצות מקצה השמים ועד קצה השמים וכו' גלות מכפרת
 עון וידע השי"ת כי מום הלכות התחלתי פירושם במסעות הדרך(ז) ומהם ענינים רבים כתבתי
 ואני עליהם בספניות לים המלח(ח) ודי כזה וכו' עד אני משה בר מיימון הדיין בר יוסף חכם
 הדיין בר יצחק (הדיין) בר יוסף הדיין בר עובדיה הדיין בר שלמה בן הרב ר' עובדיה הדיין וצ"ל
 התחלתי לחבר פ"ה המשנה ואני בן כ'ג שנה והשלמתי במצרים ואני בן שלשים שנה שהיא שנת
 אלף תע"ט לשמירת ברוך הנותן ליעף כח ול"א ע"י וכו' והיא שנת ד' אלפים חתקכ"ח
 ליצירה וחבר פ"ה המשנה בלשון הגרי והעתיקו החכם ר"ש בן חבון בן ה"ר יאודה בן חבון
 הספרדי בלשון הקדש(ד) אבל(פ"ה) ס' משנה תורה שהוא ס' היר חברו בלשון הקדש
 בלשון צח וז"ל הוא ז"ל בהקדמת סנין המצור וכן ראיתי שלא אחברוהו בלשון ספרי
 הנבואה לפי שהלשון הזה קצר ביטנו מהשלים עניני הדינים בו וכן לא אחברוהו בלשון התלמוד
 לפי שלא יבינוהו מאנשי אומתנו כ"א יחידים ומלות מסנו ורות קשורת אפילו לבקאים
 בתלמוד אבל אחברוהו בלשון המשנה כדי שיקל זה לרוב וכו' וכתב עוד שם על הרב ר'
 יצחק בר ראובן אלתרלגוני ועל הרב ר"ש בן גבירולה(ה) מחברי האוהרות וז"ל וכן כל מה
 ששמעתי האוהרות רבות המספר המחבורות אצלנו בארץ ספרד נהפכו עלי צירי למדח
 שאראה אוחו מפרסום הענין והגלותו ואם אין להאשימם כי מחבריהם היו משוררים לז'
 רבנים והראוי להם מצד מלאכתם השלימוהו וכו' ע"כ והגרה לענין זמן שחבר ס' היד
 כתב בפ"ט מהלכות קדוש החדש כיצד הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת ד' אלפים
 חתק"ל לצי"י ובפ"י עשירי מהלכות שמטה ויובל כתב ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת
 אלף ק"ו לחרובן שהיא שנת שמינים ושבע ואלף וח' לשטרות שהיא שנת ששה
 ושלשים וחח"ק וד' אלפים ליציר' היא שנת שמטה וכו' ובהקדמת הספר כתב וזו היא
 מלאכת השם שעשו בה כל נאוני ישראל מיום שחוברה הגמרא ועד זמן זה שהיא שנה
 שמינית אחר מאה ואלף לחרובן הכיר והיא שנת ד' אלפים וחתק"ל לצי"י
 ולפי זה לא נודע בפירוש בכמה שנים חבר ס' היד אם בעשרה שנים או
 כ"ב שנה או פחות או יותר ובעל ס' יוחסין(ו) כתב כי ס' מורה נבוכים עשאו שנת
 חמשים מחיינו והנה ידוע הוא כי ספר מורה נבוכים כתבו בלשון הגרי לתלמידי החכם
 החשוב ר' יוסף בר יהודה(ז) ככתוב בפתיחת ס' המורה שכתב הרמב"ם וז"ל לתלמידי ה"ר
 יוסף הנו' הנה מאז כאת אלי מקצות הארץ וכונת לקרות לפני גדלה מעלתך בעיני לרוב
 זריותך על הדרישה וכו' והעתיקו מלשון הגרי ללשון הקדש ה"ר שמואל בן חבון ז"ל מעיר
 לונלי כמו שמפורש שחכמי הדור ההוא ה"ר יהונתן הכהן ושאר חכמי הארץ
 ההיא החתתנו ע"פ סבביהם אל הרב הגדול הפילוסוף האלהי הנזר המהור מרנ"ה ורנב"ה
 הרמב"ם ז"ל הוא המחבר הספר הלו ויבקשו מאחו לשלחו אליהם וכו' ועל הר' שמואל
 בן חבון שמו פניהם שעתיקהו וכתב עוד שאם ישאר לו ספק בענין ההעתיקה ישלח לשאל
 הספק ההוא אל הרב הגדול המחבר הספר דהנה והמלידיו ויאיר עיניו בו ע"ש . ויש גם
 כן העתיקה אחרת שהעתיק הח' ה"ר יהודה בן שלמה הספרדי בן אלחנני המכונה חריו"ת(ח)
 והעתיקו בעיר מארשיליא כאשר כתוב בהקדמתו ואני הכותב ראיתי הספר ההוא מכתיבה
 יד אבל אינה ברורה ומפורשת כמו העתיקה הר' שמואל בן חבון .

וכבר ידוע המחלוקת שנפל לרבינו צרפת עם הרמב"ם וראשי בעלי המחלוקת ההוא רבי
 שלמה בן אברהם ממנופליא וכו' הלמידיו היו ר' יונה ורבינו רוד' בר שאלו ושלתו

(א) וכן נדפס רוב כ"י (אור) אכנלגני ח"ב ז"ל ובח"פ כדל"ג ח"ב קל"ד חתמתנו בזה הנוספר . (ב) כי הכה פ"ה הכהנה
 המחיל בהספר ובז"ל חז"נים ע"י הח' דבר נבונות ח"ע לדל"ג ח"א ז"ל וכו' ע"י לדמו"ס ח"ב ח"ב קדוש לומר שפי'
 הכהנה חובר על הסדר אלא כסוף עליו (חתי ידיו ח"ה ח"ה) . (ג) ח"ע לדל"ג ח"ב קל"ה . (ד) וכן אינו מתקן שנת פ' הכהנה
 כמתקן חתומים חתום וכך כ"כ על המחבר בנודע לחכמים פ"י ט"ז וע"י ח"ע לדל"ג ח"ב חתומים . (ה) ח"ע חתין לו להמתכר
 שמונת הד"ח כ"ס על אלו החכמים וזוהו אינו חתומים כ"ס . (ו) קל"ה ח"ב וצ"ע לקחן ח"ב ג' כהנה ס' . (ז) ע"ל י"ב ב'
 גנהה פ"ה . (ח) וזמנו חתום כדפוס וכו' ע"י די רבסי .

נחביים אל השר הגדול הרי' יאודה הרופא בן הרב ר' יוסף בן אלפאכר ונחמבר עמהם
בענין זה לקנטר על דברי הרמ"בם ו'ל והר"ק בן דרור ר' יוסף קמחי המדקדק הר"ק
מברונא אל מלכו' קשטיליא לעשות שלום ביניהם כאשר כתוב כל זה באורך באגרות
הרמ"בם ו'ל ע"ש כל הענין במקומו חה הרב ר' שלמה בן אברהם (א) הנו' מביאו הרשב"א
במשובותיו וכתבה הרב"י בט"אח ס'י תקטו דף ש"ג ע"א ו'ול והר"ש בן אברהם המונטיפיל
החיר לאכלם שבלת משום דלא אמר' הכנה מכ' ימים כי אם מיום אחד תשובה מי הוא
שיבא אחרי הרב כל את אשך כבר עשה וכבר הורה זקן בהכנה דרכנו אבל לר"ן יש
תשובה ע"ש . (והנה' ידוע הוא שהרמ"בם ו'ל היה תלמידו של הרב ר' יוסף דלוי (א
מיגאש) ונ"כ הרמ"בם בהרבה מקומות מספרו וכן הורו רבותיו ו'ל הרב ר' יוסף הלוי
ורבו ו'ל רוצה לוטר הדיף וכמה חשבוהו היה משיב לחכמי לונלי ובראשם הרב ר'
יהונתן בן רוד הכהן שהיו שואלים ממנו שאלות מענין ס' משנה חודה והוא משיב להם
תשובות בענה גדולה וכמו שמביא הר"ב סנדול' עוו ו'ל בכמה מקומות גר' שהיו רבינו
ירונתן הכהן) שפי' ס' עירובין על הלכות הריף ומלבד ס' משנה חודה ופי' המשניות
שעשה הנה כתב בהקדמת פ' המשנה קרוב לסופו שהוא חבר פירוש בתלחא סדרים מועד
ונשים ונויקין לבר סו' מסכתות שהיה חושב לחבר בהם פירוש וחבר נ"כ פ' חולין ד'
ע"ש עוד מלבר כל זה כתב ס' שולח (ה) שרדיו שואלים ממנו והיה משיב להם ואני הכתוב
ראיתי הספר ההוא מכתובת יד שחז' כתובים בו כמה תשובות בלשון צח וקצר והיו רכ"א
תשובות מועתקות מלשון ערבי ללשון הקודש ועוד חבר ס' סדר עולם על כללי הגמ' וכתבו
הר"ב בצלאל שאכנו' בכללי דגמ' שעשה דהוכא זה בס' גופי הלכות שחבר הרב מר"ר
שלמה אלנאויו) ו'ל ועוד חבר בקשה שאומרים ביום הכפור' שהיא עת שערי רצון להפתח
וכ' וסימנה אני משה ברבי מיימון (תקו) ועוד חבר ס' רפואות וקרא שמו פרקי משה והוא
מוכר אוהו בה' רערוז) וידוע כי הוא היה רופא של מלך מצרים נכתוב הענין באגרותיו
ע"ש במקומו וכתב בעל ס' צידה לדרך בהקדמתו שהרמ"בם היה חכם גדול בכל' מיני
חכמה וניית ופי' המשניות שחבר בחרותו קראו ס' המאורע) ומלבד הספרים שחבר תגומעם
לנו גם חבר פירושים בחלמוד' בלשון ערבי ולא נתפסו כמעט עמק הבאים אחריו בתלמוד
בבלי וכן חבר בשאר החכמות ספרים אין קץ ובפרט בספרי הרפואה וביטוי הושע' לכמה
מדעיות וארצות כל הקהלות שהיו שם בנלות ובכתביו ונחמתיו העמיד באמונה כמה קהלות
בישראל והוא היה חסיד גדול' נוסף על חכמהו ונדיב בעל יאכסניא וכו' ע"ש והנה אם
באנו לפרש ענין של הרמ"בם ושבתיו רבו מספר גמ' בס' שלשלת הקבלה כי שם האריך
בספרי הרמ"בם ו'ל .

וראירי' להעתיק כאן קצת לשון סוכר' הפילוסוף הרי' ידעיה בר אברהם אנבוניט המכונה
בררשיי) מפני שהוא שיד' לענין דרכנים שהוכרנו לעיל והוא נכתב התנעלות
שחבב להרשב"א והוא בשולח הרשב"א ס' י"ח דף ע"ב אחר שהוכיר שבתי רבינו מעריא
נאון אלפיעטי ושכחי הרבנים הספרדים הרי' יצחק (א) ניאח והר"ם (א) עורא והר"ש (א) גבירול
הרי' יאודה הלוי והנשיא ר' אברהם המכונה חבה אלשורטה(א) ור' דוד הבבלי המכונה
אלמקץ וחבי יוסף ורבי יצחק הישראל(יב) ור' יצחק בן מוקאחיל' ור' יונה בן גנ'אח
המדקדק והספרים שחברו כל אלו הרבנים הנו' וכתב עוד וכסופם הגיע החכם הגדול הרצ"ב

(א) ע"ל י"ח א' סנהא י"ב . (ב) ע"ל ועד למחמס מ' כ"ל (ומס' בן ס' ע"ב . (ג) סה"ג ח"א י"ד י"ד וזנך כחוססומו
על חסעות ר"ב מ"ב כ"ה . (ד) וקמס רלס ניל סה"ג ח"א מ' ו' ו' ו' והכא נ"פ פירוש לה' ר"ה כפירוש ר' עובדיה
ל' ח"ק' דוס ס' . (ה) דמסו בס' פלך הדור וקמס ננאל חפסי . (ו) ע"ל כס"ג ח"א מ' ו' . (ז) ע"ל י"ח
ר"ד . (ח) זה טעות ע"י י"ח ס' ח"א' בקמסנדריקוסע בליסטער 1845 מ"י י"ב וזלני . (ט) ע"ל סה"ג ח"א
מ' ה' ור"ע לרז"ג ח"א מ"ח . (י) ע"ל כ"ב ח"י . (יא) ז"ל חלחב אלמרטע מי' ב"ח ח"י פ"ח ור"ל עד חטמס אל
חלמ קערניס . (יב) סך תוקמו ספרי לגיל ח' ה' פ"ט אגרות הרמב"ם .

הנדוע בשערים והוא העולה על כל הזכרים כהכנת האמיתות והשקידה על דלות החכמה והרחק שבושי האמונות ככחבי התורה וספרי הנביאים ואבותינו ספרו לנו שכח גדולי הארץ הזאת חסידיה ורכניה (א) לקראתו עברו עליהם הוא החל לפקח עיניו כגלילתינו וחבר להם פירוש התורה והנביאים וכל מקום שהוא מרגיש בו סתר מהסחרים מעורר עליו אם כבאור נמור או כרמו מעט כפי הראוי ועוד חבר להם ספר קטן קראו סוד המורא (ב) כמעט הסעות והערות הרמזים בדרך צפורה ועוד ספר השם כבאור סוד השם המפורש בנוי על שרשים מהמספר והחשבוה משקיף על הפלוסופיא מעט (ג) ועוד פירוש על קהלת ואיוב הולך בהם בעקבות חכמי המחקר ועוד ספרים ברקודק נותן בהם טעמים לקחים מן החכמה האנושית על רבים מיסודי הדקדוק והנקוד וצורות האותיות וגם ספרים אחרים קצרים בהכונה ובחשבוה ובמספר ובסוד העבור ועוד לא הספיקו כל ספריו עם כל ספרי זולתו ולא ראו צמא המשכילים בשלימות עד שרצה המקום לזכות לישראל והוריה לנו שמשו של הרב הגדול עשרת הצאנים רבינו משה ע"ה ורוח אמתית נוססה בו וישם ה' רכב כפיו בה חמור לבית יעקב ובה תישרם לנתחם הדרך אל תחת מהמונה ואל תירא כי אנכי שלחתי כלל של דבר עלה במעלות האמת בשלום ובמישור יותר מאשר שמענו על כלי זולתו מחתימת התלמוד ועד הנה והוא הבין באמת כפילוסיפיא האמיתות האנושית כל מה שהבין בה ארסטו וכל מפרשי ספריו הבין בחשבוה והמספר והמפורף אליהם כל מה שהבין בס אקלידס וחבריו וידע בהכונה כל מה שנודע מחעלמותיה לבטלמיס הקראא מנסטו וסיעתו ומצא במלאכת הרפואה (ד) כל מה שצמאו בה גאלינוס ואוקרט וכתוחם וכל שכלו מקבלת התורה כל מה שנודע והרחיש עד זמנו חזק וצדף בסודותיה ובסתריה ובכלל באמיתות הנבואה יותר מזה שנגלה לאחד מן המחברים הנמצאים עד יום צאתו וכמעט היתרה ההגשבה מתפשטת בקצוות רכות (ה) בתחלת זאת ספריו הקדושים בארצות ובפירוש ראינו כסבבים רבים כומן המחלוקת הראשונה (ו) השלוחים נגדו מכוננת הארץ שהם תופשים עליו מאד ומנינם ספריו על אומרו שאין לבוא הכל שיעור חסונה גם ראינו אצורף שלוחים מן החכם המופלא הרב המוכח הרמב"ן ז"ל (ז) שלחה אל האיתנים רבינו צרפת בימים ההם טוען לפניהם בחמדות רבות מעידות על שכלו וחכמתו לזכות רבינו הגדול ז"ל כדברים רבים ובפרט בהרחקת ההגשמה אשר האשימוהו עליה וכו' עכ"ל לעיינו . ודע שכל מקום שהרמב"ם מותר דבריו ממ"ש בפירוש המשנה למ"ש בס' (היו) משנה חורף נקטינו עיקר דבריו שכתב בס' משנה תורה מפני [שהוא] לפסק הלכה אבל מ"ש בפירוש המשנה הוא לענין פירוש לבר ולא לפסק הלכה ועוד טעם אחר בפירוש המשנה חיברו בימי חברתו אבל חברו הגדול ס' משנה תורה חברו אח"כ וכא באחרתה ודבריו האחרונים הם עיקר (ח) . גם כומן ההוא של הרמב"ם היה רבינו יצחק בר אבא מרי ממרשיליא בעל העיטור (ט) וכפי מה שכתב בתחלת ספרו חשבון השנים שהיו מכריאת העולם ועד זמנו נהנה נפי ח' והיה כומן הרמב"ם וכמו שירארד המעיין שם בס' דועטור והעיר דהוא עמל עצמו שם שזדיותו כן י"ל שנה חבר ספר מרזלכות שחיתו ומרפחת כמפות רבינו ז"ל והוא היה שואל שאלות מר"ת ור"ת היה משיב לו חשוכות וגם מביא שם דברי הרמב"ם ושם ברך ט"ו מביא לה"ר הלל מרומניאה והר" שכתיו) שחולקים זה עם זה וכרף צ"ה מביא לרבינו קלוימוס הנשיא מנרבנא ודע שספר העטור לא נדפס כלו אלא מקצתו והשאר הוא מכתבת יד . גם כומן ההוא של הרמב"ם (היו) הר" מאיר הלוי בנו של ר' יוסף הלוי ׀

(א) עיי' כ"ח ח"ו ל"ה . (ב) כ"ח ח"ב ע"ה ח"ו ו"ו וז"ל . (ג) עיי' ח"ב ל"א ח"א ק"ח . (ד) עיי' ח"ב כ' הנהג' ח' . (ה) ידוע מה שהעביר אגבחדר על הוספים (ואבט כספרו הגדול ח"ו כ"י) ועיי' הסנת הר"ל כ"ד ח' משונה פ"ה ח"ו לענין בעלי קבלה המנמיים עיי' ארבעים 1845 לב"ל ח"ב ר"ב . (ו) היא שהחכמה לעיל י"ב ח' ו' . (ז) הלא היא כמנה על ס' מבלות חכמה ועל ס' אונת חכמה הנהג' ח"ו כ"ד . (ח) עיי' בלי הנהג' כ"ח בחתימת ס' הוד ויגד לתחום ס' ע"ו . (ט) וז"ל דיש העטור והיום אני מניס תחק"ל לט"ב שהא לחלמות יוניס חת"ל שהא לבנין הנית לתחק"ל וחק"ל לחודין ולילפת חלדים ב' אלפים חל"א (צ"ב) ועיי' סה"פ ח"א י' י"ב ולקמן י"ד ב' הנהג' ח' . (י) כומן בהספומי על וסימות ר"ב ח"ב כ"א וכו' .

מינאש ורבינו מאיר בן אחיו שהיו חכמים גדולים וגם הרמ"ך דהיינו הר" משה הכהן (א) שעשה הגהות על ס' הרמ"ב והרמ"ב השיב לו עליהם וגם בומונו היה דיין באלכסנדריא של מצרים הר" ר' פינחס בן הרב ר' משולם והר" שמואל הלוי ראש ישיבה והר" ר' חסדאי הלוי הספרדי מעיר אלכסנדריא של מצרים וגם חכמי נרבונא (ב) והם הר" מרכוס בר משה והר" אברהם בר יצחק והר" משה בר יוסף זהר' משולם בר נתן והר" מאיר בר יעקב והר" משה בר טודרוס באגרות הרמ"ב שרזיו שואלים אליו והרמ"ב היריד שולח להם חשבות שאלותיהם וכמו שיראה המעיין שם במקומו וכתב כעל העמוד כאות ל'דף ע"ן ע"א ועל דבר זה נשאל הרוב החסיד שחלק עליו הנשיא הגדול ר' משה בר טודרוס ו'ל וגם הוכירו שם כאות מ' דף פ"ז . גם בומן ההוא היה הר" אפרים מצור שהיה שואל מהרמ"ב והיה משיב לו וכמ"ש הר"מ אלאשקר סי' י"ט עוד כתב כעל העמוד כאור' ש' דף כ"ה והיום ראיתי השוכה אחת מר' שמואל מאוטרנטון) ע"י מעשה שהשיב לר' שילה בנו של רבי יצחק מסיפונט ו'ל ופסקו וכו' . (ג) בזמן הרמ"ב מקדם לו היה הרמ"ב מקורד'בא וכמ"ש הוא בעצמו בחשוב' שהשיב לחכמי לונל והביאה הרב מגדול עון כפ"ג מהלכות תפילין ו'ל חשוכה זה שעלה בדעתכם וכולי ותפילין שיהיו במערב כך היו וכו' וכתב יאותו מי שכתב חבור בתפילין שמו הרמ"ב מקורד'בא ו'אחוז החבור הוא שהטעני כתב על אנשי המערב שלפני וכו' וכתב על זרז הרב כ"מ ומ"ש בחשובות וכו' אורזו שכתב חבור בתפילין שמו הרמ"ב מקורד'בא הוא חכם אחד בן עירו של רבינו ושמן כשמו וחרב חבור בתפילין לבד וכו' ע"ש . (ד) בזמן הרמ"ב היו מבית דינו הר" שמואל דלוי בר סעריא והר" יצחק בר ששהו) כאשר כתוב בחשובת הרמ"ב והוכאה תשובה זו כחג' של מהר"שך סי' ט"ז בפסק מהר"דבו ו'ל על ענין הקראין וכו' הגראה מרכרי כעל ס' יוחסין כל ימי חייו של הרמ"ב היו ע"ה שנה דהיינו שגולד בשנת ד' אלפים תתצ"א ליצי' ערב פסח יום שבת ונפטר שנת ד' אלפים [תתקס"ה] במצרים ובכו אותו כל היהודים והמצריים שלשה ימים וא"כ הולכותו לקברו בא"י וכו' כמ"ש שם המשעה וי"א כי נקבר במצריא וי"א כי נקבר בחברון בין האבות וכת' עוד כעל ס' יוחסין) שרבינו אברהם אב כ"דו) והרמ"ב והר" יצחק דלוי בר זרחיה ורבינו קלוניסוס) והר" שצול הכהן והר' יהונתן הכהן ור' אלעזר בן מואח מטוליטולא ור"ת מאורלינס (ט) והר' אהרן מפלמי' נפטרו כלם שנת ד'תתקס"ה ליצי' לפי זה שהרמ"ב נפטר אחר פטירת רב אלפס ק"ב שנים ואחר פטירת רש"י ק' שנה וגולד כ"ז שנה אחר פטירת רב אלפס וכו' שנה אחר פטירת רש"י). ו'אחר שנפטר הרמ"ב ו'ל קם בנו הרב החסיד ר' אברהם מימון לנגיד במצרים והוא חבר ספר הנג' ספר אלכפאיה (י) ומוכירו הר"ם אלאשקאר ו'ל בחשובותיו סי' ח"י ו'ל איברא ודאי דעת הרמ"ב ו'ל שצריך לכת' אותה קודם המילה כמו שנדרגו במקומו וזה הוה אחריה דמון ו'ל ועל פיו יחנו וע"פ יסעו וכו' עליו הר" אברהם בנו בספר אלכפאיה ו'ל ויש מי שמוכר וכו' והביא שם דבריו ע"ש וכתב כס' יוחסין שהר' אברהם עשה שאלות ערכי חמירו רחשוכ של הרמ"ב הר" יוסף בר יהודה עשה פירוש על שר השירים כלשון עובד חשוב מאד (י) ואני הכותב ראייתי בסוף אגרות הרמ"ב שאלה ששאל הר' יוסף בן הר" נרשום אל הנגיד הר"א מיימון ו'ל ומתוך דברי חשוכו נראה שהיה חכם גדול כמו שיראה הוואה שם במקומו ובנו של הר"א מיימון היה הנגיד רבינו דוד מיימון

(א) כה"ג ח"ב מ' י"א ויש עוד ר' חשה הכהן בעל תוס' לקמן י"ז א' . (ב) רובם כבר הוזכרו לעיל ח' ב'ע"ב כמ"ע לרא"ג ח"ב כ"א . (ג) ע"י תולדות ר"א הקליר הגר"י י"ז . (ד) ע"י זוכן בכוספות היכל ח"ב ג' . (ה) כמ"ל וחבלן ועד תיבות בין אלכות הוא מרכבי הגהת דב"ה ביוחסין קל"א ב' לכן תחלה עוד וכתב ס' יוחסין והנה ג"ל עת תולדת הרמ"ב ועל עת פטירתו כבר הרכו הקדו מבחי הונו וסעולתו מרכיבים הוא שהרמ"ב גולד שנת ד"ל תת"פ (ל מעדן 1185) ובספר כ' ענת מתק"ס (י"ג דע"ג) 1204) והו"ל א"כ ויהי שני מ"י ע"י שנה סימנך נה"י (ב"ה) (ע"ב) . ע"י מ"ע לרא"ג ח"ב קכ"ו ותק"סד ב"ח ח"א רכ"ל עורה ח' . (ו) קל"ב ח' . (ז) זה אינו סהר"ב"ד מת לפני ז' מתק"מ ע"י ח"ע לרא"ג ח"ב ש"ג כ"א . (ח) כ"ל שור' ר' קלוניסוס הכהן נכדכנול ע"ל י"א ח' . (ט) ע"ל י"ד ח' . (י) ר' אהרן מפלמי' כ"ה בד' קולקט ותמס' . (יא) כל זה למי שעתו שהרמ"ב גולד מת' צ"ל ותימה על המחבר שספי חשוכו לעיל (י"ב ח' גולד הרמ"ב מת' ו'ל ולא חתום ע"י הגהה ח' . (יב) ט"י זוכן ג'פ' ת' ות"ל . (יג) ע"י נחטוע יג' ר' יוסף בן יהודס לסי' חוקק ומ"ע לר"ף ח"ב לע"ה .

דך

1170

4930

שחבר ט' מדרשים על החורה בלשון ערבי ועד היום ההוא במצרים קורים אותו ברכים ככל שכן ושכן בקצת קהלות). גם כדור ההוא של הרא"ב והרמ"ם היו חלמידי רש"י והם רבותיהם הצרפתיים בעלי החוס' ומגדולי חלמידי הם בני חוה של רש"י ול' הם שלשה אחים הגדול שבאחים הוא רש"כ דהיינו ר' שמואל מרומנון בן רבינו מאיר (בן רבי מאיר) בן רבי שמואל מרומנון והוא פי' פ' ערבי פסחים וגם פי' כבא בתרא מפרק חוקת הבתים שבאמצע אותו הפרק נפטר רש"י וקנו ורש"כ השלים פי' המסכתא עד סופהג) והאח הב' הוא רבינו יעקב בן רבינו מאיר ונקרא רבינו חם דרך גדולה ע"ש הכתוב שאומר יעקב איש חם והוא היה גדול בחכמה ובחורה מכל בני יגלו והוא חבר הרבה ספרים כפי' על התלמוד והרבה תשובות וס' הישר וכתב הרא"ב בס' הקבלה) ושמענו שכארץ צרפת היה חכם גדול ורב מובהק במדינת רומנון שמו ר' יעקב ה' ישמרהו ויחיהו ויזכהו ללמוד וללמד ולהרביץ חורה בישראל ע"כ וגם יש עוד ר"ח מאורליניש) וגר' שודרו רבינו יעקב מאורליניש שמביאים החוס' בכמה מקומות והאח הג' הוא הר"כ"ם דהיינו רבינו יצחק בר מאיר שמביאים החוס' בכמה מקומות. וב"כ בס' החרוטה סי' ע"א רבינו יעקב אומר דסגי בהגדלה בחמין והר' יצחק אחיו מפרך ליוון וכו' ע"ש וכתב בעל ס' יחסין) שרש"כ"ם נפטר שנה תתק"ל והר"ח נפטר שנה תתק"ל) ורבי אפרים מרינשבורק הלמיד הר"ח) נפטר שנה תתק"ל. (ובזמן רש"כ"ם היה רא"ב דהיינו רבינו אליעזר בר נתן שחבר ס' צפנת פענח) והוא היה חמיו של רש"כ"ם דהיינו רבינו שמשון בר טוביה וחמיו של רבינו יואל הלוי וקנו של הראב"ה כדמוכה כל זה בה"ג"ם בסו' ה' חמין וצפה בה' הגעלה ע"ש) וכ"כ במדרי כסוף פ' גיד הנשה שרא"ב היה חמיו של רבינו יואל הלוי וזהו לאפוקי מבעל ספר יחסין שכתב) שרא"ב הוא רבינו אברהם בר נתן הירחי ושהוא היה חמיו של ר' יואל הלוי ע"כ ולא צדק כזה וגם רא"ב היה וקנו של הרא"ש וכמו שיבא עוד לקמן כדור הרא"ש ע"ש) ואולי שרא"ב הוא אחיו של ר"ב דהיינו יהודה בר נתן חמיו של רש"י ורא"ב היה חבירו של רבינו אליקים (ושניהם היו בזמן רש"כ"ם) וראיתא בה"ג"ם בפ"ג מו' אשורה וכבר היה מעשה והמבימו לרעת אחת רבינו אליקים בר' יוסף ורא"ב וכו' ואלו אח פי' רש"כ"ם והורה לרבריהם וכן במדרי כס' כתובות פ' האשרה שנפלו לה וכולי. סי' ר"ם שאלו רא"ב ורבינו אליקים אח רבינו שמואל וכו' ורבינו אליקים והטו) פי' כל התלמוד וכ"כ הרא"ש בתשובותיו כלל א' סי' ה' וז"ל וכ"כ רבינו אליקים הלוי ז"ל שפי' כל התלמוד בכבא בתרא וז"ל השתא וכו' ע"כ וכמו כ"כ בכלל פ"ה סי' י' דף ק"ה סוף ע"ד ע"ש וגם בתפי מה"ר"ם מינצי סימן ק"ב ששמעו שרא"ב היה חבירו של רש"כ"ם ור"ח ע"ש. גם בזמן רא"ב היו רבינו יצחק בר מדרי ורבינו משה בר יואל טו) ורבינו משולם בר נתן ורבינו יוסף בר אליהו ורבינו נתן בר משולם ורבינו מאיר בר משהיו) ובזמן ההוא היה ג"כ רבינו יעביקים) כדמוכ' כל זה במדרי כס' כתבא בתרא פ' חוקת הבתים יט'.

גם מגדולי רבותיהם בעלי החוספוט היה ר' בעל החו' דהיינו רבינו יצחק בר שמואל והיה בן אחותו של רבינו חם והוא הנק' ר"י הוקן בעל החוספוט לאפוקי ר"י הבחור שמביאים החו' בקצת מקומות והוא ר"י צבא אחיו של רבינו שמשון וכמו שיבא עוד לקמן וראיתי בהקדמת ס' צידה הדרך שכתב על ר"י בעל החוספוט בן אחותו של ר"ח כי העידו לו רבותיהם הצרפתים בשם רבותיהם כי נודע ונפרסם שהיו לומדים לפניו ס' רבנים שכל אחד מהם היה לומד בחדו מסכתא שלא היה לומד חבירו והיו חורים אותה על פה ע"ש ורע שריכנו אלהן מבעלי החוס' הוא בזמן של ר"י בעל החוס' וכ"כ החוספוט ר"י וזכירם דף מה"ה

א) ספ"ח ח' ר' ד' וכו' לה"ש ט"ו ולקחן כ"א. ב) ע"י זכין אור ליערלאטור ל"א. ג) בע"ל ט"ו ב' ח"י. ד) ח"א ח' (יחסין קכ"ט ח') וע"י כ"ח ח"א ח' וזל"ן. ה) כ"ח סס"א ח' טולקמן ט"ו ב'. ו) ק"ל ח' א'. ז) זכין אור ליערלאטור ל"ב. ח) ע"ל ט' ב' הגהה ה' ומינות פלמוד הד"ק זכין ניהמין. ט) כ"ח ס' א"ן היגור הוא ס' דל"ב דגמס סלאג ס"ב והחבר חס"ב דחוק החקויות לא דל"ב. י) ע"כ סס' דל"ב ברכנו ע"ט סה"ג ח"י חמיו דל"ב וכן ספ"ק דל"ב וכתב שהראשונים וקנו דל"ב וכו' וע"ל ט"ו ח' הגהה ג'. יא) ק"ל ח' א' וע"י סה"ג ח"א ח' י"ג ונהגה ט'. יב) כ"ב ב' ח' י' ד' אליקים בר יוסף היה חמיו של דל"ב כדמוכה ח"י דל"ב סי' י"ט וס"א וע"י סה"ג ח"א ח' ט"ו וזה ר' אליקים חת למנן שנת המל"ק ע"ש סי' כ"ו ואלו גם הם מחנו ר' אליקים ע"ש סי' כ"ו. יג) ע"י דל"ב ד' קט"ו נק"ח וס"א חת מקוונות וס' פטו. טו) ל"ב ח' ר' אליקים הלוי סה"ג פלמוד הוא ר' אליקים בר יוסף חמיו של דל"ב וימר כבאר דמינו כו. טז) ע"י דל"ב קל"ג. יז) דל"ב סס' יח) ע"י ח"א ח' רע"ל סי' כ"ט ולקחן י"א ח' הגהה ב'. יח) כ"י הראשונים סס' רכ"י ריענשבורק. יט) ע"ל ט"ו ב' י"א ח'.

ע"כ וכן מוכח בחשוכות מיימונינו שרייכי להלכות שבועות ט"ו וכונו של רבינו אלחנן הוא רבינו שמואל בר אלחנן הנ"ל בחוספות דערבין דף י"ח ובחשובי מהר"ם מינצי סי' ק"ח וכו' בש"ח רשייכי לה' מאכלות אסורות סימן י' וגם בחשוכות רשייכי לה' משפטים סי' ז': **ג** כונו בעלי החוספות היה רבינו משולם והיה שואל שאלות מר"ח נכתוב בהנהגות הר"ף (מ"ס) שבת דף קע"ט תשובה ששאל רבינו משולם מר"ח ו"ל שלם טב לרב טב מרבנא טב הוא רבינו יעקב בר שאיר הנני צעירך משולם וכולי והשיב לו ר"ח מי לא ייראך ולא פנים ישאך וכו' וכלל דבריו שמוכחו על פניו ברוכחות מגולות על"ה מה שרצה רבינו משולם לעשות הנהגה כספרים ע"ש) וגם בפסחים פ' ערכי פסחים ע"ל ק"ה ע"א נכתוב החוס' שר"ח כעס על רבינו משולם שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב דאמר כמדרש כל השוחה מים שככה בין השמשות גזול את קרוביו המתים וכו' וגם ברוב המקומות מציינו שר"ח היה חולק על רבינו משולם ולא נודע לי אם זה רבינו משולם שהיה רבו של הרא"ב או רבינו משולם בר נתן או רבינו משולם בר קלונימוס מלוקא או רבינו משולם מלוג' (והנ"ל ע"ל שהוא רבינו משולם בר קלונימוס מלוקא כפי מה שיחבאר לקמן בשמות החוס' בשם משולם) וכבר כתבתי (פ' שבועות ר"ח היה הר"י יצחק בן יצחק בן יצחק שר"ח היה שואל שאלות מר"ח נכתוב בחש"ו הר"ם אלשקר סי' ק"ח וראיתי בס' כתיבת יד שהוא חבר ס' העמיד ועשה הכור אחד על דברי הרב אלפסי ו"ל וקראו מאה שערים וגם חבר חבור אחד קראו עשרת הדברות ביאר בו ענייני המעוררות וכן מגדולי בעלי החוס' היה רש"ב דהיינו רבינו שמשון בר אברהם משאנץ) והוא שעשה פ"י על סדר זרעים וסדר טהרות והיה תלמידו של ר"י הוקן בעל החוס' וגם היה תלמידו של ר"ח שכ"כ בחש"ו שמעתי ואיני יודע אם ממור רבינו יצחק הקדוש אם ממורי ר"ח וגם ר"צבא הנ"ל בחוס' דהיינו רבינו יצחק בר אברהם משאנץ הוא אחיו של רש"ב קטן שבנו כדמוכח במדריכי בכמה מקומות וגם כהנ"מ בכמה מקומות והוא הנק' ר"י הבחור כדמוכח בחשובות רשייכי לה' נשים סי' כ"ז) וכמה מקומות אחר' וגם רבינו טוביה היה כונו רש"ב כדמוכח בס' מק דף י"ג בהגה וגם רבינו פטר מבעלי החוספות היה כונו ר"ח והוא שואל מר"ח שאלות ורבינו חיים (כהנ"ל) בר חננאל מבעלי החוס' היה תלמידו של ר"ח והוא אבי אמנו של הר"ם מקוצי בעל הסמ"ג נכתוב בהנ"מ בפ' ח' מה' חמץ ומצה וכו' בס' מנ"כ בה' חמץ ומצה סי' ע"א אמנם אומר אבי אמנו רבינו חיים ברבי חננאל כהנ"ל כי איסור חרוטה קל וכו' ורבינו יוסף פורת מבעלי החוס' והוא בנו של רש"ב וגראה שהוא הרב פורת שמכניאים החוס' ובפרט במ' שכת בהרב"ק מקומות) ורבינו שמואל מאיבורא) היה כונו הוה והוא היה רבו של ר' פרוך בעל החוס' גם רבינו ר' יחיאל בר יוסף (י) מפרשי היה כונו ר"י בעלי החוס' והרב ר' יצחק בר יוסף מקורוביל בעל הסמ"ק הנק' ס' עמודי גולה היה תלמידו של ר"י בעל החוס' כדמוכח בספרו והיה התנו של רבינו יחיאל מפרשי ונקרא גם רבינו יצחק בעל החוט"ב) מפני שהיו לו שערות על חוטמו והרב ר' יהודה החסיד שחבר ס' החסידים בר שמואל (י) מפרשי וכן הר" קלונימוס הקו"י) רבינו יצחק הוקן בר שמואל בעלי החוס' וכן מחביריו של רבינו שמשון ר"ח רבינו יואל הלוי ור"א רבינו אליעזר סמיך והוא חבר ספר ריבאים על המצות ונר' דרבינו יואל הלוי היינו בר יצחק הלוי (י) ממ"ש הרב"י בה' לולב סי' תר"מ ו"ל מצאתי נכתוב ראיתי בני אדם שהולכים בשדה של גוים ברשות הגוי וכו' ותחת יואל בר יצחק הלוי ו"ל וכו' בס' שבלי הלקט רף נ"ב וכתב עוד שם בספר הרהוא שהיה כונו רבינו אפרים ע"ש כרף ו' וכרף ל"ו כתב שאל רבינו אפרים בר יצחק את רבינו יואל הלוי ו"ל והרב ר' משה בר יעקב מקוצי בעל הסמ"ג) היה תלמידו של רבינו שמשון וגם היה

א) היינו נהגות סגנון הר"ף לתפוקי הנהגות הד"ף ומפרשיו נכ"ס' תורת יצרים והכחלו לנגיל א' ח' (ב) וגי' ס' היסד סי' תרכ"ד . (ג) ר' חאלס בר נתן הוא חסדו של ר"ח ור' חאלס וזלנגל בן יעקב (לגיל י"ח א') הוא רבו של הרא"ב . (ד) ו"ג י"ג תבא"י וגי' ונגד לחבית ח' ה' . (ה) י"ג ח' ונס הפירוק חב' ויחסיך וכן ח"ס' . (ו) זונן בהוספתו על חסדו ר"ב מ"ב רב"ו אור לישנאלטור ל"ב . (ז) חביתא סה מאונת ר"ח הנחור סבוב על ר' ששן אה וגי' זונן אור לישנאלטור ח"ח . (ח) סה ל"ח . (ט) סה ח"א . (י) סה ל"ט . (יא) גי' יחסיך ל"ב ב' ח"א על הנהגת סה נ' . (יב) גי' ח"א ח' ח' א' ז' זונן אור לישנאלטור קב"ה . (יג) זאנו ר' קלונימוס ורחמי טה נה כתי נענה החסיד לטיל ס' ס"ג . (יד) וכו' בה"ס ח' ח' י"ז . (טו) זונן אור לישנאלטור ל"ז .

מל
1280

4990

החמישי של רבינו יהודה מפריש כמ"ש מהרי" קולון ז"ל בשרש קע"ה והתחיל ל'חבר כ' הס'מנ בחולח האלף הששי כאשר כתב הוא בהקדמ' ספרו והנה לפי זה חבר ספרו קרוב לע' שנה אחר חבור הרמב"ם וכחב ברף צ"ו ע"ב ויהי אחר ד' אלפים ותח'קצה שנה לכריאת עולם הייתה סבה מן השמים להוכיח וכשנת תתקצ"ו הייתי כספרד להוכיחם ואמק הק"בה ורועזתי וכולי גם רבינו ברוך בר יצחק מנארמיותו בעל התרומה(ה) היה בוסן הר"ם מקוצי בעל הס'מנ . ׀ בוסן ההוא היה ראב"ה דהיינו רב אליעזר בר יואל הלוי(ג) ונק' רבינו אבי העזרי ונק' גם אביאסף כמו שמפורש במרדכי במקומות רבים והוא חבר ספר גדול משו"ת וגם חבר ספר אבי העזרי וס' אביאסף וע"ש ספריו נק' רבינו אבי העזרי ואביאסף והרי לך מ"ש הרי" מיניצי ז"ל בחשובותיו סי' י' וכי תימא דראב"ה ואביאסף פליגי אהרדי איברא קבלה היא בידי שראב"ה הוא אבי העזרי והוא אביאסף וכבר הוכחתי בפסק אחר שראב"ה הוא אבי העזרי ושהוא אביאסף מהניא דלעיל שכחב בה וכן פסק רא"בן וקוני ומסיימח אבי אסף והדבר ידוע שרא"בן היה וקניו של ראב"ה כי ראב"ה היה בנו של ר' יואל ורבינו יואל היה חתנו של רא"בן כדמוכח במרדכי במ' ר"ה בהשוכה מעשה היה בשנת תתקס"ה וכולי ושם כתב ורבינו יואל הלוי חתנו דרא"בן כתב אני יכול לעמוד על רביי מורי חמי וכולי ועוד זאת התשובה דלעיל המסיימח אבי אסף מסיימח בתום דאלפס ראב"ה אלמא ראב"ה ואבי אסף חר הוגא ע"ל וכ"כ בה"גמ שכסו פ"ד מהלכות שביחה ה"ט וכן פסק רא"בן אבל נינו ראב"ה כתב גם הוא וכולי ע"ש ובה"גמ בפ' י"א מה' גרושין כתב וכן פירש ראב"ה באביאסף ועיי' בחשו' מהרי" קארו סי' י"ד מדיני נשים דף ס"א ע"א שרצה הרב שם לדחות דברי מהרי" מיניצי אבל אין דבריו נראים לי בענין זה וראב"ה היה תלמידו של רבינו שמשון כמ"ש בעל הטור בא"ח סי' תקס"ו וגם היה תלמיד מ"א"ם שהוא רבינו אליעזר מסיק וכמ"ש מהרי" קולון בשרש נ' ונמצא לפי זה שרבינו יואל אביו היה חברו של רש"בא ושל ר"א"ם וכמו שכבר כתבתי ואע"פ שכחוב בחשובות מה"רם מרטנבורק סי' קכ"ה ל'שון זה בהא אפליגו רבוואחא רבינו יואל דהלוי ואבי העזרי שג"ר לכאורה שאבי העזרי אינו בנו של רבינו יואל הלוי או סתת' לא אריא כי אין זה מן החימא שכן מצינו כמה גדול' שהבן חולק על אביו כדניי החור' וכמו שמצינו בהנאים רבינו הקדוש חולק עם רש"בנ אביו בכמה מקומות במשנה ובכרייתא' ורש"כי חולק עם ר' עקיבא רבו ר' עקיבא חולק עם ר' אליעזר רבו והר"מכס חולק עם רא"בן בפ' י"א מה' שמיטה גם רש"בכס ור"ה ור"בכס בני בחו של רש"י ותלמידיו חולקים עליו בהרכה מקומות וכמו שבא בדברי החוס' וכן מצינו להר"ב הטורים שחולק עם הראש אביו בכמ' מקומ' וכמו כן ראב"ה ורבינו יואל אביו חולקים בדיו ההוא(ג) . ׀ בוסן בעלי החוס' או קרוב לוסנם היה רבינו ישעיה מעיר טרני והיינו רבינו ישעיה מטרנני הא' שעשה חוספת ר"ד על מ' קדושין ור"ל חוספ' רבינו ישעי' דטרנני והיינו רבינו ישעיה פ"י על חור' ונביא' וכתובים ומביאים אותו כל הפוסקים' ובפרט הר"אש מביא אותו בפסקיו פעמים אין מספר וגם בנו הרב בעל הטור מביא אותו במקומות רבים והוא חבר מ' המכריע ועיי' בהקדמת ח"א מחשו' מה"רם מטרנני ז"ל מ"ש בנו הר"ר משה מטרנני על ענין רבינו ישעיה ושם כתב שהם משלשתי יחס משפחהו וכן כתב הרב מהרי" מטרנני עצמו שם בח"א ע"ש(ד) :

והנה אנב ארחין ראיתי להוכיח כאן מ"ש הרב מה"ריב"ל ז"ל בה"גמ סי' ק' כי חוספת ר"ד הוא הר"ר יצחק דורא ואחר בקשת המחילי רבה מכבוד תכמתו ואור חורחו כי נדלה לא צדק בזה שאין האמת כן אלא הוא רבי ישעיה מטרנני וכמ"ש עזר ראייה לוח שרבינו ישעיה אחרון נכדו רוב פעמים כוחב בחדושויו ל"כ מורי וקני הרב והם הדברים בעצמם שכחב הרב זקנו ז"ל וכתב בעל שלשלי הקבלה ברף נ"א ע"ב כי רבינו ישעיה הא' היה באטליא בעיר טרני שבמלכו' נאפולי בדרו זה רוצה לומר בוסן הרוקח ולפי דבריו הנה היה בוסן בעלי החוספות וכתב עוד שם כי מצא כמ' אחד שבעת פטירתו אמר והנה כן כתי יורש אותי וכן היה כ"ר

(ב) עיי' זקנן זור ל'טגדלסור ל"ו ולקחן ט"ו ה' הנהה ' . (ג) זקנן סס . (ד) עיי' א"ת כתיובן זכ מ' ס"א וסכנן זקנין עם סתוכני . (ד) עיי' ס"ג ח"א ' י' זקנן סס ועל יחס חוספתו ע"ל ל"כ ב' ח"א ' .

ישעיה אחרון שהיה בן בתו ירש את חכמתו ורבינו ישעיה בן בתו היה חכם כמו שלשים שנה אחר מיתת וקנו עבד' וכ"כ הרב ר' מנחם עוריא מפאנו בחשובותיו סי' י"ב כי רבינו ישעיה האחרון היה בן בתו של רבינו ישעיה הוקן אבל ראינו שכל הפוסקים קור' אותו רבינו ישעיה מטראני האחרון וגר' שהיו מכנים אותם על שם מקומם שנק' מירני וכתב בס' מים עמוקים סי' ל"ז כי הרב ר' יצחק אור ירוע היה בומן רבינו ישעיה הא' ע"ש וראינו להרשב"א שהיה בומן בניו וכ"כ בחשובותיו סי' תקע"א אשכנז אל הרב ר' חיים בן הרב ר' יצחק ו'ל מעיר ואיינא. **ואגב** ארחין ראיתי לסדר במקום זה שמות הרבנים מבעלי התו"ט (6) כפי מה שהובאו בתלמוד כדי שיהיו מסודרים ומקובצים במקום אחד לעת הצורך ואלה שמותם של רבותינו הקדושי' בעלי התוס' ככללם וגם הובאו בתוך דבריהם כמה גאונים וגדולי עולם והגני מסדרם ע"ד אלף בית למען ירוק קורא בהם. **אור"ח** רב אחאי גאון משבחה שחבר ספר השאלחות על פרשי' התורה הובא בהרב' מקומות. הרא"ב בע כר"ה דף י"ג והשי' לו ר"ח שם ובקדושין דף ל"ז ובתעניות דף כ"ו. הרא"ב שהשיג על הרמ"בם תעניות דף כ"ה ויומא דף י"ח וע"ז דף ל"ח ותמורה [י"ב]. רבינו אברהם (ג) חמיו של ר' יהודה ברכות דף מ"ה. הר' אברהם (ג) שבת דף ג' וט' ערובין ומ"ק ושאר מקומות. הר' אברהם מכורגיל ביצה דף ט' ויבמות דף כ. הר' אברהם הגר קדושין דף ע"א הר' אברהם מאורלינגל מכות דף ו'. הר' אברהם בר יצחק מכות דף י"ח. קמא דף פ"ז. הר' אברהם בר מרדכי מוטה דף ה'. הר' אברהם בן הר' משה חולין דף ק"ו. הר' אבין (חולין דף מ"ז. הר"א) מפייהם ע"ז דף ו' ול"א נתפרש סי' הוא. הר' אהרן פסחים דף כ"ו. הר' אהרן מרינגשפורק חולין דף ל"ג. הר' אהרן אושעיה הלוי קדושין דף נ"ב והולין דף ל"ט. רבינו אלהן בנו של ר' בעל החום' וכמ"ש בזכרים דף מ"ה הובא כמ' ע"ז ככמה מקומות וגם במקומות רבים בתלמוד וכתב מהר"י קולון ו'ל סוף שרש נ"ב וה"ל ומי הם פוסקים גדולים יוצא מרבנו יצחק ורבינו אלהן בנו ז"ל שהרי כתב ר' אלהן [וכו' והנה דבר ירוע הוא וברור שכ"מ שהביא ר' אלהן] דברי אביו ר' יצחק אומר כן ר' אהרן או כן מפרש ר' נאשר עשו לו כל תלמידיו שהוכיחו ונגדלו הוא וקדוש הוא ומתוך דברי רבינו אלהן למדנו וכי' ומ"מ דעת אביו רבינו יצחק גם הכרעת דעתו אינו כן עכ"ל. רבינו אליהו הוקיא) יומא דף ח' סוכה דף מ"ט גדה דף ל' ושאר מקומות בתלמוד. רבינו אליהו בהרבה מקומות בתלמוד. הר' אליהו מאוכריק הקדוש יומא דף כ"ו ובתמי' דף י"ד. הר' אליהו הצרפתיני) מוטה דף י"ז. הר' אליהו בר שלמה מכורגושני) ר"ה דף כ"ד. הר' אליהו בן הר' יאודה ע"ז דף ל"ב (י) הר"אס והוא ר' אליעזר ממוקיעט) בומן ר"ח שבת דף ל"ו וע"ל וס"ד וס"ו והקשה להרשב"א שהיה חבירו וגם נזכר בפסחים דף כ"ד ובהגיגה דף י"א ובשאר מקומות. רבינו אליעזר בר יואל הלויטו) ודווא ראב"ה והוא אבי עזרי' והוא אביספא פסחים דף ק' והולין דף מ"ו ותעניות דף י"ג. הר' אליעזר הירוקין) שבת דף י"ז. הר' אליעזר שבת בהרבה מקומות) וגם בשאר

(6) המחבר הוא הרקליס שנסס המחכים המובאים בתוספות אכן נהגטו קצת ורובם הוכיחו גם ביגל סה"ד וכה' יאסע ואתריסס קס בנבונת ה' ה' החטול אונן בספרו אור טעניגלשור וכו' והוא הפליא לתוספת. (ב) הוא ר' אברהם בר יוסף ע"י ועד למחכים מ' ל' אונן ח"ל ולפי דעת חכם זה הוא שזכר בחמס ר' אברהם (ומביאו המחברין במחוק' עיינונו ע"ל ב' פ"א ח' קדושין דף ח' בתרא ה' א' וזולו גם ר"ל שהובאו מתוספתו בחז"ק [אונן ח"ד] מן הכס היה. (ג) א' תהיה (ד) בספר של הח' אונן בקדושין ולא חלמינו. (ה) מ"ו קמא פ"ג ב' יומא כר"ל בן אברהם (ו) אברהם ר' יהודה כמו שהביא הח' אונן ח"ל ע"פ ב' ח"ס נכ"ו החכונג. (ז) בתוספתות שלט ר' אה"ן ונ"ל שהוא כהנ"ל (כ) אליעזר בן נתן ע"י ט"ו ח' הגהה ג') כדכונח חגיג' חולין פ"ג וה"מ פ"ח ח"ה' טיעוט ותרדכי הביאו ב"י ו"ד סי' ל"ב דלא כהה' אונן ח"ל ו'. (ז) כ"ל' ונדפוס שלפני ר' אברהם וזה טעמו התעמיק לו המדפיס דל"ל חזי ללא נחפרש מ"ו הוא ה' אהרבה (והנחמו ע"י ע"ז ב' הגהה א') ועוד שהיה לו להציג בתוך אברהם ונלחת הוא ר' אליעזר כמו שהביא הח' אונן ח"ל. (ח) יש להוסיף ר' אהרן הכהן יבמות ח"ב כ' ע"י אונן ח"ז. (ט) בחולין סס ח"ה קדש הלוי לכן חלסו אונן ח"ל. (י) ע"ל י"ד ח' יומא ח' (יא) ע"י שה"ג ח"ל ה' ח' אונן ג"ם ע"ז. (יב) הוא ר' אליהו בן יהודה שהביאו בחוק' אונן ח"ט. (יג) בתוספתות שלט נגדנוס ונכ"ל ע"י אונן ח"ב. (יד) ע"י אונן ח"ז. (טו) ע"ל י"ד ב' ג'. (טז) ע"י דף זה ע"ל הגהה ג'. (יז) הוא ר' אליעזר מומללל שהובאו בחוק' והוא ר' אליעזר בר נתן ע"י ט"ו ח' הגהה ג'. (יח) כ"ג ב' כ"ב ח' ס"ו ב' ח"ט ב' והיה בנזק ר"מ ונש"בם ויוב"ם ולמי' הוא הדל"ל' אבל ר' אליעזר שהובא שבת כ"ד ב' הוא רבו של רש"י כמ"ש לגי' ח' ח' וע"י אונן ק"ד.

טז
1200

בשאר מקומו בחלמוד . ה'ר אליעזר משאנץ א) יכמות דף ג'צ וכתובות דף ג'ח וקדושין דף ו'גטין דף נ"ח וקמא דף נ"ט . ה'ר אליעזר מפלירא בתרא דף ע"ט . רבינו אלעזר בר יהודה בעל הרוקחג) שבעות דף מ"ו ונר' שהיה תלמידו של הרב ר' יהודה חסיד . ה'ר אליעזר ממנצאג) שבעות דף כ"ו . ה'ר אפרים תלמידו של הר"ףד) הובא בהרבה מקומו והיה שואל מ"ח פסחים דף ק"ד . ה'ר אפרים בר אפרים הגבור פסחים דף ל"ו . ה'ר אפרים בר דוד מ' ע"ז דף ט"ל . רבינו אשר מלוגיל שאל' אח ר"י קמא דף ס"ד והוא הרא"ש מלוגיל בר משולם מלוגיל שמביאים אותו הפוסקים ומביא אותו בעל התרומות בספרו וגם הרא"ש בפסוקי בפי' מי שמח וכבר כתבתי לעיל שכתב בס' פסחים ר' בנימין שהוא הלך לעיר לוגיל וראה אותם לרבינו משולם וחמשה בניו חכמים גדולים ועשיריהם) . אות כ' רבינו ברוך בר' יצחק בעל ס' התרומהו) שכת דף מ"ח ויומא דף מ"ו וגם בקדושין יגידר וע"ז ומ' זבחים וערכין וכריחות ותמורה וכפי הנראהז) שהיה תלמידו של ר"י בעל החוס' . ה'ר' ברוך מארץ יונ'ש) שהובא בהגהת אשרי בפי' מי שמח וגם מביא אחר' מרמנטי ושאר הפוסקי' כמו הנראהו) כוונן בעלי התו' אף שלא הוזכר בכריהםט) . אות ג' תרמ"ה היינו רבינו גרשון מאור הגולה הובא בהרבה מקומו בחלמוד ובפי' ע"פ בענין אגרת ב"ח מחלת כך פרש"י ששמע רבו מרכו מפי המורה התלמוד ששמע מרכו מאור הגולהי) . אות ד' ה'ר דוד ממין ברכות דף ל"ז . ה'ר דודיג) קדושין דף י' . ה'ר דוד ממילאן ע"ז דף נ"ט . ה'ר דוד ממנצפורקיג) כתובות דף ד' . ה'ר דוד מפרשאניג) בכורות דף כ"זי) . אות ה' רב האי גאון בן רב שירא גאון בהרבה מקומוח) . רב האי בן נחשון גאון ע"ז דף נ"ט . הללטי) סוטה דף ט"זיט) . אות ח' רבינו חננאל הובא ברוב המקומו בחלמוד . ר' חיים הכהן [ברכות ל"ה פסחים ק"ח קדושין ל"ה ושאר מקומוח) . ר' חיים] הובא בהרבה מקומוחי) ואולי הוא רבינו חיים הכהן עצמו . ה'ר חיים בר מרדכי זבחים דף כ"ז . ה'ר חיים בר יוסף מנהורד דף פ"חית) . אות ט' רבינו טוביה קמא דף ס"ט ונר' שזהו רבינו טוביה בר אליא שמביא המרדכיטי) . ה'ר"י ממטיב [תעניות דף ג' . ה'ר מרטיישא) מנהרדין דף ח"י . אות י' רבינו יהודאי גאוןכ) בהרבה מקומו הובא וכתבו בתוס' בפי' בתרא הניטין דף פ"ח ובגניור דף נ"ט ובמסורה דף ל"ח ובמציעא דף פ"א דרהלכות גדולות חכרו ר' יהודאי גאון וכן פרש"י שבכסופה דף ל"ח וגם הר"ם מקוצי בעל הסמ"ג כתב בהקדמתו שהרב יהודאי גאון עשה ספר הלכות גדולות אר"ם בבניצור דף י"ד כתבו החוס' וכן פסק רבי יהודאי גאון בהלכות פסוקות וכ"כ בהג"מ פ"א מהלכות גירושין והמרדכי כתב במ"ק בשם ר"ח כי רב יהודאי גאון מאור עינים הוה ופעמים שהיו תלמידיו כותבים לפניו משמו אשר לא יצא מפיו ולא עלה על לבו ולכן אין למסדק על קצת דברים הכתובים בה' גדולות ע"כג) . ה'ר יאודה חסידכד) כתובות דף י"ח ומציעא דף ה' . ה'ר יאודה והוה הניקא הרב ברכות דף י"ז וערובין דף ק"ד והוא רבינו יאודה בר ברולי שחבר ס' העתים והוה הגריא הרב רבינו אשרי א"ל ברצלוני ויש גרסאות אל ברנלוגי ומביאים אותו כל הפוסקים . רבינו יהודהכז) הובא במקומו רבים בחלמוד . רי"בן ר"י בר נתן חתנו של רש"י ותלמידו הובא במקומו רבים בחלמוד והוא סיים לפרש ס' מכות בסוף פ' אלו

א) כנסתאות שלטו שאל' בו שאל' א' שאל' ועי' גונן ח"ט . ג) עי' גונן קפ"ו . ג) עי' לוגיל ט"ו ב' הגהה ו' י"ח ו"ח ואלן
 ב) להסיף ר' אליעזר חביבס שהיה לדעול ע"ז ב' הגהה ו' . ד) כבר אמור לעיל (ב' ב' הגהה ה') שזה עמנו .
 ה) י"ח ח' . ו) עי' א' הגהה ח' . ז) עי' תו' זבחים ע"ה ב' והרבה נחמכת וזוהיר ר' בנין ל"ז כסס רבנו .
 ח) גונן כנסתאות על חמסות ר"ב ח"ב כ"ט . ט) יש להסיף ר' בנימין חגיגה י"ב א' . י) עי' דשי' פסחים ק"ח
 א' והש"ס שם ועי' תולדות ר' נתן הגדה ח"ז . יא) עי' גונן ל"ג . יב) ר' דוד חחינצ'שניק בר קלמסוח קיה
 כשנת מת"קס בנחנאל עי' סוף סוף ח"ה"ס חרונעכורק ד' פ"ל . יג) וכל' כה"ד ונכסח חובשח בנח' שם העפעת
 עי' גונן ח"ט כהנה . יד) נס דונב הנדקק הנבל תו' כונה ל"א . טז) ועי' תו' סוטה ל"ח א' ר"ל ל"ח ע"ה ל"א
 ה' ד' . טז) יש להסיף ר' וויס חמסות יונת' ו' ב' . יז) עי' ועד לחמסות ח' ע"ז גונן ח"ח [ועיל י"ד ב') ולפי
 דעתו ר' חיים סתם הוא ד' חיים בר יובב . יח) יש להסיף ר' חוקיה בתרא ח"ד א' ועיל סוף הגהה ט' . יט) וע"כ
 גונן ל"ז . כ) כנסתאות שלטו הר"י טעוה ועי' גונן כ"ז ועכ"פ היה לו להניח בלות ע"ד . כל) עי' גונן ע"ה הגהה
 ג' ולקמן י"ז א' . כב) ע"ל ג' ב' . כג) וע"כ בהג"ח פ"ה ח"ה אכל וי"אש ס' ואלו חמסות . כד) ע"ל ג' ב' .
 כ"ה) ע"ל ח' ב' . כז) והוא ר' יהודה בר יצחק חפרים עי' גונן ל"ה וק' זה ע"כ הגהה ג' .

הן ה'לוקין דף י"ט ע"כ עד סוף המסכתא וכ"כ שם רבינו נופו טהור ויצאה נשמחו כטהרה
לא פי' יתור מכאן ואילך לשון החלמיר ריבין ע"ש. והנה על ענין זה [שאלגין] החכם השלם הרב
המובהק כמ"ר שלמה אלגואי נר"ו ודרי רש"י ול' נפטר כשהיה מפרש מ' בכא כחרא כפי'
חוקק החכים כנודע ורשכ"ו נכדו השלים פי' המסכתא ואין קאמר שם במסכתא שנפטר
כשהיה מפרש פי' אלו הן הלוקין לו כי אפשר לומר כי באוהו הפרק שנפטר
היה רש"י ויל עסקו כפי' פ' חוקק החכים וגם כפי' אלו הן הלוקין שניהם ביחד ונפטר לבית
עולמו הצדק והסכים הרב הנו' עמי בחשוכה זו שכן נראה האמת כמו שאמרתי. ה"ר יהודה
הכהן יומא דף ס"ג ויבטח דף ו'. ה'ר"ף דף ל"א ולא אחפרש מי הוא ואולי הוא
ה"ר יאודה הכהן. ה"ר יהודה פס"ץ יומא דף ו'. ה"ר יאודה בר יוס טוב"ב) יבטוח דף
פ"ד גזרה דף י"א וע"א ומנחת דף פ"ח וערכין דף י"ח ושם מבואר שהיה כוּמָן רשב"ם.
ה"ר יהודה מקרוביל כחכות דף י"ז וקדושין דף י"ז ומין דף כ' וגויר דף ס"ח וחכמים דף
ל"ח. ה"ר יאודה מפרש"ן) ע"ז דף כ'. ה"ר יהודה בר יצחק הלוי(ד) ערכין דף ג'. ה"ר יהונתן(ה)
ע"ז דף ח"י. ה"ר יונה(ז) שבת דף ט"ל ומ"ק דף י"ג וגם בשאר מקומות. ה"ר יוס
טוב בר יצחק(ה) מנחות דף פ"ח. ה"ר יום טוב כן ה"ר יהודה ניר דף ל"ז ובשאר מקומות.
ה"ר יום טוב פיני"ט(י) יבטוח דף ג"ז. ה"ר יום טוב מפגלצו הקשה ל"ח מנחות דף ל"ב
וכ"ז. ה"ר יום טוב עירונין דף צ"ט ומ"ק דף י"ט וכי ביומא דף מ"ח שאל ה"ר י"ט הקדוש
את ריפ"א ונזכר גם בשאר מקומות(י) ה"ר יחיאל(י) ברכות דף ל"ז ומ"ן ובשאר מקומות.
רבינו יחיאל מפרש יומא דף יח"ג. הרב ר' יוסף ן' מינאשי(ג) יבטוח דף פ"ג. רבינו יוסף
טוב עלמיל(ג) פסחים דף ל' וקט"ו וגויר דף פ"ה וגויר דף כ"ט ובשאר מקומות. ה"ר
יוסף בן ברוקי(ט) שבועות דף ס"ו וע"ז דף ס"ט. ה"ר יוסף אחי הר"פ(ט) סנהדרין דף ל"ח.
ה"ר יוסף דמשלין כחכות דף י"ג. ה"ר יוסף מירושלים(י) פסחים דף י"ז וקדושין דף ל"ד
וגויר דף ו' וז"ל. ה"ר יוסף קלצוני(ח) יומא דף מ"ב ויבטוח דף ד'. ה"ר יוסף בר יום טוב
כחכות דף ק"י וע"ז דף מ"ה. הרב ר' יוסף פורת והוא(י) רבינו פורת הנה' בשבת במקומות
רבים וגם בשאר מקומות ויהי אומרים שהוא בנו של רשב"ם. ה"ר יוסף מאורליניש(כ) שבת
דף י"ב ובשאר מקומות והיה כוּמָן ר"ח כמבואר בחולין דף צ"ט וק"ב. ה"ר יוסף טאארשליא
ככות דף נ"א. הרב יוסף הובא(כ) במקומות רבים בחלמוד(כג). ה"רין מועד קטן דף י"ט
ודף כ' ולא אחפרש מי הוא(כ). ר"י כן ה"ר חיים ע"ז דף ל"ה ולא אחפרש מי הוא. רבינו
יעקב בר טוב אד"ר(כד) מרובות דמינו רבינו חם הנו' בחוס' במקומות רבים בחלמוד ונק' חם
על שם ויעקב איש חם והוא החרים עם כל בני ישיבתו חרם נמור בכנופיא של שוק טרוויש
שבפרסת שלא להוציא לעז על גמ שניתן בכ"ד וכ"כ המרכי בסוף מ' גמין וז"ל כך התרים
ר"ח והסכים רבינו משה(ה) חלמירו עמו וכל הגדולים וגורו בכנופיא של שוק טרוויש באלה
עסרת וכוונה חמורה שלה יקרא אש בר ישראל ערעור על שום גט אחר ניתוחו וכו'.
יעקב בר מאיר ע"ש. רבינו יעקב מקרוביל הקדוש המקובל שבת דף כ"ז ומ"א ושאר מקומות.
ה"ר יעקב במקומות רבים ואולי הוא רבינו חם. רבינו יעקב מקינון ברכות דף י"ב וגויר דף
ג"ג. רבינו יעקב מאורליניש(כו) במקומות רבים ונראה שודרו ר"ח מאורליניש שמביאים
החוספוח. ה"ר יעקב ישראל(כי) כוּמָן ר"ח ור"ם השיב לו (ויומא דף מ"ו) וכתבות דף צ"ח
וחולין דף ק"ב. ה"ר יעקב בשה(כח) אמר לנו בשם ר' יקותיאל הלוי מורמישא דעוריא לא
היה בימי שלמה וכו' כ"כ ביומא דף ט". ה"ר יעקב מקוצי קדושין דף מ"ג ומ"ו. ה"ר יעקב
בר יהוצק סנהדרין דף י"ט. ה"ר יעקב בר שמשון(כט) מנחות דף מ"ד וחולין דף נ"ד.

א) כ"ל וכו' בחמי ונדפס שלמי ר' יהודה הכהן והוא טעום ג"ל ט"ו ב' הנהה ו' וגו' צוקן כ"א. ב) צוקן סס. ג) ע"ז דף זה ע"א
כנהה כ"ו. ד) סס בחמי ט"ח וז"ל ר' יצחק הלוי במחבת חרב"א ר"ה כ"ט א' ע"ז צוקן ח"ו וז"ל ח' כ' בנהה ח' ולקח ח' א' בנהה
ד' וט'. ה) צוקן כ"א. ו) יש להבין ר' יושל הלוי חמת י"ג יבמות ק"ח צוקן כ"א. ז) סס כ"ג וע"ז י"ב ב'. ח) ע"ז בנהה ע"ד.
ט) ע"ז בנהה ע"ז. י) הוא ד' יום טוב כד יצחק(ה) הוא ר' יום טוב חיובי(ה) בנהה ט'. הוא ר' י"ט בסס והא קדש את חם שגמ
מתק"ל צוקן כ"ב. י"ב) להבין ר' יוסף טוב חזין עירונין ז"ו. י"ג) הוא ר' יחיאל חפסיס המובא בסוף צוקן כ"ג. י"ד) ע"ז בנהה
י"א. י"ה) בכחסתהו הר"ח בן חסאב וע"ז צוקן כ"ו. י"ו) ע"ז צוקן ח"ו ולג"ל ט' א' בנהה ט'. י"ז) יוסף מירושלים ענו"א בסוף
הנהה(י"ז) ע"ז צוקן כ"ב. י"ח) ע"ז י"ז ב' צוקן כ"ב. י"ט) ע"ז בנהה ט"ו. י"א) יתן צוקן כ"ח. י"ב) ע"ז צוקן כ"ב עכ"ל ט'
בנהה כ"א. י"ג) ע"ז צוקן ל"ג ונ"א דמוח ר' יוסף חולוניש(כ). י"ד) יש להבין ר' יוסף בברז סוד חמת ו' ד' יוסף קחל עכ"ל ט'
ב' צוקן כ"ב. י"ה) כ"ו צוקן כ"ד. י"ו) ע"ז י"ד א' בנהה ט'. י"ז) הוא ר' חסה הכהן ולקח ח' א' בנהה כ"ה. י"ח) ע"ז י"ד א'
כנהה כ'. י"ט) צוקן ל"ח וע"ז חמיס דמיס ט' ז"ל. כ"א) צוקן י"א. כ"ב) צוקן י"א וע"ז י"א בנהה א'.

ז

1200

רבינו יעקב בר אבין חולין דף ס"ז. ה"ר יעקב בר שמשון(א) ערכין דף כ"ח . רבינו יעקב הלוי(ב) מ' קנין (כ"ג). רבינו יצחק אלפאסי הובא בכרכות(ג) במקומות רבים ובשאר מקומות בתלמוד. ה"ר"ב והוא הרב ר' יצחק בר מאיר מרומנון אחיו של רשב"ם ור"ח הובא במקומות רבים. רבינו יצחק בר ברוך(ד) יומא דף י"ז וכ"ה וביצה דף ג' וכתובות דף כ"ז וס"ב וק"ט וקמא דף ז' ובשאר מקומות. ה"ר"ב והוא רבינו יצחק בר מרדכי הובא במקומות רבים . רבינו יצחק בר יהודה(ה) הובא בהרבה מקומות. ה"ר יצחק הלוי(ו) ביצה דף כ"ד. ר"י הנוכח במקומות רבים ככל התלמוד היינו רבינו יצחק הקוץ בר שמואל והוא העיקר מעלי החום(ז) והוא היה בן אחותו של ר"ח ורשב"ם ור"ב וגם היה נכדו של רבינו שמחה וכן במרדכי ריש כהרא שכתב שם תייר השיב ר"י הנני החותם משיב לשואל על צדוק הדין וכו' ראיתי כמחזור ויטרי שסרו וקני הר' שמחה שהיה מתלמידי רש"י ול' שכתב וכו' ושלוש יצחק בר' שמואל(ח). ר"בא דהיינו רבינו יצחק בר אשר הלוי וכ"כ הרא"ש כהשובה כולל מ"ה סימן י' והובא במקומות רבים והוא ג"כ העיקר מעלי החוספות וכמו שגנ"ר מס' חמים דעים סימן קנ"ח וקצ"ד ור"ז ור"ח ור"ט (ע"ש). ר"צבא דהיינו ר' יצחק בר אברהם שמשנא אחיו של רבינו שמשון הובא במקומות רבים וזהו הנק' ר"י הבחור שנוכר גם כן בשאר מקומות כשם זה ונראה שכנהו ר"י הבחור לאפוקי ר"י הקוץ כעל החוספות שנוכר לעיל(ט). רבינו יצחק אור זרוע תעניות דף ג"י וע"ז דף נ"א. ה"ר יצחק ממליאון(י) תעניות דף ג'. ה"ר יצחק דלכנין(י"א) הקשה לר"ח יבמות דף ה' וע"א וכתובות דף ל"ח והחיים דף ע"ג. ה"ר יצחק בר מנשה נטין דף כ"א. רבינו יצחק בן ה"ר יצחק נזיר דף י"ז. ה"ר יצחק מנדפראג(י"ב) שבת דף קמ"ג וכתובות דף כ"א. ה"ר יצחק מסמפוני(י"ג) מ"ע"א דף ל' וקמא דף ס"ד(ט). ה"ר יצחק מהרפוט ע"ז דף כ"א. ה"ר יצחק בן שניאור בחמורה(טו). ה"ר יקר מקינון ע"ז דף ס"ח. **אות כ'** רב כהן צדק גאון סוכה דף ג"א. **אות כ"י** רשב"ם(י"ז) ברכות דף מ"ד ומנחות דף מ"ב. ה"ר דהיינו רבינו מאיר הרומני חתנו של רש"י ור"ח של רשב"ם של רשב"ם הובא במקומות רבים בתלמוד. הר"ם(י"ח) דהיינו רבינו מאיר הלוי בחמורה(יט). ה"ר מאיר מבורגניא מכות דף ד'. ה"ר מכיר נדה דף ו'. באלפא ביחא דר' מכיר וגם רש"י ול' מכיאו כפי' החומש(כ). ה"ר מנוח חולין דף כ"ד ואולי זהו רבינו מנוח שחבר ס' המנוחה על דברים רבים מס' הרמב"ם ומכיאו הרב כספא משנה(כ"א). ה"ר מנחם(כ"ב) ברכות דף מ' ויבמות דף ק"ו ושאר מקומות. ה"ר מנחם מינוני עירובין דף ו' ופסחים דף ק"ו ושאר מקומות. רבינו מנחם הקדוש פ"ק דחולין דף י"א(כ"ג). הר"ר מרדכי בר יצחק נדה דף ל"ז. הר"ר מרדכי כהרא דף י"ט ומ' שבתות דף י"א. רבינו משה הררשן סוטה דף ל"ז. ה"ר משה מברבנא קדושין דף י"א ונראה(כ"ד) דהיינו רבינו משה הררשן עצמו לפי שהוא מברבנא וגם רש"י ול' מכיאו כפי' החומש בכמה מקומות. ה"ר משה הכהן(כ"ה) מ' יבמות דף י"ג וגו' וחולין דף ק"ו. ה"ר משה מקוביצין(כ"ו) בעל"ה דהסמ"ג ברכות דף י"ד ושאר מקומות. ה"ר משה מרינישבורגן יבמות דף ס"ח. ה"ר משה מאבורא ברכות דף כ"ז ומ"ו ביצה דף כ"א ול"ז וערכין דף ל"ז ושאר מקומות. הרב ר' משה מפונטיוא(כ"ז) יומא דף ו' וס"ד ושאר מקומות. ה"ר משה ברכות דף כ"ט ומ"ד וביצה דף ל"א וריש יבמות ודף ס"ד ושאר מקומות ונראה שרואה רמב"ם(כ"ח). ה"ר משה נכריש פסחים דף ל"ד. ה"ר משה אלכרס ברכות דף ג"א. רבינו משה הררשן ישיבה בן מרנא ועקב סוטה דף מ' ואולי הוא בנו של ר"ח(כ"ט). ה"ר משה מכהיים שבת דף קל"ו. ה"ר משה מפויישטוש ע"ז דף ל"ז.

(א) מיונה סהדי כבר הביאו לעיל ט"ז ב' הנהה כ"ט. (ב) הוא ר' יעקב דלעיל (י"ד א' הנהה י"ח) ותי' זונק ל"א. (ג) זונק ל"ט. (ד) זונק ל"ה. (ה) ע"ל ט"ז ב' הנהה ד"ו. (ו) ע"ל ט"ז. (ז) זונק לא תלמיתו וחולי הוא ר' יצחק בן כ"ד יצחק שבסמוך. (ח) הוא לבי דעת זונק (כ"ב) בסס אכינו זקני דלא כהחמבר. (י) כפי' זונק לא תלמיתו וחולי הוא ר' יצחק בן כ"ד יצחק שבסמוך. (יא) זונק ל"ג. (י"ב) זונק ל"ג. (י"ג) ע"ל א' ה' הנהה ט'. (טו) ע"ל ג' ו"ג. (טז) ז' להספיך ר' יקוחאל הלוי חגיגת י"ג יבמות ק"ח. (יז) מיונה למה לא חלנו בערך חס. (יח) ע"ל ה"לחור ע"י זונק ל"ט ולקחן הנהה ב"ה. (יט) ז' להספיך ר' חזירי ע"י ר"ה י"א ר' חזירי בן קלנינונה ששילח סוטה ח' ור' חזירי חזיריננוק עירובין ס"ז הנהה. (כ) ע"י תולדות ר' נתן העבד י"ב. (כ"א) סה"ג ח"ל ח' ל"ח וצדק לחמית ס' כ"ח זונק ל"ג. (כ"ב) לפי דעת זונק (ל"ג) הוא ר' מנחם חזירי שבסמוך ויג"ש. (כ"ג) ז' להספיך ר' מנחם בן גוריואל חגיגת י"ג ויחמס בן סרוק סוכה ל"א. (כ"ד) לא בן דעת זונק כ"ד שלפי זה הוא ר' משה בר יוסף (לעיל י"ג ב' הנהה י"ח) ועל ר' משה הרדין ע"ל ח' ב'. (כ"ה) זונק וע"ל ט"ז ב' הנהה כ"ט. (ט) זונק ל"ח ותי' הנהה כ"ח. (ט) ע"ל ח' א' הנהה ל'. (כט) זה מיונה דק הוא ר' משה דלעיל הנהה כ"ז. (כט) המחבר חספון לא רפה סהמ' סס מביאים זה נכס העמון וע"ל ח' ב'.

יח
1240

חיים יבמות דף ס"ה וס"ו וקמא דף ע"ז ופ"ט. ה"ר שמואל מאינכ יבמות דף פ"כ .
 ה"ר שמואל בחרמ (בחרמ) יבמות דף פ"ג וגדה דף כ"ח. ה"ר שמואל מקוצי קדושין דף כ"א. ה"ר
 שמואל בנו של רבינו אבתן ערנין דף י"ח. ה"ר שמואל מלוגיל כמ' תמורה(ג). רבינו שמחה
 בר שמואל מויטרי שחבר מחזור ויטרי תלמיד רש"י וגם חבר ספר דינים וקראו סדר עולם
 וכמ"ש הרא"ש בתשובותיו כלל פ"ד סימן ג' הובא בכרכות ובשאר מקומות אחרים והוא היה
 אקנו של ר"י בעל התוספות יבמי אביו וכמו שנחב"ר לעיל ונמצא כפוסקים רבינו שמחה
 משפירא וכחוכ כספר שבלי הלקט דף י"ח שהוא היה רבו של רבינו אביגדור הכהנא). ה"ר
 שמעון(ד) הוקן יבמות דף נ"ה. ה"ר שמעון ברכיה דף כ"ה ושבת דף ק"ב ובשאר מקומות.
 ה"ר שמעון(ה) מיינקלא עירובין דף כ"ד ויומא דף ס"ט ופ"א וכחורר דף י"ז ול"ב. רבינו
 שמעון מפילירא עירובין דף ל"ב. ה"ר שמעון בר יונה ראש השנה דף ל"ג. ה"ר שמעון
 מטיולי נדה דף ג'. רבינו שמעיה תלמיד רש"י הובא בכרכות ובשאר מקומות אחרים והוא
 פ"י מסכת מדות והוא כל כהו של רש"י כמ"ש המרדכי בפ"י כל הכשר ושאר מקומות(ו) ה"ר
 שמריא נדה דף ס"ו והוא התלמידו של רש"י וחכירו של רבינו שמחה. רשב"א דהיינו רבינו
 שמשון בר אברהם משאנץ אחיו של ר"צב"א הובא במקומות רבים בתלמוד והוא פ"י ס'
 ורעים וס' טהרות על דרך החוס' והיה חכירו של רבינו ברוך בעל התרומה כחוכ כחוספ'
 סוף פ"ב דתמורה. רבינו שמשון הוקן(ז) שבת דף ג' וק"כ ושאר מקומות ונראה שהוא רבינו
 שמשון הוקן וקנו של רבינו שמשון משאנץ שכתב המרדכי בניטין פ' האומר וכל' החוס'
 כפ' החולץ דף מ"ב. רבינו שמשון מקוצי(ח) הובא במקומות רבים בתלמוד והוא הנקרא השר
 מקוצי כדמוכח כחוס' כמ' ביצה דף ל"א. רב שרירא גאון מנחות דף מ"ב. רב שר שלום
 גאון מנחות דף ל' חולין דף מ"ח. באות ת' לא נמצא וולחי רבינו חם וכבר נחב"ר בשם
 יעקב(ט) הרי לך שמוח רבוחינו הקדושים בעלי התוספות וז"ל מה מסודרים ומבוארים ע"ד אלפא
 ביחא ועוד ר"אחיו ספר בכתיבת יד לרבותינו בעלי התוספות על פירש"י שכחוס' כדרך
 שעושים על התלמוד(י).

ודע לך שמה שאומרים הפוסקים חוס' שאנץ וחוס' טוך(יא) העניין הוא שהם שמוח ב' מדינות
 ורשב"א שהוא רבינו שמשון בר אברהם משאנץ חבר תוספות שאנץ ע"פ רבו
 רבינו יצחק הוקן בר שמואל בעל החוס' וכ"כ הרב מהר"י קולון וז"ל בתחלת שרש ג"ב וז"ל
 מוכן מחזק דרכך שאתה עושה שלש כוחות מר"ת ור"י והחוס' ואני אומר כי כח חס הוא
 דעל מה אדני החוס' הוטבבו אם לא על דברי ר"ת ופירושו או מי יורה אכן פנחה אם לא
 רבינו יצחק הידוע בעל החוס' הלא רבינו שמשון משאנץ חכרם כאשר קבלם ממנו וגם
 כמעט כרוב מקומו' העתיק לשון ר"י כאשר חמצא בתוספות שאנץ בתחלת הדבור לשון
 ד"י וזה דבר פשוט ע"כ והכח עוד שם כסוף התשובה ונניח אלו החוס' כי שחכתי שלא
 ראה אותם הרב מ"מ נבהלה וכו' היה לו לדקדק בהפך מלשון חוס' טוך שלנו והמרדכי
 ורבינו אשר וכו' והכח עוד כחשוכה אחרת (ש' ק"ס) כחר חוס' טוך אולינן לא מפני שהם גדולים
 משאנצי אלא מפני שהם אחרוני' ועוד רחוס' טוך אינם אלא מקצרות תוספות שאנצי ומחדשים
 איזה חדוש ע"פ גדולים שטחו אחר תוספות שאנצי כגון רבינו יצחק ב"ר אברהם ורבינו
 אלחנן וגדולי איבורא ע"כ והרב בעל תרומת הדשן כמיטין י"ט כתב לא ידענא אי תוספות
 דשנץ הם או חוס' דשאר גאונים ומימי התוספות משנץ שקצרים מה"רא מן אלו שוחים
 ע"כ והם דברים מכוונים לדברי מהר"י קולון וכפי הנראה גם בדור ההוא היה ה"ר שלמה
 מן ההר(יג) וכמ"א רבינו יונה ז"ל בפ"ק דברכות אהא דהנן הקורא סכאן ואילך לא הפסיד כדא"ש

(א) כוח ר"ב בר יוסף מוורדן (י"ז ב' כנהה י"ט) הוא ר"ש בחור בר יוסף (כס תנהה ב') הוא ר"ש מוורדן (כס תנהה
 ב') יוני זאנן כ"ה. (ב) י"ב יום לכוסיף ר' שחאל אביו של ר"י הוקן ערנין ט"ו. (ג) כללו של דבר יש שני ר' שחמה בר
 שחאל ח' מהם תלמיד רש"י ותחבר מחזור ויטרי והכנה מו' ברכות ג' ח' שבת י' ח' ח"ק ב' ח' בתוכנות ס"א ח' והוא
 וקמו של ר"י והסני ר' שחמה בר שחאל חשפירא והיה כחנכ"ה המ"קפ וזכר בתו' יונה ח"ג ב' ועי' זאנן ל"ו והכנה ס"ג
 ח"א ח' י"ג ל"ב. (ד) ע"י כ"ח ח"ו ג' כה"ל ר' שחאן. (ה) כה"ל רש"ל ס"א ח' כ"ט ר' שחאן. (ו) ע"ל י"א ח' תנהה
 ג'. (ז) ע"י תנהה ר'. (ח) זאנן כ"ו. (ט) לעיל ט"ו ב' תנהה כ"ד. (י) ע"י זאנן פ"ו וזאנן. (יא) כס ל"ה
 וי"ט. (יב) ידוע שכן כס מונפיליר קבלו בפי הקדמונים (זאנן ח"ע קס"ח) והוא ר' שלמה ממונפיליר לעיל י"ב ב'.

קקריא כחרה שכ"כ שם ויש לשאול מה בא להשמיענו וכו' ותיקף ה"ר שלמה מן ההר ו'ל דאחא לאשמעינן וכו' ודע שההר הוא שם מקום ול"כ כהשוכה הרשכ"א הכיאה הרב"י כריש ט"ד סוף סימן א' שכתב ושקטצת חכמי ההר אמרו וכו' גם אני דעתי כחכמי ההר וכו'. **הגם** הלום ראיתי להרב המרדכי ו'ל שמכיא כספרו כמה שמוח של רבנים גדולים וכמו כן בעל הגי"מ וכפי הנראה קצת מהם היו קודם זמן בעלי החוספות וקצת מהם כותמן בעלי החוספות וראיתי להוכיחם פה"ה). ה"ר דוד בר קלונימוס סלוקא. ה"ר מאיר מאינגלישירא תלמיד רבינו שמשון ג). רי"כ"א הלוי הכהור שנהרג על קדוש ה'ג). ה"ר יודיא. ה"ר שלמה מטורש. רבינו אלעזר מטוק'ד). רבינו יצחק מפינון. רבינו שמשון מפינון בנו שחבר ס' כריתות וכין האב וכין הבן אינם מעלי החוס' לפי שלא נזכרו כחוק דברי החוס'ס). ה"ר מחזיה בן ה"ר יצחק מפינון. ה"ר יצחק בר טודרוס. רבינו יקר. ה"ר משה' מרגנשבורק. ה"ר' מלונדרי. ה"ר יצחק בר פרץ. ה"ר אברהם מרעגנשפורק. ה"ר יהודה פרימנצא. רבינו ברוך בר שמואל שחבר ס' החכמה'ו). רבינו משה בר מרדכי. רבינו אפרים מכונא בר יצחק מכונא'ו). אשכנזי וזה הרב הקן בקשה אם אפשר רובע הקן. ה"ר יעקב בן ה"ר יצחק הלסון'ס). ה"ר'ס מכונברקט'ו). רבינו אלעזר בר שמואל חבירו של רבינו יואל הלוי'ס). רב שאלתיאל הובא כטור א"ח ס' תקפ"כ. רב נתן הובא כט"א"ח ס' תקפ"ה. ה"ר יצחק בר אלעזר הובא כטור א"ח סימן תקפ"א. רבינו יעקב בר שמשון'ס). ר' שלמה הכהני'ס). רבי שלמה הכהני'ס). שסדר סדור תפלות והובא כט"א"ח סימן הרכ"א. ר"י'ג). מקרקרשונא הובא כט"א"ח סימן תרכ"ט. רבינו משולם הכהן. ה"ר אלעזר מוורדנא. ה"ר יצחק קרקושא הובא כט"ד סימן ק"ע וכט"א"ה סימן ק"יג"ד). ה"ר יהואל. ה"ר'ס נרבוני הובא כט"א"ח ס' ל"ח. ה"ר ענן בר מרינוס הכהן מעיר שפיגוט הובא כט' הניא סימן ע"ו וגם הובא שם ר' אלעזר מטולישולא טו). רבינו פרץ הוקן והוכירו בעל מגדול עון בפ"ז מה' חפלה. רבינו פרץ בן רבינו אליהו טו). ה"ר'ס סקנון. רבינו מאיר הכהני'ו). רבינו יקר והוא שאל מלפני רבינו קלונימוס מרומא ככתוב בשבלי הלקט ס' פ"ו. רבינו אלעזר בר שמשון. ה"ר אליהו בר מנחם. רבינו מנחם. רבינו אליהו מלונטרא. ה"ר משה מידבורק. ה"ר משה בר יוסף'ס). הובא רבריו הר"ה והובא בבעל התרומות שער ד' ובחמ"ט ס' ק"ח ס' ל"א. ה"ר חוקיא כט"א"ח ס' קל"ו וז"ל. ה"ד נתן בר מאיר הכיאו בעל התרומות בשער פ"כ. ה"ר מנחם בר' שמואל הובא כאבן העזר ס' קמ"ב דף קפ"ד ע"כ. רבינו אבינדור הכהן היה תלמיד מרבינו שטחה משפירא וגם היה תלמיד מרבינו שמריה כמ"ש'ט) בהנהגת מרדכי בפ' החולק. ר' יוסי בר יצחק ו'ל שלמה בר יצחק ממרדכי פ' הכותב. רבינו מאיר מארץ האי"ב). ה"ר יעקב מברכין פ' אלו מגלחין. הרב הכהן רבו של הראב"ד. ה"ר שמואל דמשרון. ה"ר יעקב ממרוויש. ה"ר אברהם בר שלמה. ה"ר אלעזר מוירוגא. ה"ר שמעון הגדול. ה"ר שמואל בר דוד. ה"ר שניאור בר יהודה בר ברוך. ה"ר אברהם בר יוסף. רבינו שלמה בן היתום. ה"ר אברהם מפיוורי. ה"ר אלעזר מורמישא כ"ה). ה"ר יצחק מדנפייירכט'ו). ה"ר יוסף ממטול. ה"ר אלעזר מגולו. ה"ר שניאור כהן. ה"ר שלמה ו' אברהם כג). ה"ר יצחק בן יקר. ה"ר משה ממנצנא כד). ה"ר שמואל בן אהרן הכהן. ה"ר דוד הלוי. ה"ר שמואל בר דוד הלוי. ה"ר ליאונחין הכהן. ה"ר טוביה ממורגוניא. ה"ר נתן זה"ר מנחם אחיו. ה"ר אברהם בר יוסף. ה"ר יצחק בן ה"ר לוי. ה"ר ברוך. ה"ר יצחק בר משה מווינא. ה"ר אלעזר בר שמואל מוורגוניא. ה"ר שטחה בר יקוחיאל. ה"ר ליאון בר שכתיו. ה"ר יואל בר משה. ה"ר אליהו בר שמעיה.

א) קתים בכר הוכירו בשמות בעלי תוספות והמחבר לא הביא פניהם ויתרם מחוץ ומופרי גין הסופקים הראשונים. ב) הוא ר' חזיר חזירי האי' (הגהה כ') ע"י זונן כהוספתו על חגיגת ר"ב רכ"ו. ג) דבדי הגי"מ פ"ט מה' אהל זונן ל"ב. ד) דף זה ע"ל הגהה י"א. ט) ע"י זונן ו'ד נתקן כ"ד א' י'. ו) ע"ל ט' כ"י. ז) זונן ג"ס ע"ל ז"ל וס' כקפ"א בן יעקב. ח) כדגה ע"ל הגה"ן. ט) זונן ח"ט ע"ל זכ"ה ס'גו על המחבר. י) ע"י תקנות הוף ע"ל מח"ס ר"ס. יא) י"ו א' הגהה א'. יב) ע"י זונן ג"ס ע"ל ז"ל. יג) ע"י הגהה י"ד. יד) ע"י ש"ת דבדי קינות ס' קב"ח ואלו הוא ר"י חקקאזאט שבסמוך (הגהה י"ז). טו) ע"ל י"ג ב'. טז) הוא ר"ף בעל המו' דלגיל י"ו כ"י. יז) ע"י סה"ג ח"י י"ב. יח) לגיל י"ג ב'. יט) ע"ל על סה"ג מלחמי ר' שמואל. כ) ע"י הגהה כ'. כל) הוא בעל מדיקת. כב) לגיל י"ו א'. כג) אולי הוא ר' שלמה מן הכר דלגיל (דף זה ע"ל הגהה י"ב). כד) זה ר' ושה בר קלונימוס זונן ג"ס כה"ג ע"ד.